ეროვნული სასწავლო გეგმებისა
და შეფასების ცენტრი
NATIONAL CURRICULUM AND
ASSESSMENT CENTRE

საქართველოს
განათლებისა
და მეცნიერების
სამინისტრო

ინკლუზიური განათლება

გზამკვლევი მასწავლებელთათვის

2011–2016 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით

2011

UDC (უაკ) 37.01(072)
პ - 245

გზამკვლევზე მუშაობდნენ: **თათია პაჭკორია** - ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი

თინათინ ჭინჭარაული - ექსპერტ-კონსულტანტი

ანა ლაღიძე - ექსპერტ-კონსულტანტი

მაია ბაგრატიონი - ექსპერტ-კონსულტანტი

დიზაინერ-დამკაბადონებელი: **გიორგი ინაშვილი**

ტექნიკური რედაქტორი: **მარი ბერძენიშვილი** – ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი

ISBN 978-9941-0-3584-5

© ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი
მოცემული პუბლიკაციის ტექსტის გამოყენება დაშვებულია მხოლოდ არაკომერციული მიზნებისთვის, წყაროს მითითებით.

სარჩევი

შესავალი 4

თავი I. ინკლუზიური განათლების არსი 5

ინკლუზიური განათლება 5

შეზღუდული შესაძლებლობა 7

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება 8

ინკლუზიური განათლების სახეები 9

ინკლუზიური განათლების ხელშემწყობი გარემო 10

თავი II. ინკლუზიური განათლების პროცესი 14

მოსწავლეთა სწავლის სირთულეების იდენტიფიკაცია 14

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლება ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში 15

საგაკვეთილო პროცესი 20

ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში დიფერენცირების შესაძლებლობები 22

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების დიფერენცირებული სწავლება 24

სწავლების სტრატეგიები ეროვნული სასწავლო გეგმის ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად 26

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა 28

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების აკადემიური და სოციალური მიღწევების შეფასება 47

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა შინ სწავლება 49

ინკლუზიური განათლების პროცესის მართვის ზოგადი პრინციპები 49

თავი III. სავარჯიშოები და რეკომენდაციები 51

კითხვის უნარი და რეკომენდაციები მისი განვითარებისთვის 51

წერის უნარი და რეკომენდაციები მისი განვითარებისთვის 56

მეტყველება და თხრობა 63

მათემატიკა 69

მოტორული უნარები 70

გამოყენებული ლიტერატურა 73

შესავალი

სახელმძღვანელო განკუთვნილია ზოგადსაგანმანათლებლო და სპეციალიზებული სკოლების მასწავლებლების და ინკლუზიური განათლების სფეროში მომუშავე ყველა სპეციალისტისთვის.

სახელმძღვანელო განიხილავს ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლების საკითხებს და მოიცავს იმ აქტუალურ თემებს, რომლებიც ინკლუზიური განათლების დანერგვისა და განვითარების პროცესში გვხვდება. დიდი ყურადღება ეთმობა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა სწავლების თავისებურებების მიმოხილვას, ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში დიფერენცირების შესაძლებლობებს, ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიკაციის პრინციპებს.

გზამკვლევში აღწერილია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა სწავლების სხვადასხვა ეფექტური სტრატეგიები და სავარჯიშოები.

თავი I.
ინკლუზიური განათლების არსი

ინკლუზიური განათლება

ბავშვის უფლებების კონვენციის თანახმად, განათლების მიღება ყველა ბავშვის ფუნდამენტური უფლებაა. კონვენციაში გამოკვეთილი თითოეული უფლება ეხება ყველა ბავშვს ყოველგვარი დისკრიმინაციული გამონაკლისის გარეშე. ბავშვის უფლებათა ამგვარ ფართო აღიარებას მხოლოდ თეორიული საფუძველი არ გააჩნია. მსოფლიოს თითოეულ ქვეყანაში ბავშვის უფლებები განმტკიცებულია კონკრეტული ღონისძიებებით საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ და აღმასრულებელ სფეროებში.

ბევრი ბავშვი განიცდის სწავლასთან დაკავშირებულ სირთულეებს, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს მოსწავლის ფიზიკური, ინტელექტუალური, სოციალური, ემოციური, ლინგვისტური თუ სხვა მდგომარეობით. სწავლის პროცესში სირთულეები შეიძლება შეექმნათ ნიჭიერ ბავშვებსაც, ქუჩის და მომუშავე ბავშვებს, ეთნიკური, კულტურული უმცირესობის და სხვა მარგინალური ჯგუფის წარმომადგენლებს. ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემის ვალდებულებაა, ყველა ბავშვისთვის მოძებნოს წარმატებით სწავლების გზები.

ინკლუზიური განათლება გულისხმობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ჩართვას ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესში თანატოლებთან ერთად.

ინკლუზიური განათლების მიზანია, ყველა ბავშვს მისცეს თანაბარი შესაძლებლობა თანატოლებთან ერთად სწავლისა და ხარისხიანი განათლების მიღებისა საცხოვრებელ ადგილთან ახლოს.

ინკლუზიური განათლება არ გულისხმობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის საკლასო ოთახში ყოფნას და თანატოლებთან ერთად გარკვეული დროის გატარებას. ინკლუზიური განათლება მოითხოვს მთლიანად სკოლის დაუღალავ შრომას, რათა გააძლიეროს და განავითაროს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის შესაძლებლობები, გააუმჯობესოს მოსწავლის აკადემიური და სოციალური უნარ-ჩვევები, მოამზადოს მოსწავლე დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის და აქტიურად შეუწყოს ხელი მოსწავლის საზოგადოების სრულფასოვან წევრად ჩამოყალიბებას.

ინკლუზიური განათლების საერთაშორისო მოდელის მიხედვით, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის და კლასის სრულუფლებიანი წევრია. ის სრულად უნდა მონაწილეობდეს სასკოლო და საკლასო აქტივობებში; სკოლაში მიმდინარე აკადემიურ (მაგ. წერა, კითხვა) და არააკადემიურ (მაგ. დასვენებებზე თანატოლებთან თამაში) პროცესებში.

ინკლუზიური განათლება აღიარებს მრავალფეროვნებას და განსხვავებულობის აუცილებლობას მოსწავლეების სწავლების პროცესში. განსხვავებული საგანმანათლებლო შესაძლებლობის და საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლება, რასაკვირველია, სწავლების განსხვავებული მიდგომების, სტრატეგიებისა და მეთოდების გამოყენებას გულისხმობს. ყველას მიმართ სწავლებისა და ქცევის მართვის ერთნაირი სტრატეგიების გამოყენება უარყოფს ბავშვებს შორის განსხვავებულობას და მათ ინდივიდუალობას. განსხვავებული საგანმანათლებლო შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებთან სწავლების ერთ-

ნაირი სტრატეგიების გამოყენება, (მსგავსი ინსტრუქციები მასალის ახსნისას, იდენტური საშინაო დავალებები, თანაბარი დრო დავალების შესასრულებლად) ერთი მხრივ, არაპროფესიონალური მიდგომაა, ხოლო მეორე მხრივ, არ უზრუნველყოფს ერთნაირ სასწავლო შედეგს ყველა მოსწავლისთვის.

შესაბამისად, განათლების სისტემაში სკოლა წარმატებულად ითვლება, თუ მას შესწევს უნარი, შესაბამისი განათლებით უზრუნველყოს განურჩევლად ყველა მოსწავლე. სწორად დაგეგმილი ინკლუზიური განათლების პირობებში, ყველა მოსწავლეს ეძლევა საკუთარი პოტენციალის სრულად რეალიზების შესაძლებლობა.

ინკლუზიური განათლების დანერგვა სკოლისგან გარკვეული ამოცანების გადაჭრას მოითხოვს:

- სკოლაში ჩართულმა ყველა ადამიანმა უნდა მიმართოს ერთობლივ ძალისხმევას ინკლუზიური განათლების დასამკვიდრებლად სკოლის სივრცეში, ინკლუზიური განათლების იდეას უნდა იზიარებდეს ყველა სკოლა;
- ინკლუზიურმა გარემომ უნდა აღიაროს და გაითვალისწინოს მოსწავლის მრავალფეროვანი საჭიროებები; სკოლამ უნდა შეძლოს სწავლის განსხვავებული სტილით და შესაბამისი სტრატეგიის გამოყენებით სწავლების უზრუნველყოფა;
- სკოლის გარემომ უნდა შეძლოს სპეციალური საგნმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების შესაბამისი მხარდაჭერა; საჭიროების შემთხვევაში, დაახმაროს მოსწავლეებს სპეციალისტები;
- სკოლა დაინტერესებული უნდა იყოს პედაგოგების უწყვეტი პროფესიული განვითარებით და მომზადებით სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის შესაბამისი მხარდაჭერის აღმოსაჩენად;
- სკოლას უნდა ჰყავდეს მოტივირებული პედაგოგები, რომლებსაც უწყვეტი ურთიერთობა ექნებათ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების მშობლებთან; სკოლამ ხელი უნდა შეუწყოს მშობლებს, აქტიურად ჩაერთონ შვილების სწავლის პროცესში.
- სკოლამ უნდა შექმნას მისაწვდომი ფიზიკური გარემო და საჭიროების შემთხვევაში (კომუნიკაციისთვის, მობილობისთვის), გამოიყენოს შესაბამისი ტექნოლოგიები.

ინკლუზიური განათლების მიდგომის თანახმად, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლასა და მის სასწავლო პროცესში ჩართვა უმთავრესი პრიორიტეტია. მოსწავლეები სპეციალიზებულ სკოლებსა და კლასებში უნდა ნაწილდებოდნენ გამონაკლის შემთხვევებში და რეკომენდებულია მხოლოდ მაშინ, როცა ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში ჩართულობა ვერ უზრუნველყოფს ბავშვის საგანამანათლებლო თუ სოციალურ საჭიროებებს ან როცა ეს აუცილებელია ამ ბავშვის ან სხვა ბავშვების კეთილდღეობისთვის.

ამ შემთხვევაში მშობლებს აქვთ უფლება, მიიღონ კვალიფიციური და ამომწურავი კონსულტაცია განათლების იმ ფორმის შესახებ, რომელიც ყველაზე მეტად შეესაბამება მათი შვილების საჭიროებებს, რათა სწორი არჩევანი გააკეთონ.

სკოლები, რომლებიც იზიარებენ ინკლუზიური განათლების მიდგომებს, დისკრიმინაციული დამოკიდებულების წინააღმდეგ ბრძოლის, კეთილგანწყობილი გარემოს შექმნის ყველაზე ეფექტური საშუალებაა. ინკლუზიური განათლება ინკლუზიური საზოგადოების ფორმირების აუცილებელი წინაპირობა.

სწორედ ინკლუზიური განათლების კონტექსტში ხდება შესაძლებელი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირებმა მიაღწიონ პროგრესს განათლებაში და სოციალურ ინტეგრაციას.

შეზღუდული შესაძლებლობა

სამწუხაროდ, სასკოლო ასაკის მრავალ ბავშვს აღენიშნება ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა სახის პრობლემა, რაც ორგანიზმის ამა თუ იმ სისტემის ორგანული დაზიანებით არის გამოწვეული და იწვევს ადამიანის ფუნქციონირების დაქვეითებას ამა თუ იმ სფეროში. მოსწავლის ჯანმრთელობის მდგომარეობას მისი სამედიცინო დიაგნოზი ასახავს. არის შემთხვევები, როდესაც ბავშვის არსებული მდგომარეობა ქრონიკულია.

სამედიცინო დიაგნოზის არსებობა ავტომატურად არ გულისხმობს შეზღუდული შესაძლებლობის (ინვალიდობის) სტატუსს. ხშირია შემთხვევები, როდესაც გარკვეული დიაგნოზის მქონე ბავშვები (მაგალითად, ეპილეფსია და სხვა) საკმაოდ კარგად არიან ადაპტირებულნი როგორც სასწავლო გარემოში, ასევე სოციუმში.

საერთაშორისო ჯანდაცვის ორგანიზაციის კლასიფიკაციით, შეზღუდული შესაძლებლობა არის დაზიანების/დარღვევის შედეგად გამოწვეული უნარის დროებითი ან ქრონიკული შეზღუდვა ფიზიკურ ან ფსიქიკურ სფეროში, რაც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ადამიანის ცხოვრების სხვადასხვა სფეროზე.

საგულისხმოა, რომ ორი ერთნაირი დაზიანების და/ან სამედიცინო დიაგნოზის მქონე ბავშვს, შესაძლებელია, განსხვავებული სახის შეზღუდვები ჰქონდეს და თავისი ასაკისთვის დამახასიათებელ ყოველდღიურ საქმიანობებს განსხვავებულად უმკლავდებოდეს.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირისთვის სტატუსის მინიჭება რთული და ხანგრძლივი პროცესია, რომელიც შესაბამისი პროფესიონალების ჩართვით ხორციელდება და ეფუძნება, ერთი მხრივ, მოსწავლის სამედიცინო დიაგნოზს, ხოლო, მეორე მხრივ, მისი ფუნქციონირების დონის დეტალურ ანალიზს.

შესაბამისად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებად ითვლება ის მოსწავლეები, რომელთაც მნიშვნელოვანი სირთულეები ექმნებათ ასაკის შესაბამისი აქტივობების განხორციელებისას და ამ პროცესში მნიშვნელოვან დახმარებას საჭიროებენ.

ტერმინის - შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვი - განმარტებისას გამოყოფენ ბავშვების შემდეგ ძირითად კატეგორიებს:

- გონებრივი განვითარების დარღვევა
- მეტყველების განვითარების დარღვევა
- მხედველობის დაზიანება/სიბრმავე
- ორთოპედიული დაზიანებები
- ემოციური დარღვევები
- აუტიზმი
- თავის ტვინის ტრავმა
- ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული სხვა პრობლემები.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება

ტერმინი - სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება - გულისხმობს სწავლის სირთულეებს ან შეზღუდულ შესაძლებლობას, რომელსაც აწყდება მოსწავლე სწავლის პროცესში და რომლის დაძლევაც მას სპეციალური დახმარების გარეშე უჭირს. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს ექმნება სირთულეები და სჭირდება დახმარება შემდეგ სფეროებში:

- კითხვა, წერა, ანგარიში
- ინფორმაციის გადამუშავება
- საკუთარი აზრის და შეხედულებების გამოხატვა, სხვების აზრის გაგება
- საშინაო და საკლასო დავალებების შესრულება
- ქცევა
- ურთიერთობა თანატოლებთან და პედაგოგებთან
- მოწესრიგებულობა
- სხვადასხვა სახის სენსორული და ფიზიკური დეფიციტი, რომელიც ზეგავლენას ახდენს სასწავლო პროცესზე
- გრძელვადიანი მკურნალობის/ჰოსპიტალიზაციის საჭიროება
- ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლობა
- სოციალური დაუცველობა
- სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეების გამო საგანმანათლებლო პროცესიდან გარიყვის საშიშროება

ტერმინის - სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება - დამკვიდრება აუცილებელი გახდა მას შემდეგ, რაც სპეციალისტებმა აღიარეს, რომ სირთულეები სწავლის პროცესში მხოლოდ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებს არ ახასიათებთ. მიუხედავად იმისა, რომ ბევრ მოსწავლეს არ აღენიშნება თვალსაჩინო დაზიანება თუ განვითარების დარღვევა, ისინი მაინც წარუმატებელნი არიან სკოლაში..

შესაბამისად, განსაზღვრა იმისა, აქვს თუ არა მოსწავლეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება, დამოკიდებული უნდა იყოს არა მის სამედიცინო დიაგნოზზე ან შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსზე, არამედ სირთულეებზე სწავლის პროცესში.

2004 წლამდე საქართველოს განათლების სისტემა არ იცნობდა ინკლუზიური განათლების პრინციპებს და შესაბამისად, ნებისმიერი შეზღუდული შესაძლებლობის თუ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის განათლების ერთადერთ ალტერნატივას სპეციალიზებული სკოლა წარმოადგენდა. ბავშვებს, რომელთაც აღენიშნებათ უყურადღებობისა და ჰიპერაქტიურობის სინდრომები, დისლექსია, კითხვის, წერისა თუ მეტყველების სპეციფიკური დარღვევები, შეზღუდული შესაძლებლობის პირის სტატუსი არა აქვთ, თუმცა განათლების მხრივ სერიოზული საჭიროებები უდგებათ. სამედიცინო დიაგნოზის თუ შეზღუდული შესაძლებლობის არარსებობის გამო კი, მათი სწავლისა და ქცევის თავისებურებები არასწორადაა ინტერპრეტირებული. ხშირად სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის შეუსაბამო ქცევა სიზარმაცედ ფასდება. ეს კი, თავის მხრივ, სასწავლო პროცესის არასწორ დაგეგმვას, ჩარევის მცდარი სტრატეგიებისა და არაეფექტიანი ღონისძიებების განხორციელებას გულისხმობს.

შესაბამისად, ნათელია, რომ სკოლაში ინკლუზიური განათლების დანერგვის პროცესში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა გამოვლენას

დიდი სიფრთხილით უნდა მოვეკიდოთ, რათა თავიდან ავიცილოთ როგორც მოსწავლის ქცევის თავისებურების არასწორი ინტერპრეტაცია, ისე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის არასწორად მინიჭება იქ, სადაც ამის საჭიროება არ არსებობს.

ინკლუზიური განათლების სახეები

ინკლუზიური განათლების ძირითადი პრინციპია განსხვავებული შესაძლებლობისა და საჭიროების მოსწავლეების ყოველდღიური სწავლება სკოლასა და კლასში თანატოლებთან ერთად. თუმცა ინკლუზიური განათლება გაცილებით უფრო ფართო ცნებაა და იგი განსხვავებული საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლებისა და სწავლების სხვადასხვა სახეს აერთიანებს. ესენია: სრული ინკლუზია, ნაწილობრივი ინკლუზია და ინტეგრირებული სწავლება.

სრული ჩართვა — ნიშნავს განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სრულად ჩართვას სასწავლო პროცესში, უკლებლივ ყველა გაკვეთილზე დასწრებასა და თითოეული ამ გაკვეთილისთვის თავისი შესაძლებლობებისა და საჭიროებების შესაბამის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას.

ნაწილობრივი ჩართვა – ნიშნავს განსაკუთრებული საჭიროების მქონე მოსწავლის დასწრებას არჩევით გაკვეთილებზე. ანუ მოსწავლის შესაძლებლობებიდან და საჭიროებებიდან გამომდინარე, მისთვის იქმნება ინდივიდუალური საგაკვეთილო განრიგი და იგი ესწრება მხოლოდ იმ გაკვეთილებს, რომელსაც მისი განრიგი ითვალისწინებს. ნაწილობრივი ინკლუზია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლების ძალიან მოქნილი ფორმაა. მოსწავლეების საჭიროებებიდან გამომდინარე, იგი ემსახურება: ა) მოსწავლის ეტაპობრივ ჩართვას სასწავლო პროცესში; ბ) მოსწავლის შეგუებასა და თანდათანობით ადაპტირებას სასწავლო გარემოსთან; გ) მოსწავლისათვის საკმარისი დროისა და სივრცის უზრუნველყოფას თანატოლების გასაცნობად და არაფორმალურ გარემოში ურთიერთობისთვის.

ნაწილობრივი ინკლუზიის შემთხვევაში მოსწავლისთვის უნდა შემუშავდეს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (ისგ), რომელიც დეტალურად აღწერს მოსწავლის საგანმანათლებლო მიზნებს და განსაზღვრავს შესაბამის აქტივობებს როგორც გაკვეთილზე დასწრებისას, ისე მოსწავლის გაკვეთილზე დაუსწრებლობის შემთხვევაშიც.

ინტეგრირებული სწავლება – ნიშნავს, რომ განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები ერთ კლასში არიან გაერთიანებული და სწავლობენ მათთვის განკუთვნილი სასწავლო პროგრამით. ინტეგრირებული კლასის სასწავლო პროგრამა დგება მოსწავლების ინდივიდუალური საჭიროებებისა და სკოლის სასწავლო გეგმის გათვალისწინებით. ინტეგრირებული კლასის მოსწავლეები ჩართული არიან ყველა სასკოლო აქტივობაში (ექსკურსია, ზეიმი, გამოფენა და სხვა), ინტეგრირებული სწავლება ხშირად ხდება საფუძველი წარმატებული სრული ინკლუზიისა და ამდენად, საკმაოდ ღირებული ფორმაა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლებისთვის.

ინკლუზიური განათლების შესაძლო სახეებზე საუბრისას, განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს რესურსოთახის როლი და ფუნქცია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლების საქმეში.

რესურსოთახი – სკოლაში სპეციალურად გამოყოფილი ოთახი, რომელიც აღჭურვილია მოსწავლეების განათლების ხელშეწყობისთვის აუცილებელი ყველა თვალსაჩინოებითა და ტექნიკური საშუალებით. ადაპტირებული ავეჯი, მრავალფეროვანი თვალსაჩინო სასწავლო მასალა, აუდიო-ვიდეო აპარატურა. რესურსოთახს შესაძლოა, ემსახურებოდეს სკოლის ფსიქოლოგი, სპეციალური პედაგოგი, მეტყველების თერაპევტი და ყველა ის მასწავლებელი, რომელიც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ინკლუზიური განათლების პროცესში მონაწილეობს. რესურსოთახში ყოფნა და დამატებითი მეცადინეობა მოსწავლეთა საგაკვეთილო განრიგის შემადგენელი ნაწილია. აქ მათ შესაძლებლობა ეძლევათ, საჭიროებისამებრ დაისვენონ, ინდივიდუალურად და/ან ჯგუფურად იმეცადინონ. მოსწავლის რესურსოთახში ყოფნის სიხშირესა და ხანგრძლივობას მისი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა განსაზღვრავს.

ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ მოსწავლის რესურსოთახში ყოფნა დამხმარე საშუალებაა და არა მისი სწავლების ფორმა. სწავლება და სწავლა მიმდინარეობს გაკვეთილზე ყველასთან ერთად, ხოლო რესურსოთახს იყენებენ ნასწავლის განმტკიცებისა და გავარჯიშებისთვის. რესურსოთახის გამოყენება ასევე შესაძლებელია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მოსწავლეთა დასვენებისა და კლასელებთან ერთად კლასგარეშე აქტივობებისთვის.

ინკლუზიური განათლების ხელშემწყობი გარემო

სკოლაში ინკლუზიური განათლების წარმატებით განხორციელებისთვის რამდენიმე აუცილებელი პირობის დაცვაა საჭირო. ესენია: სწავლისა და მოსწავლეებისთვის კეთილგანწყობილი გარემოს შექმნა; მოსწავლეების ინდივიდუალური განსხვავებებისა და საგანმანათლებლო საჭიროების მიმართ გულისხმიერი დამოკიდებულება; ყველა მოსწავლისთვის ერთნაირი, სწავლისა და განათლების თანაბარი პირობების უზრუნველყოფა და თანამონაწილეობა მთლიან სასკოლო საქმიანობაში.

სწავლისა და მოსწავლეებისთვის კეთილგანწყობილი გარემოს შექმნა სკოლის, როგორც საგანმანათლებლო დაწესებულების, უმთავრესი ამოცანაა. როდესაც ყველა მოსწავლის აკადემიური და სოციალური წარმატებები სკოლისთვის მთავარი ღირებულებაა, მაშინ ყველა, ვინც სასწავლო პროცესშია ჩართული - მასწავლებლები, მოსწავლეები, ადმინისტრაცია და მშობლები, ყურადღებას ამ მიზნის მიღწევისკენ მიმართავს და შესაბამისად, სკოლაში თანამშრომლობის, ურთიერთდახმარებისა და პატივისცემის გარემო იქმნება. ინკლუზიური განათლება თავისი არსით სწორედ ასეთ დამოკიდებულებას გულისხმობს ყველა მოსწავლის მიმართ და აღიარებს, რომ მიუხედავად ინდივიდუალური განსხვავებებისა სწავლისა და მოსწავლის მიმართ, კეთილგანწყობილი გარემო განათლების აუცილებელი პირობაა.

ყველა მასწავლებლის მიზანი და ამოცანა მოსწავლის მიღწევებსა და წარმატებებზე ორიენტირებაა, მაგრამ მოლოდინი და მოსწავლისთვის დასახული მიზნები აუცილებლად რეალისტური და განხორციელებადი უნდა იყოს. შესაბამისად, ნებისმიერი დავალება, რომელსაც მოსწავლეს ვაძლევთ, მის შესაძლებლობებს, უნარებს და ცოდნის დონეს უნდა შეესაბამებოდეს.

მოსწავლეებს შორის ინდივიდუალური განსხვავებების მიუხედავად, არსებობს მათი

მხარდაჭერის და სწავლის სტიმულირების რამდენიმე ფაქტორი, რომლებიც ერთნაირად მნიშვნელოვანია ყველასთვის. უპირველეს ყოვლისა, ეს არის მოსწავლის თვითშეფასების ამაღლება, ქცევის პოზიტიური მართვა, სწავლისადმი ინტერესის გაღვივება და სწავლის მოტივაციის ამაღლება.

ინკლუზიური განათლება სკოლაში დანერგვისთანავე ამ სკოლის ცხოვრების შემადგენელი ნაწილი ხდება. სკოლაში მიმდინარე ყველა პროცესი გავლენას ახდენს ინკლუზიურ განათლებაზე და პირიქით. შესაბამისად, სკოლის ფარგლებში ზოგადსაგანმანათლებლო და ინკლუზიური განათლების პროცესები სკოლის მართვის ერთიან კონტექსტში განიხილება. კარგად დაგეგმილი მართვის პროცესში სკოლა ქმნის ყველა აუცილებელ პირობას იმისთვის, რომ თითოეული მოსწავლის საგანმანათლებლო საჭიროება მაქსიმალურად იყოს დაკმაყოფილებული და ყველა მოსწავლეს სწავლისა და განვითარების ყველა აუცილებელი პირობა ჰქონდეს შექმნილი. აღნიშნულის მიღწევა შესაძლებელი ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც სკოლა ერთი მიზნის გარშემოა გაერთიანებული და ყველა - სკოლის ადმინისტრაცია, მასწავლებლები, მშობლები და მოსწავლეები – ამ საერთო მიზნის მიღწევაშია ჩართული. ინკლუზიური განათლებისთვის საერთო მიზანი და თანამშრომლობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რაც კარგ ორგანიზებულობასა და მართვას მოითხოვს.

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის მართვაში არის რამდენიმე ძირითადი პრინციპი, რომელთა დაცვაც უზრუნველყოფს მთლიანად სკოლის და ინკლუზიური განათლების ეფექტიან მართვას. აღნიშნული პრინციპებია:

- სკოლა უზრუნველყოფს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ზოგადი განათლების მიღების უფლებას. მოსწავლეების მიღებისას სკოლა არ უშვებს რაიმე სახის დისკრიმინაციას და არ ამბობს უარს სწავლის სირთულეების მქონე ბავშვის სკოლაში მიღებაზე.
- თითოეული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის სკოლის ადმინისტრაცია და მასწავლებლები უზრუნველყოფენ ადეკვატურ და ხარისხიან განათლებას მისი საგანმანათლებლო საჭიროებების გათვალისწინებით. ამისათვის სკოლის ადმინისტრაციამ სამინისტროს მიერ დადგენილი წესით[1] უნდა განახორციელოს: ა) კვალიფიციური სპეციალისტების მიერ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის ფსიქიკური, ფიზიკური და სოციალური უნარების განვითარების შეფასება; ბ) სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროების გამოკვეთა და გ) შეფასების შედეგებსა და საგანმანათლებლო საჭიროებებზე დაყრდნობით, ბავშვის მშობელთან და მასწავლებლებთან ერთად მისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის (ისგ) შემუშავება.
- სკოლის ადმინისტრაცია გამოყოფს სკოლისთვის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორს. კოორდინატორი შეიძლება იყოს დირექციის წევრი, მასწავლებელი ან მშობელი. სასურველია, ინკლუზიური განათლების არჩეული კოორდინატორი სკოლის სამეურვეო საბჭოს წევრიც იყოს. სკოლის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორის ფუნქციაა, თვალყური ადევნოს ინკლუზიური გა-

1 იმ შემთხვევაში, თუ სკოლას არ ჰყავს შესაბამისი სპეციალისტი სპეციალური საგანმანათლებო საჭიროების მქონე ბავშვის განვითარების შეფასებისა და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებისთვის, სკოლა ვალდებულია, მიმართოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს პროგრამების დეპარტემანტის ინკლუზიური განათლების მიმართულებას და/ან საგანმანათლებლო რესურს-ცენტრს დახმარებისთვის.

ნათლების პროცესს, მოსწავლეთა დასწრებას, სასწავლო პროცესსა და მთლიან სასკოლო აქტივობებში მათი ჩართულობის ხარისხს. კოორდინატორმა საბჭოს წინაშე უნდა დააყენოს ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებული ყველა საკითხი და საბჭოს წევრებთან ერთად პრობლემების მოგვარების ეფექტური გზები ეძიოს. მათ შორის, საბჭოს წევრებთან ერთად დაგეგმოს ინკლუზიური განათლებისთვის აუცილებელი დამატებითი სახსრების მოძიების ღონისძიებები. კვირის განმავლობაში კოორდინატორთან შეხვედრის დღეები წინასწარ უნდა იყოს გამოყოფილი, რათა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების მშობლებმა, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებმა და ამ მოსწავლეთა მეგობრებმა შეძლონ მასთან გასაუბრება გარკვეულ ინიციატივებზე, შესაძლო პრობლემებსა და მათი გადაჭრის გზებზე.

- სკოლა, რომელსაც ჰყავს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე, ვალდებულია, ეროვნული სასწავლო გეგმის პრინციპებზე დაყრდნობით, სასკოლო სასწავლო გეგმაში წარმოადგინოს: სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლების ხელშემწყობი მექანიზმები: ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები, მოდიფიცირებული ან ადაპტირებული სასწავლო გეგმები, განსაკუთრებული საგაკვეთილო განრიგი, დამატებითი ინდივიდუალური და ჯგუფური მეცადინეობები, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის მაქსიმალურად ხელშემწყობი და ნაკლებად შემზღუდველი სასწავლო გარემოს შექმნა (მაგალითად, მეცადინეობა და/ან დასვენება რესურსოთახში, შემეცნებითი ექსკურსიები, დამოუკიდებელი ცხოვრების გაკვეთილები და სხვა); სკოლამ სისტემატურად უნდა შეაფასოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა აკადემიური მიღწევები. ასეთი შეფასების პრინციპებია: 1. თუ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე მიყვება სასკოლო სასწავლო გეგმას ყველა საგანში და დამაკმაყოფილებელ დონეს აღწევს, მაშინ იგი ყველა დანარჩენი მოსწავლის მსგავსად ფასდება; 2. თუ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე სწავლობს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით, კლასიდან კლასში გადასასვლელად მან უნდა მიაღწიოს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მიზნებს და ამოცანებს. ამ ამოცანების ფარგლებში კი შეფასება ჩვეულებრივი ათქულიანი სისტემით მოხდება. მაგალითად, VI კლასის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს მათემატიკის გაკვეთილზე დავალებად ჰქონდა, ეწარმოებინა მარტივი გამოთვლები ასის ფარგლებში. მან წარმატებით გაართვა თავი დავალებას. შესაბამისად, მას მასწავლებელი უმაღლეს შეფასებას (10 ქულას) უწერს. იმ შემთხვევაში, თუ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე მისი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ დავალებებს თავს არიდებს და არ ასრულებს, ის დაბალ ქულას იღებს. უცილებელია, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე თითოეული ბავშვი ქულებთან (ნიშნებთან) ერთად იღებდეს კომენტარს ტექსტის სახით, სადაც აღწერილია მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები დავალების შესრულებისას და მოცემულია კონკრეტული რეკომენდაციები, თუ როგორ შეუძლია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს საკუთარი შესაძლებლობების უკეთ გამოვლენა. 3. თუ სპეციალური საგანმანათლებლო

საჭიროების მქონე მოსწავლე ვერ აღწევს დამაკმაყოფილებელ დონეს რომელიმე კონკრეტულ საგანში, მისთვის უნდა შემუშავდეს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ამ საგანში. მაგ. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე სტანდარტულად სძლევს ქართულს და ისტორიას, ხოლო მათემატიკას ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით ეუფლება. შესაბამისად, ქართულსა და ისტორიაში მას სტანდარტული ნიშნები ეწერება, ხოლო მათემატიკაში - ნიშანი და შესაბამისი კომენტარი.

- მოსწავლის სკოლაში მიიღება და მისთვის შესაფერისი სწავლის საფეხური (კლასის) ირჩევა მისი აკადემიური და სოციალური უნარების, ასაკის და საგანმანათლებლო საჭიროებების გათვალიწინებით. მოსწავლეთა საგანმანათლებლო და სოციალური ინტეგრაციის ინტერესების დასაცავად, სკოლა მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობს ბავშვის ასაკსა და მისთვის შერჩეულ სწავლის საფეხურს (კლასს) შორის შესაბამისობას. დაუშვებელია, ათი წლის მოსწავლე სწავლობდეს I ან II კლასელებთან ერთად ან 14-15 წლის მოსწავლე - III ან IV კლასელებთან ერთად. დასაშვები განსხვავება მაქსიმუმ სამი წელია.
- სკოლა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლებასთან დაკავშირებული შესაძლო სადავო საკითხების, საჩივრების დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი განხილვის ეფექტიან მექანიზმს ქმნის. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის განათლებასთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვისას, სკოლა უფლებამოსილია, მიმართოს საგანმანათლებლო რესურსცენტრს და მოითხოვოს მულტიდისციპლინური გუნდის მომსახურება/დახმარება სადავო საკითხების მიუკერძოებლად განსახილველად.
- სკოლა ადგილობრივ თემთან ერთად გეგმავს და ახორციელებს სხვადასხვა ტიპის აქტივობას, რათა ხელი შეუწყოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების საზოგადოებაში ინტეგრაციას. მაგ. მოაწყოს მოსწავლეთა ნამუშევრების გამოფენა-გაყიდვა; საქველმოქმედო კონცერტები, რომელთა შემოსავლებითაც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები მეგობრებთან ერთად დაეხმარება მშობელთა მზრუნველობას მოკლებულ ბავშვებს და სხვა.

ყველა ამ პრინციპის დაცვის შემთხვევაში, ინკლუზიური განათლება კარგად ორგანიზებული ხდება. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები მონაწილეობენ სასკოლო ცხოვრების ყველა ასპექტში, იღებენ ხარისხიან და მათი შესაძლებლობების შესაბამის განათლებას, მოსწავლეთა მშობლები მასწავლებლებთან ერთად ჩართული არიან მათი განათლების პროცესში და სკოლაში ურთიერთპატივისცემისა და კეთილგანწყობის ატმოსფერო სუფევს. ბუნებრივია, ამ შემთხვევაში ყველას, ვინც სკოლის ცხოვრებაშია ჩართული, გარკვეული უფლება-მოვალეობები აქვს.

თავი II.
ინკლუზიური განათლების პროცესი

მოსწავლეთა სწავლის სირთულეების იდენტიფიკაცია

ყველა მასწავლებელმა კარგად იცის, რომ მოსწავლეები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან სწავლის უნარით, ახალი მასალის ათვისების ტემპით და მიდრეკილებებით სხვადასხვა საგნის მიმართ. მასწავლებელი აცნობიერებს რა ამ მრავალფეროვან განსხვავებებს, ცდილობს, სწავლების პროცესში ყველა მოსწავლის საგანმანათლებლო ინტერესი ერთნაირად იყოს გათვალისწინებული. ამის მისაღწევად მასწავლებლები სხვადასხვა ხერხს მიმართავენ. მაგალითად, დამატებითი და ინდივიდუალური მეცადინეობა მოსწავლესთან, მასალის გამარტივება ან უბრალოდ მოცულობის შემცირება, ახალი მასალის დამატებითად ახსნა და მოსწავლის წახალისება. თუმცა არსებობს ისეთი მოსწავლეებიც, რომელთაც სწავლასთან დაკავშირებული რთული პრობლემები აქვთ და მიუხედავად მასწავლებლის ძალისხმევისა, მაინც ვერ ითვისებენ ახალ მასალას, უჭირთ კითხვა, ვერ ისვენებენ გაკვეთილზე და გაუთავებელად მოძრაობენ, მუდამ ზარმაცობენ და ყველანაირად არიდებენ თავს სასწავლო გარემოს. სამწუხაროდ, მოსწავლეები, რომელთაც სწავლის ამგვარი სირთულეები აქვთ, სწავლის დაწყებისთანავე "დაღდასმულნი" არიან და თითქოს, ყველა შეგუებულია, რომ "მათგან არაფერი გამოვა". სწავლის ადრეულ ეტაპზევე გამოტანილი ეს ვერდიქტი მოსწავლეს ბოლომდე მიჰყვება და მისი მრავალი ემოციური თუ ქცევითი პრობლემის საფუძველი ხდება. მოსწავლისთვის დაღის დასმა და მისი წარუმატებლობისთვის გაწირვა ხშირად იმიტომაც ხდება, რომ მასწავლებელმა არ იცის, რასთან აქვს საქმე. ეს უბრალოდ სიზარმაცეა თუ გეგმაზომიერი სწავლისთვის თავის არიდება? ეს კითხვის უუნარობაა თუ მეცადინეობის და სიბეჯითის ნაკლებობა? და რაც ყველაზე მთავარია, მასწავლებელმა ხშირად არ იცის, ვის მიმართოს მოსწავლის პრობლემების თაობაზე. მშობლებს? მშობლებს ხშირად თავად უჭირთ გარკვევა, რა ემართება მათ შვილს და პასუხს მასწავლებელს სთხოვენ. კოლეგებთან სწავლების სირთულეებზე ლაპარაკი უხერხულია, არაკომპეტენტურობას დაგაბრალებენ. ყველაზე იოლი გზა ბავშვისთვის დაღის დასმაა, რომელიც გვაუწყებს, "ამისგან მაინც არაფერი გამოვა". სინამდვილეში კი მოსწავლეს, რომელსაც სწავლის სირთულეები აქვს, სპეციალისტთა დახმარება სჭირდება. პირველ რიგში, უნდა გაირკვეს და ყველასთვის ნათელი გახდეს, თუ რა ტიპის სწავლის დარღვევასთან გვაქვს საქმე, ანუ რატომ ვერ სწავლობს ბავშვი. რა გამომწვევი მიზეზები აქვს მის სწავლის უუნარობას. ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა მხოლოდ ბავშვის შესაძლებლობებისა და კოგნიტური ფუნქციების შეფასებას შეუძლია. ამას ფსიქოლოგები აკეთებენ მათ ხელთ არსებული ტესტების, კითხვარებისა და ბავშვის ქცევაზე დაკვირვების საფუძველზე. შეფასებამ ყველა ის სფერო უნდა მოიცვას, რომელიც ბავშვის სწავლის სირთულეებს უკავშირდება. განსაკუთრებული ყურადღება ბავშვის ინტელექტუალურ, აკადემიურ, მოტორულ, ემოციურ, ქცევით და სოციალურ უნარებზე უნდა გამახვილდეს.

სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიკაცია/შეფასება იწყება საკლასო ოთახში, როცა მასწავლებელი ათვისების და ქცევის სირთულეებს აფიქსირებს. სირთულეების პირველადი დაფიქსირების შემდგომ, მასწავლებელი იწყებს სიღრმისეულ, სისტემატურ დაკვირვებას მოსწავლის სწავლასა და ქცევაზე საკლასო ოთახში. ამის შემდეგ

მასწავლებელი ცვლის სწავლების სტრატეგიას, ბავშვთან მიდგომას და აკვირდება, თუ რა შედეგი გამოიღო ცვლილებებმა სასწავლო პროცესში.

მასწავლებელი მართავს კონსულტაციას მოსწავლის მშობელთან/მზრუნველთან და, თუ შესაძლებელია, თავად მოსწავლესთანაც არსებული სირთულეებისა და მიდრეკილებების შესახებ. მასწავლებელი მშობელთან ერთად განიხილავს ბავშვის ფსიქოლოგთან, ოკუპაციურ თერაპევტთან და ნევროლოგთან კონსულტირების შესაძლებლობებს, რათა სპეციალისტთა დასკვნების საფუძველზე ზუსტად დადგინდეს, თუ რა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება აქვს მოსწავლეს და, შესაბამისად, დაიგეგმოს მისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა თუ ცვლილებები სასწავლო პროცესში.

ბევრი მოსწავლისთვის ამგვარი მულტიდისციპლინური მიდგომა და მასწავლებლის მშობლებთან თანამშრომლობა აბსოლუტურად საკმარისია იმისთვის, რომ წარმატებებს მიაღწიოს სწავლის პროცესში და ბევრი სირთულე აიცილოს თავიდან.

იმ შემთხვევაში კი, როდესაც მასწავლებელს შეზღუდული შესაძლებლობის მოსწავლე ჰყავს კლასში და წინასწარ არის ცნობილი ბავშვის სწავლის სირთულეების შესახებ, მასწავლებელი ადგენს მოსწავლის ძლიერ და სუსტ მხარეებს, სპეციალისტთა დასკვნის საფუძველზე უდგენს მას ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას და ცდილობს, მაქსიმალურად ჩართოს იგი თანატოლებთან ერთად სასწავლო პროცესში.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლება ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში

რამდენადაც ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების მიღწევის ძირითად საშუალებას ეროვნული სასწავლო გეგმა წარმოადგენს, ხოლო სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლება იგივე მიზნების მიღწევას ემსახურება, აუცილებელია მათი სწავლება ეროვნული სასწავლო გეგმის გათვალისწინებით ხორციელდებოდეს და ამით საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირებსაც თვითრეალიზაციის თუ წარმატების ისეთივე პირობები მიეცეთ, როგორც საქართველოს სხვა მოქალაქეებს.

ეროვნული სასწავლო გეგმის გამოყენებით საგანმანათლებლო სისტემა შეძლებს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ხარისხიანი განათლების მიღების უზრუნველყოფას, იმ ცოდნის გადაცემას და უნარ-ჩვევების გამომუშავებას, რაც მათ საკუთარი პოტენციალის სრულ რეალიზებაში დაეხმარება და ცხოვრების მაღალი ხარისხის განცდას მიანიჭებს.

ერთიანი სასწავლო გეგმა არის საუკეთესო საშუალება ჭეშმარიტად ინკლუზიური განათლების უზრუნველყოფისთვის.

ამ მიდგომის თანახმად, ყველა საჯარო სკოლის მოსწავლისთვის უნდა არსებობდეს ერთი განსაზღვრული (მიზანდასახული, დოკუმენტირებული) სასწავლო გეგმა, რომლითაც იხელმძღვანელებს პედაგოგი განურჩევლად ყველა მოსწავლესთან.

შესაბამისად, მიუხედავად მოსწავლის საგანმანათლებლო საჭიროებისა, პედაგოგის უპირველესი სურვილი უნდა იყოს, განავითაროს და გააძლიეროს მოსწავლე იმ ძირითად და პრიორიტეტულ საკითხებში, რომლებიც ეროვნული საგანმანათლებლო მიზნებით არის განსაზღვრული. ის უნდა ცდილობდეს, რაც შეიძლება მეტად მიუახლოვოს მოსწავლე

გათვალისწინებულ სასწავლო შედეგებს, რადგან სჯერა, რომ დადგენილი სასწავლო გეგმა მოსწავლისთვის ყველა მნიშვნელოვან სასწავლო ასპექტს მოიცავს. შესაბამისად, სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთა სწავლებისას, მათი სასწავლო გეგმა მაქსიმალურად უნდა იყოს დატვირთული იმგვარივე შინაარსით, რაც ეროვნული სასწავლო გეგმით არის გათვალისწინებული.

არსებული თანამედროვე მიდგომით, ეროვნული სასწავლო გეგმით სწავლებისას მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს მოსწავლის ინტერესები, მისი ინდივიდუალური შესაძლებლობები, გაუწიოს ანგარიში მოსწავლეთა ცხოვრებისეულ გამოცდილებას და სწავლებისას ეროვნული სასწავლო გეგმიდან მათთვის ყველაზე აქტუალურ სასწავლო მიზნებზე გააკეთოს აქცენტი. მასწავლებელმა თავისი მოსწავლეების საჭიროების გათვალისწინებით უნდა გაანალიზოს, რა სასწავლო შედეგების მიღწევაა პირველადი მნიშვნელობის მოსწავლეთა სრულად რეალიზების, დამოუკიდებელი მაქსიმალური ცხოვრების დონის მისაღწევად.

ამავდროულად, დასაშვებია, მოსწავლეთა სწავლების პროცესში მასწავლებელმა გადახედოს სასწავლო გეგმას და მოსწავლისთვის და/ან მოსწავლეთა გუნდის თავისებურებების გათვალისწინებით ხელახლა დაგეგმოს ის. მთავარია, მასწავლებელმა სწორად განსაზღვროს, რა სასწავლო მიზანია ამ კონკრეტული მოსწავლისთვის მისი პიროვნული ფაქტორების და სამომავლო ცხოვრებისეული მიზნების გათვალისწინებით პრიორიტეტული.

ეროვნული სასწავლო გეგმა იძლევა საშუალებას, მასწავლებელმა თავად განსაზღვროს პირველადი, მეორეული, მესამეული მნიშვნელობის სასწავლო შედეგები კონკრეტული საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის და დააზუსტოს მიზნების თანმიმდევრობა სასწავლო გეგმის ფარგლებში.

შეიძლება ითქვას, რომ ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში, მასწავლებელმა უნდა განსაზღვროს, თუ რა იქნება მოსწავლისთვის ყველაზე შესაფერისი სასწავლო პროგრამა. მასწავლებელი მოსწავლეთა საგანმანათლებლო საჭიროების გათვალისწინებით აზუსტებს და ეროვნული სასწავლო გეგმიდან ირჩევს მათთვის აქტუალურ მისაღწევ შედეგებს და განსაზღვრავს მიზნის მიღწევის (ცოდნის გადაცემის, უნარის გავარჯიშების) გზებს. დაზუსტებული სასწავლო გეგმის ფარგლებში დეტალურად იგეგმება მასწავლებლის სწავლების სტრატეგიები და სასწავლო აქტივობები (საკლასო და საშინაო), გამოყენებული მასალა, სახელმძღვანელოები. ამავდროულად, ზუსტდება დრო, რომელსაც მასწავლებელი დაუთმობს შერჩეულ მიზანს, აქტივობას თუ მასალას. მასწავლებელი ცდილობს, უფრო სპეციფიკური გახადოს სასწავლო გეგმა მოსწავლისთვის და მასში ასახოს ყველა მნიშვნელოვანი სასწავლო მიზანი.

თუკი მოსწავლის საგანმანათლებლო პროცესი ამ პერსპექტივიდან დაიგეგმება, ეს დისკრეტული და იზოლირებული მიზნების დასახვისგან დაიცავს პედაგოგს და მის მოსწავლეს. მნიშვნელოვანია, მასწავლებელმა მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენისას, გაითვალისწინოს ეროვნული სასწავლო გეგმა, რადგან შეუძლებელია იზოლირებულად დასახული მიზნებით ინკლუზიური საგანმანათლებლო პროცესის უზრუნველყოფა.

ხშირად მოსწავლის პიროვნული ფაქტორები აუცილებელს ხდის მისთვის, სასწავლო პროგრამაში არსებობდეს დამატებითი მიზნები, რომლებიც ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ნაკლებად არის ხაზგასმული, მაგრამ მნიშვნელოვანია მოსწავლის პიროვნული გან-

ვითარებისთვის. ხშირ შემთხვევაში, სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებთან ასეთი მიზნები ყოველდღიური უნარების გაუმჯობესებით განისაზღვრება.

ტრადიციული მოდელი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლების ფართოდ გავრცელებული მოდელის თანახმად, მოსწავლის ეფექტურ სასწავლო ჩართულობას, მისი პიროვნული უნარების გათვალისწინებით, შედგენილი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა წარმოადგენს. სასწავლო გეგმა მოსწავლის შეფასების შედეგებს, მის ძლიერ და სუსტ მხარეებს ეფუძნება და წლიური მიზნები, ამოცანები თუ სტრატეგიები ამ დეფიციტის შემცირებისკენაა მიმართული. ამგვარად ფორმირებული სასწავლო გეგმა მხოლოდ პიროვნული დეფიციტის გათვალისწინებით არის შედგენილი და ხშირად დასახული სასწავლო მიზნები იზოლირებული პიროვნული უნარების ტრეინინგს გულისხმობს, რასაც არაფერი აქვს საერთო სასწავლო გეგმასთან, რომლითაც მათი თანატოლები სწავლობენ. შესაბამისად, ამგვარად ფორმულირებული სასწავლო გეგმა არ იწვევს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ჭეშმარიტ ინკლუზიას სასწავლო პროცესში და იმთავითვე უშვებას, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები ვერ მიაღწევენ იმ სასწავლო მიზნებს და ამოცანებს, რომლებიც ეროვნული სასწავლო გეგმით არის გათვალისწინებული.

შესაბამისად, ეროვნული საწავლო გეგმისგან იზოლირებულად, მხოლოდ მოსწავლის პიროვნული უნარების გათვალისწინებით შექმნილმა სასწავლო გეგმამ შესაძლოა, არ შეუქმნას მოსწავლეს „პირობები ინფორმაციის მოპოვებისა და იმ უნარ-ჩვევებისა თუ დამოკიდებულებების გასავითარებლად, რომლებიც მთელი ცხოვრების განმავლობაში დასჭირდება“. (დაწყევითი განათლების ძირითადი ამოცანა). შედეგად კი, იზოლირებულად გავარჯიშებული და/ან განვითარებული უნარი ყალიბდება, რომლის განზოგადება და შესაბამის გარემოში ადეკვატური გამოყენება ვერ ხერხდება.

ახლადდამკვიდრებული მიდგომის თანახმად, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის საშუალება, რომლითაც მოსწავლის სწავლება ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში ხორციელდება და ამით უზრუნველყოფს ჭეშმარიტ ჩართულობას ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო პროცესში.

ამ მოდელის თანახმად, მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ეფუძნება მოსწავლის ფუნქციონირების დონის (ცოდნის და უნარების) შეფასებას საგანმანათლებლო კურიკულუმთან მიმართებაში. ინდივიდუალურ გეგმაში კი განისაზღვრება ის საჭირო ღონისძიებები (აკომოდაციებისა და მოდიფიკაციების), რომლებიც მოსწავლეს სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევაში დაეხმარება.

ეროვნული სასწავლო გეგმის მოქნილობა

ეროვნული სასწავლო გეგმა მოქნილი დოკუმენტია და იძლევა შესაძლებლობას, სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთათვის სასწავლო პროცესის დაგეგმვისას, მასწავლებელი იყოს ორიენტირებული არა სტანდარტულად მოცემული ყველა შედეგის მიღწევაზე, არამედ ინდივიდუალურ მოსწავლესა და კონკრეტულად მისთვის დასახულ მიზნებზე.

ეროვნული სასწავლო გეგმა იძლევა შესაძლებლობას, გათვალისწინებული იყოს

მოსწავლის ფიზიკური და ფსიქიკური თავისებურებები და ასაკთან შესაფერისი ინტერესები; იყოს წამყვანი არა ცოდნის ოდენობა, არამედ ცოდნის ხარისხი; სწავლების პროცესში გამოყენებული იყოს არა ერთი კონკრეტული სტრატეგია და მიდგომა, არამედ მოსწავლესთან ერთად შერჩეული ოპტიმალური ვარიანტი.

ამ პრინციპებზე დაყრდნობით, მასწავლებელს ეძლევა უფლება, ეროვნული გეგმის ფარგლებში მოსწავლისთვის ინდივიდუალურად განსაზღვროს:

- ✓ სასწავლო შედეგი და ინდიკატორი;
- ✓ სასწავლო მასალა;
- ✓ სწავლისთვის განკუთვნილი დრო;
- ✓ სწავლების სტრატეგია;
- ✓ სასწავლო განრიგი;
- ✓ შეფასების სტრატეგია;
- ✓ სასწავლო გარემო (სწავლება მცირე ჯგუფში, ინდივიდუალურად, წყვილში და ა.შ.);
- ✓ პროფესიონალთა ჯგუფი (პედაგოგი, სპეც.პედაგოგი ან ფსიქოლოგი)

მასწავლებელი არ უნდა შეუშინდეს განსხვავებულობას მოსწავლეთა სწავლების პროცესში. მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლისთვის განხვავებული სასწავლო გეგმის შემუშავებისას, მასწავლებლის ყოველი გადაწყვეტილება იყოს არგუმენტირებული, ადეკვატურად დასაბუთებული და ამავდროულად, ეფუძნებოდეს არა სუბიექტურ მსჯელობას, არამედ პროფესიონალთა შეთანხმებულ ხედვას.

მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებისას, მასწავლებელმა, მთავარია, თავის სახელმძღვანელოდ გამოიყენოს ეროვნული სასწავლო გეგმა, დაამუშაოს, გაანალიზოს მასში მოცემული სასწავლო შედეგები და პროფესიონალებთან შეთანხმების საფუძველზე, შეარჩიოს მოსწავლისთვის ყველაზე ოპტიმალური, თუნდაც შერჩეული შედეგი სტანდარტულად განსხვავებული საფეხურისთვის იყოს გაწერილი და, ერთი შეხედვით, შეუსაბამოდ გამოიყურებოდეს.

ეროვნული სასწავლო გეგმიდან მიზნების შერჩევის პროცესში მასწავლებელი და პროფესიონალთა გუნდი მშობლის თანამონაწილეობით უნდა ხელმძღვანელობდნენ შემდეგი კრიტერიუმებით:

- ✓ მისაღწევი შედეგი უნდა იყოს მნიშვნელოვანი და სასარგებლო სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლისთვის;
- ✓ მისაღწევი შედეგი უნდა იყოს შერჩეული მოსწავლის განვითარების დონის და ასაკობრივი ინტერესების გათვალისწინებით;
- ✓ უნდა არსებობდეს შედეგის წარმატებით მიღწევის დიდი ალბათობა;
- ✓ მისაღწევი შედეგი უნდა იყოს მნიშვნელოვანი სასწავლო საგნის ფარგლებში.

მოსწავლისთვის სასწავლო პროცესის დაგეგმვისას მთავარია, ვიხელმძღვანელოთ პრინციპით, რომლის თანახმადაც სკოლაში უნდა დაკმაყოფილდეს მოსწავლის ყველა პრიორიტეტული საგანმანათლებლო საჭიროება სკოლის რესურსებისა და სასწავლო გეგმის ფარგლებში.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის სასწავლო პროცესის დაგეგმვისას, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას მოსწავლის სწავლების ხანგრძლივი გეგმის შემუშავება იძენს.

მასწავლებელი, შესაძლოა, თანმიმდევრულად კი არ მიჰყვებოდეს ეროვნული სასწავ-

ლო გეგმის ფარგლებში სტანდარტულად მოცემულ მიზნებს, არამედ ირჩევდეს მოსწავლისთვის პრიორიტეტულებს. ამიტომ აუცილებელია, მასწავლებელმა სასწავლო მიზნები გარკვეულ პერსპექტივაში გაანალიზოს და ამ მიზნების გათვალისწინებით, დროში გაწერილი გეგმა შეადგინოს, ანუ დროის გარკვეული ეტაპისთვის, მიზნის განსაზღვრის პარალელურად, მასწავლებელმა უნდა იცოდეს ამ მიზნის მიღწევის შემდეგ კიდევ რა მიზანი ან მიზნები იქნება მისაღწევი და პრიორიტეტული.

ამ პერსპექტივით დაგეგმილი სასწავლო პროცესი დაიცავს მასწავლებელს მოსწავლის უნარების იზოლირებულად განვითარებისგან, მოსწავლეს კი გაუადვილებს განსხვავებულ დროში მიღებული ცოდნის გამთლიანებას.

გრძელვადიანი გეგმა დაეხმარება მასწავლებელს:

- ✓ გაითვალისწინოს მოსწავლის სპეციფიკური ინტერესები და საჭიროებები;
- ✓ გაითვალისწინოს მხოლოდ ის სტანდარტი და ინდიკატორი, რომელიც მნიშვნელოვნად განისაზღვრა მოსწავლისთვის;
- ✓ განსაზღვროს მისაღწევი შედეგების თანმიმდევრობა, რომელიც მოსწავლისთვის შესაბამისია;
- ✓ გარკვეული თემები სიღრმისეულად შეისწავლოს, გარკვეული კი-შედარებით ზედაპირულად;
- ✓ პრიორიტეტულად განსაზღვრულ მიზნებს საკმარისი დრო დაუთმოს;
- ✓ რეგულარულად კონცენტრირდეს (დაუბრუნდეს) იმ პრიორიტეტულ უნარებზე, რომლებიც ხშირ პრაქტიკასა და სწავლას საჭიროებს.

მთავარია, არ დაგვავიწყდეს, რომ ყოველი მოსწავლისთვის განსაზღვრული ცვლილება მოსწავლის შეფასების შედეგებზე დაფუძნებით უნდა განისაზღვრებოდეს და მის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში აისახებოდეს. (იხ. ქვეთავი: ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა)

მოსწავლის საჭიროების გათვალისწინებით დასაშვებია:

- **სასწავლო პროგრამის გამარტივება**

  ამ შემთხვევაში მასწავლებელი ან სპეციალური განათლების პედაგოგი ამარტივებს სასწავლო გეგმას და შესაბამის დავალებებს მოსწავლისთვის. მაგ. თუ მოსწავლეს უჭირს ჩვეულებრივი სირთულის ტექსტების კითხვა, მასწავლებელი მას ამარტივებს; ამარტივებს რთულ თანწყობილ წინადადებებს, უცხო და რთულ სიტყვებს ცვლის მოსწავლისთვის ნაცნობი სიტყვებით. თუკი მოსწავლისთვის ეს სტრატეგია ადეკვატურია, იგი, ბუნებრივია, უნდა გამოიყენებოდეს არა მხოლოდ ქართულის, არამედ სხვა საგნების სწავლებისას. მაგ. მსგავსად შეიძლება გამარტივდეს ისტორიის, ბუნების ტექსტები. შესაძლებელია, დასმული კითხვების გამარტივება წერითი დავალების შესრულებისას.

- **სასწავლო პროგრამის ფორმის ცვლილება**

  ამ შემთხვევაში მასწავლებელი და/ან სპეც. პედაგოგი (არ გამოირიცხება ამ შემთხვევაში მშობლის თანამონაწილეობა) მიმართავს დამატებით სასწავლო მეთოდიკებს და თვალსაჩინოებებს, რათა უფრო გასაგები გახადოს მოსწავლისთვის სასწავლო პროგრამა. მაგ. შესაძლებელია, მოსწავლეს ახალი საგაკვეთილო თემა მივაწოდოთ არა ნაწერის სახით, (რომელიც მან უნდა მოისმინოს ან წაიკითხოს), არამედ თვალსაჩინო გამოსახულების, სიუჟეტური სურათის სახით, რომელიც მან უნდა დაათვალიეროს და აღწეროს. მშობლის როლი ამ

შემთხვევაში შესაბამისი სიუჟეტური სურათების მოძიება, მოსწავლის რვეულში ჩამაგრება ან დამატებითი ალბომის შექმნა შეიძლება იყოს. ამ დროს უნდა გვახსოვდეს, რომ პროგრამის შინაარსი და საგაკვეთილო კონტექსტი მაქსიმალურად მიახლოებული უნდა იყოს ერთმანეთს.

გაბმული მეტყველების სირთულეების არსებობის შემთხვევაში, გამართლებული იქნება, თუკი მოსწავლეს დავავალებთ შინაარსის გადმოცემას არა სხვების მსგავსად თხრობით, არამედ კითხვებზე პასუხის გაცემით. რასაკვირველია, კითხვების სირთულე და ფორმა მოსწავლის შესაძლებლობის გათვალისწინებით უნდა განისაზღვროს.

- **სასწავლო პროგრამისთვის განკუთვნილი დროის ცვლილება**
  ამ შემთხვევაში შესაძლებელია, მოსწავლეს სასწავლო პროგრამის დასაძლევად ან საგაკვეთილო დავალების შესასრულებლად განსხვავებული დრო განვუსაზღვროთ (ვიდრე მის თანაკლასელებს). მაგ. მივცეთ მეტი დრო ტესტირების პროცესში, საკონტროლოს წერისას. ლექსი ზეპირად მოვთხოვოთ არა მეორე საგაკვეთილო დღეს, არამედ კვირის ბოლოს და ა.შ. ამავე დროს შესაძლებელია, მოსწავლეს შევუმციროთ დრო, განკუთვნილი ამა თუ იმ საგაკვეთილო აქტივობებისთვის – მაგალითად, ნაკლები დრო ხატვისას, თუკი ხელის მოტორული უნარების გათვალისწინებით, ხანგრძლივი ჩართულობა ხატვის პროცესში არ არის რეკომენდებული.
- **დამატებითი დამხმარე საშუალებების გამოყენება**
  ამ შემთხვევაში შესაძლებელია, მოსწავლეს ნება დავრთოთ დამხმარე საშუალებების მოხმარებისა საგაკვეთილო აქტივობების შესრულებისას. მაგ. მივცეთ კალკულატორის გამოყენების უფლება მათემატიკური გამოსახულებების ამოხსნისას.

საგაკვეთილო პროცესი

კლასში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სწავლის შემთხვევაში, მასწავლებლის უმთავრესი ამოცანა საგაკვეთილო პროცესში ყველა მოსწავლის თანაბარად ჩართვა და თითოეული მოსწავლისთვის დასახული მიზნის შესაბამისი ცოდნის გადაცემაა. პედაგოგმა ეს უნდა შეძლოს მიუხედავად იმისა, რომ ის განსხვავებულ მოსწავლეებთან განსხვავებული სტრატეგიებით და გეგმით მუშაობს.

მაგალითად, დასაშვებია, რომ პირველკლასელებთან მასწავლებლის მიზანი დაფიდან მარტივი წინადადებების გადაწერის უნარის განვითარება იყოს; მათი თანაკლასელი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის კი დასახულ მიზანს ასოების წერის წინმსწრები ფიგურების ხატვის უნარის განვითარება წარმოადგენდეს. დაუშვებელია, რომ მასწავლებელი კლასის მოსწავლეთა უმრავლესობისთვის გეგმავდეს მიზნის შესაბამის აქტივობას – დაფაზე წერდეს წინადადებებს, მოსწავლეები მას იწერდნენ რვეულში; სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე კი ამ დროს უსაქმოდ იჯდეს და არ იყოს ჩართული რაიმე სახის წერილობით აქტივობაში. სწორი იქნება, თუკი პარალელურად მასწავლებელი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს გეომეტრიული ფიგურების გაფერადებას ან გადახატვას დაავალებს.

მეტიც – მასწავლებელი შეიძლება მის გვერდითაც დარჩეს, სანამ სხვა მოსწავლეები წერენ და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე წაახალისოს დავალების შესრულების პროცესში.

ამავდროულად, მასწავლებელი უნდა ეცადოს, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის შერჩეული აქტივობები არ იყოს გაკვეთილის კონტექსტიდან და საგაკვეთილო თემიდან ამოვარდნილი, მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლებელია სხვა მოსწავლეების მიზნებისგან სრულიად განსხვავებულ მიზანს ემსახურებოდეს.

მაგალითად, მასწავლებლის მიზანია, მეორეკლასელ მოსწავლეებთან განავითაროს ნაცნობ თემატიკაზე შექმნილი მცირე ზომის ტექსტების გაგების და გადმოცემის უნარი; ხოლო საგაკვეთილო თემაა ი. გოგებაშვილის "უსუნო ყვავილი", შესაბამისად, მასწავლებელი თავის მოსწავლეებს ამ ნაწარმოების თხრობით გადმოცემას სთხოვს. გამართლებული იქნება, თუკი მასწავლებელი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს სთხოვს მისთვის ნაცნობი ყვავილების დასახელებას (ეს აქტივობა საგაკვეთილო კონტექსტს ეხმაურება). შესაბამისად, თუკი მასწავლებელი მოსწავლეებს აღნიშნული ტექსტის გადაწერას ან მოკლე შინაარსის წერით გადმოცემას მოსთხოვს, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს შესაძლებელია, ყვავილების დახატვა დაავალოს.

ამ მიდგომის გამოყენებისას მნიშვნელოვანია, მასწავლებელმა ყოველი აქტივობა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის შესაძლებლობების და მის მიმართ დასახული მიზნების გათვალისწინებით განსაზღვროს და არ დაივიწყოს მთავარი პრინციპი – მიუხედავად განსხვავებული მიზნებისა, თანაბრად ჩართოს ყველა მოსწავლე საგაკვეთილო პროცესსა და აქტივობებში.

იდეალური იქნება, თუკი მასწავლებელი მოახერხებს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის შესაძლებლობების და მიზნების გათვალისწინებას და თავისი საგაკვეთილო პროცესის იმგვარად დაგეგმვას, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე ზუსტად იმავე საგაკვეთილო აქტივობებში იყოს ჩართული და იმ ხანგრძლივობით, როგორც სხვა თანაკლასელები.

მაგალითად, თუკი მასწავლებლის ერთი კონკრეტული დღის საგაკვეთილო განრიგი ითვალისწინებს მოსწავლეთა ზეპირ გამოკითხვას, მასწავლებელმა ზეპირი გამოკითხვის პროცესში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეც უნდა ჩართოს (ოღონდ შესაბამისად შერჩეული მეთოდით); თუკი დარჩენილი საგაკვეთილო პროცესი საკლასო წერით აქტივობას ეთმობა, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლემაც უნდა განახორციელოს შესაბამისი აქტივობა, თუმცა შესაძლებელია, როცა სხვები წერენ, მან ხატოს, როგორც ეს წინა მაგალითშია განსაზღვრული.

არსებული რეალობიდან გამომდინარე, საგაკვეთილო პროცესის ამგვარად დაგეგმა ყოველთვის არ ხერხდება და ხშირად გამართლებულია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე ზეპირად სწორედ მაშინ გამიკითხოს, როდესაც მისი თანაკლასელები წერენ. ასე მასწავლებელი უფრო კონცენტრირდება ამ მოსწავლეზე; ან პირიქით - გამართლებულია მოსწავლემ ხატოს მაშინ, როდესაც სხვების ზეპირი გამოკითხვა ხდება.

ამ შემთხვევაში მთავარია, მასწავლებლის მიერ შერჩეული სტრატეგია წინასწარ კარგად იყოს მოფიქრებული და ითვალისწინებდეს მოსწავლის შესაძლებლობებს, კლასის სტრუქტურას და საგაკვეთილო პროცესს.

მთავარია, რომ მასწავლებელმა არ დაუშვას სპეციალური საგანმანათლებლო საჭი-

როების მქონე მოსწავლის უქმად ჯდომა გაკვეთილზე მაშინ, როდესაც მისი თანაკლასელები აქტიურ მონაწილეობას იღებენ პროცესში.

ცალკეულ შემთხვევებში გაკვეთილზე აუცილებელი ხდება მოსწავლისთვის კლასის აქტივობებისგან სრულიად განსხვავებული აქტივობების შეთავაზებაც. მაგ. დასაშვებია, მოსწავლეს მასწავლებელმა დაფის გაწმენდა დაავალოს მაშინ, როდესაც კლასის სხვა მოსწავლეები საკონტროლოს წერენ ან მოსწავლემ ქართულის გაკვეთილზე ხატოს და აფერადოს, მაშინ როცა მისი თანაკლასელები სხვადასხვა ზეპირ და წერით აქტივობაში არიან ჩართული. ამგვარი აქტივობები, ხშირ შემთხვევაში, გამოიყენება საშუალებად მოსწავლის საგაკვეთილო პროცესის მიჩვევისა და ქცევის წესების გამომუშავების უზრუნველსაყოფად. მთავარია, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში მოსწავლისთვის საინტერესო აქტივობების შერჩევა. ასევე მნიშვნელოვანია მოსწავლეთა ზედმეტმა ინტერესმა საგაკვეთილო პროცესის ჩაშლა არ გამოიწვიოს. ამგვარი აქტივობების გამოყენებისას გადამწყვეტია, მოსწავლეს ეს აქტივობები დავალების სახით მასწავლებლისგან მიეცეს (ანუ ხატვა წამოიწყოს იმიტომ, რომ მასწავლებელმა დაავალა და არა იმიტომ, რომ მას ასე მოუნდა) და გაკონტროლდეს გაკვეთილის მსვლელობისას.

ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში დიფერენცირების შესაძლებლობები

- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა სასწავლო გეგმის შედგენისას, მასწავლებელს აქვს უფლება, განსხვავებული საფეხურიდან განსხვავებული სასწავლო შედეგები შეარჩიოს და მათი მიღწევისთვის იზრუნოს. ეს დასაშვებს ხდის, ერთ კლასში მასწავლებელი მოსწავლეთა გარკვეულ ჯგუფს, მათი პიროვნული თავისებურებების გათვალისწინებით, პირველი საფეხურის სასწავლო მიზნების შესაბამისად ასწავლიდეს, მოსწავლეთა გარკვეულ ჯგუფს კი სხვა საფეხურის შესაბამის მიზნებს ურჩევდეს.
- მასწავლებელს აქვს უფლება, მოსწავლის გრძელვადიან გეგმაში გარკვეულ მიზნებს ტოვებდეს, რადგანაც შეუსაბამოდ მიიჩნევდეს კონკრეტულ მოსწავლესთან მიმართებაში. მასწავლებელი არ უნდა შეუშინდეს ალბათობას, რომ შესაძლებელია მოსწავლემ კონკრეტული საფეხურისთვის განსაზღვრული ყველა შედეგი ვერ დასძლიოს. მასწავლებელს მუდამ უნდა ახსოვდეს მნიშვნელოვანი პრინციპი: მთავარია ცოდნის ხარისხი და არა ოდენობა.
- ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში დიფერენცირების შესაძლებლობა მასწავლებელს აძლევს საშუალებას, მიზანზე მუშაობა გააგრძელოს მაშინაც კი, როდესაც მოსწავლე შემდეგ საფეხურზე გადადის და, ერთი შეხედვით, მას ამ მიზანზე კონცენტრირება სტანდარტული მიდგომით აღარ უნდა მოეთხოვებოდეს. ასე მოსწავლეს ეძლევა საშუალება, გაიწაფოს მისთვის პრიორიტეტულ უნარებში, სიღრმისეულად დაეუფლოს და განამტკიცოს ისინი, პარალელურად კი გარკვეული თემების შესახებ მხოლოდ ზედაპირული ინფორმაცია და გამოცდილება შეიძინოს.
- მიზნების განსაზღვრის შემდეგ მნიშვნელოვანია ინდიკატორების ფორმულირებაც.

იმავე მსჯელობაზე დაყრდნობით, პედაგოგს ეძლევა უფლება, მოსწავლისთვის ინდივიდუალურად განსაზღვროს შედეგის შესამოწმებელი ინდიკატორი. შესაძლებელია, მასწავლებელმა მოსწავლისთვის დასახული მიზანი მიღწეულად მიიჩნიოს მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ინდიკატორი არ იყოს სახეზე. მოსწავლეს აქვს უფლება, არ დააკმაყოფილოს ყველა ინდიკატორი. მასწავლებელი თავად განსაზღვრავს ინდიკატორს და მის რაოდენობას მოსწავლისთვის. მეტიც, მასწავლებელს შეუძლია, შეამსუბუქოს ინდიკატორში წარმოდგენილი მოთხოვნები და გაამარტივოს ისინი.

ინდიკატორების შერჩევისას, მასწავლებელმა და მომუშავე გუნდმა მშობელთან ერთად უნდა გაანალიზოს ყოველი ინდიკატორი, შეაფასოს მისი მნიშვნელობა კონკრეტული მოსწავლისთვის და მასზე დაყრდნობით გადაწყვიტოს, გამოდგება თუ არა ის შედეგების განსასაზღვრად.

- მოსწავლისთვის ოპტიმალური სასწავლო გეგმის შესაქმნელად, ეროვნული გეგმიდან შესაბამისი სასწავლო შედეგების შერჩევის პარალელურად, ხშირად აუცილებელია მოსწავლისთვის დამატებითი სასწავლო შედეგების განსაზღვრა, რომლებიც სასწავლო გეგმაში არ არის მოცემული.

  სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სასწავლო მიზნები, რომლებიც ცხოვრებისეული უნარების შეძენას და გაძლირებას გულისხმობს. ასეთი უნარებია:

  - ✓ ფულის მენეჯმენტი;
  - ✓ უსაფრთხო ცხოვრების წესი;
  - ✓ შესაბამისი პიროვნული ურთიერთობების ჩამოყალიბება;
  - ✓ დროში, ადგილსა და სივრცეში ორიენტაცია;
  - ✓ პირადი ჰიგიენის დაცვა;
  - ✓ ყოველდღიური ცხოვრების აქტივობები და ა.შ.

  ხშირად სხვადასხვა ქვეყნის სასწავლო გეგმებში აღნიშნული მიზნები სასწავლო კურიკულუმში გაფანტულად, სხვადასხვა საგნის ფარგლებში არის მოცემული. მასწავლებლებს კი მოსწავლის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში მათზე კონცენტრირება და მათი წამყვან სასწავლო მიზნებად განხილვა უწევთ.

  შესაბამისად, პედაგოგები და სკოლის ადმინისტრაცია სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეთა ჯგუფისთვის სასწავლო გეგმის დაზუსტებისას, აქცენტს აკეთებენ ეროვნული სასწავლო გეგმის იმ მიზნებზე, რომლებიც ხელს უწყობს მოსწავლის შემდეგი სფეროების განვითარებას:

  - ✓ პიროვნული, სოციალური და ემოციური განვითარება;
  - ✓ კომუნიკაცია, მეტყველება და მართლწერა;
  - ✓ მათემატიკური უნარები;
  - ✓ ცოდნა სამყაროს შესახებ (წვდომა);
  - ✓ კრეატულობა;
  - ✓ ფიზიკური განვითარება.

- შესაძლებელია, ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში განსაზღვრული მიზნების პარალელურად, დამატებითი თერაპიული მიზნების დაზუსტება და განსაზღვრა. ასე სკოლა შეძლებს მოსწავლის და სწავლისადმი ინტეგრირებული მიდგომის გამოყენებას, რადგან ხშირად მოსწავლესთან გარკვეული პროგრესის

მისაღწევად შეუძლებელი ხდება თერაპიული და სამედიცინო მიზნების საგანმანათლებლო და სასწავლო მიზნებისგან დამოუკიდებლად განხილვა.

ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში მნიშვნელოვანია, მოსწავლისთვის შექმნილი დიფერენცირებული სასწავლო გეგმა იყოს დაბალანსებული და მასში ადეკვატურად გადანაწილდეს აქცენტები ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მიზნებსა და მოსწავლისთვის ინდივიდუალურად განსაზღვრულ დამატებით მიზნებს შორის. პრიორიტეტული მიზნების განსაზღვრის შემდეგ, სავალდებულო და დამატებით მიზნებს შორის საჭირო ბალანსის შესანარჩუნებლად მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს შემდეგი საკითხები:

- ✓ რომელ მიზნებს სჭირდება რეგულარული მუშაობა, რა სიხშირით და ინტენსივობით;
- ✓ რა სპეციფიკური დაგეგმარება სჭირდება მიზანზე მუშაობას;
- ✓ როგორ უნდა აისახოს ეს მოსწავლის ცხრილსა და განრიგში;
- ✓ შემდგომში რომელ მიზნებზე გაგრძელდება მუშაობა.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების დიფერენცირებული სწავლება

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის საგანმანათლებლო პროცესი ხელმისაწვდომი მხოლოდ დიფერენცირებული სწავლების გამოყენებით ხდება შესაძლებელი. მოსწავლის ჩართვა ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო დაწესებულებებში და მისი სწავლება ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში რეალობაა, თუკი სწორად დიფერენცირებული მიდგომა იქნება გამოყენებული.

პედაგოგმა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებისას, საგაკვეთილო პროცესის დაგეგმვისას, დავალებებისა და აქტივობების შერჩევისას დიფერენცირებული მიდგომით უნდა იხელმძღვანელოს.

მოსწავლისთვის სასწავლო გეგმის შედგენისას და მისთვის დიფერენცირებული სასწავლო გარემოს დაგეგმვისას, მასწავლებელმა და პროფესიონალთა გუნდმა, რასაკვირველია, მოსწავლის ინტერესები, შესაძლებლობები, გამოცდილება, მიღწევის დონე, ძლიერი და სუსტი მხარეები უნდა გაითვალისწინოს.

მოსწავლისთვის სასწავლო პროცესის და გარემოს დაგეგმვისას, პედაგოგმა უნდა იფიქროს დიფერენცირების შემდეგ შესაძლებლობებზე:

- **შინაარსი** - ერთი საგნის ფარგლებში მოსწავლეები განსხვავებულ შინაარსს ეუფლებიან.
- **დონე** - მოსწავლეები ამუშავებენ ერთ თემას, თუმცა განსხვავებულია ინფორმაციის გადამუშავების და ათვისების, ასევე აქტიურობის დონე. მაგალითად: მცენარეთა, როგორც ცოცხალო ორგანიზმის ზრდის კანონზომიერებების განხილვისას, ერთი მოსწავლის ცოდნის დონე განისაზღვრება, თუკი ის გამოავლენს ცოდნას, რომ მცენარეს წყალი სჭირდება, რათა არ გახმეს, ხოლო მეორე განსაზღვრავს მცენარის ფესვების დანიშნულებას წყლის მიღების პროცესში.
- **მისაწვდომობა** - ინფორმაციის მიღების და გადამუშავების განსხვავებული

არხების გათვალისწინებით, დასაშვებია, მოსწავლეს მასალა და ინფორმაცია განსხვავებული საშუალებებით – ვიზუალური, აუდიო, ტაქტილური, სიმბოლური და ა.შ. – მიეწოდოს.

- **სტრუქტურა** - მასალის მიწოდების სტრუქტურა შესაძლებელია, იცვლებოდეს მოსწავლეთა ცოდნის ათვისების თავისებურების გათვალისწინებით. მაგალითად, ახალი ტექსტის სწავლისას, ერთგან შესაძლებელია ტექსტის ცალკეულ თავებად დაყოფა იყოს გამართლებული, ხოლო მეორეგან ტექსტის მთლიანად მიწოდება იყოს სასურველი.
- **თანმიმდევრობა** – დასაშვებია, მოსწავლეებს სასწავლო მასალა განსხვავებული თანმიმდევრობით მივაწოდოთ. მაგალითად, შესაძლებელია ასოების გადაჯგუფება და ჯერ იმ ასოების სწავლება, რომლებიც ერთნაირი სივრცითი მახასიათებლებით და რვეულის სიბრტყეში ერთნაირი მდებარეობით ხასიათდებიან - მაგალითად: „ა“, „ი“, „თ“, „ო“ ასოებს მოსდევდეს შემდეგი ასოები “ს“, „ძ“, „ხ“, და ა.შ.
- **ტემპი** - შესაძლებელია მოსწავლისთვის განვსაზღვროთ მასალის ათვისების განსხვავებული ტემპი. მაგალითად, სასწავლო პროგრამა გავწეროთ თითოეულ საკითხზე მეტი დროის განსაზღვრით ან ცალკეული თემების დამუშავებისას მოსწავლეს მეტი დრო მივცეთ.
- **პასუხი** - დასაშვები და მისაღები უნდა იყოს მოსწავლეებისგან განსხვავებული პასუხების მიღება. ეს ხშირ შემთხვევაში გარდაუვალია, თუკი მოსწავლისთვის განსხვავებული მასალა, შინაარსი და მიზანია განსაზღვრული.
- **პერსონალის დრო** – შესაძლებელია, განისაზღვროს მოსწავლისთვის პედაგოგთან და/ან სხვა პროფესიონალთან დამატებითი მუშაობის დრო და ეს დრო სხვადასხვა მოსწავლისთვის განსხვავებული იყოს.
- **სწავლების სტილი** - მოსწავლის თავისებურებების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს სწავლების მისთვის ყველაზე შესაბამისი სტილი - იქნება ეს დიდაქტიკური, გამოცდილებით მიღებული, პრაქტიკული აქტივობებით განმტკიცებული თუ სხვა. მნიშვნელოვანია, მოსწავლეს მიეცეს შესაძლებლობა, ცოდნა მიიღოს განსხვავებული საშუალებებით და გზებით - პასიური მოსმენით, აქტიური მონაწილეობით, კვლევით, ექსპერიმენტებით და ა.შ.
- **დაჯგუფება** - ხშირად ცოდნის ათვისება და განმტკიცება ეფექტურია, თუკი ცოდნა ინდივიდუალურად, წყვილში, მცირე ჯგუფებში ან ჯგუფურად მიიღება და გადამუშავდება. ამიტომ მნიშვნელოვანია, მოსწავლისთვის მისი შესაძლებლობების და სასწავლი საკითხის გათვალისწინებით, სწორად იყოს განსაზღვრული, სწავლა/სწავლება ინდივიდიალურად უნდა მიმდინარეობდეს თუ ჯგუფურად.

სწავლების სტრატეგიები ეროვნული სასწავლო გეგმის ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა სწავლების პროცესში მასწავლებელმა, მოსწავლეთათვის ხარისხიანი განათლების უზრუნველყოფის მიზნით, შემდეგი ძირითადი პრინციპებით უნდა იხელმძღვანელოს:

- ✓ უნდა განავითაროს ახალი უნარები;
- ✓ ხელმისაწვდომი უნდა გახადოს ახალი ინფორმაცია;
- ✓ სასწავლო მიზნები უნდა შეუსაბამოს მოსწავლის ასაკსა და უნარებს;
- ✓ უნდა წაახალისოს შეძენილი უნარების ფუნქციური გამოყენება.

ახალი უნარების განვითარება

მასწავლებლის ძირითადი სამუშაო მიზანი მოსწავლისთვის ახალი გამოწვევის დასახვაა, რაც ხელს შეუწყობს ახალი უნარის განვითარებას. თუმცა უშედეგოა უნარების იზოლირებულად განვითარება, თუკი არ მოხდება მათი გენერალიზაცია და ბუნებრივად ასახვა სხვადასხვა აქტივობასა და საგაკვეთილო პროცესში. ამის გათვალისწინებით, ეროვნული სასწავლო გეგმა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ერთ კონტექსტში ნასწავლი და გავარჯიშებული უნარის სხვა კონტექსტში გამოყენების შესაძლებლობას. ამგვარად, შესაძლებელი ხდება ერთ სპეციფიკურ საგანში ნასწავლი უნარით მოსწავლემ შესძლოს სხვა საგნის უფრო კომპლექსურ აქტივობებში მონაწილეობის მიღება.

აქვე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებთან უნარების განვითარება, შესაძლოა, სულაც არ გულისხმობდეს ახალი უნარის შეძენას. ხშირ შემთხვევაში არსებული უნარის სპონტანურად ან რეგულარულად, თავდაჯერებით და მოქნილად გამოყენება ახალ სიტუაციაში ან უცნობ პირებთან უნარის არსებობის დასტურია.

ამავდროულად, რიგ შემთხვევებში, მოსწავლის მიერ უნარის შენარჩუნება (და არდავიწყება, დაკარგვა გარკვეული პერიოდის შემდეგ) არის პროგრესის და მოსწავლის განვითარების სამართლიანი მაჩვენებელი.

ახალი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა

ახალი უნარების თანმიმდევრულად განვითარების პარალელურად, მასწავლებლის საზრუნავს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ცოდნის და ინფორმაციის არეალის გაფართოება უნდა წარმოადგენდეს. მიუხედავად სწავლის სირთულეებისა, მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს, რომ მოსწავლეს აქვს უფლება, მიიღოს ყველა საჭირო ინფორმაცია, რათა შესაძლებლობის ფარგლებში, მოემზადოს ზრდასრული და დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის.

შესაბამისად, თუკი დაწყებით საფეხურზე მოსწავლე იღებს ინფორმაციას მცენარეთა და ცხოველთა გამრავლებისა და მათი შთამომავლობის შესახებ, საბაზო საფეხურზე (თინეიჯერობის პერიოდის დადგომისას) მოსწავლეს უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია ადამიანის ფიზიკური და ემოციური ცვლილებების შესახებ ასაკის მატებასთან მიმართებით.

სასწავლო მიზნების შესაბამისობა მოსწავლის ასაკთან და უნარებთან

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მოსწავლეებს აქვთ უფლება, მიიღონ ახალი ინფორმაცია მათი ასაკის შესაბამის კონტექსტში. რასაკვირველია, სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეებთან, თინეიჯერობის ასაკის დადგომის მიუხედავად, ხშირად ინტენსიურად მუშაობენ მართლწერის უნარების განვითარებაზე, მაგრამ გაუმართლებელია ამ უნარების გავარჯიშება ასაკისთვის შეუსაბამო ტექსტების, მარტივი წინასასკოლო ასაკის მოსწავლეთათვის განსაზღვრული შინაარსების გამოყენებით. ამ შემთხვევაში, მართლწერის გავარჯიშებისთვის ტექსტის შერჩევისას მნიშვნელოვანია, გათვალისწინებული იყოს მოსწავლის ასაკის თავისებურებები და მისი ბუნებრივი ინტერესები ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით. ტექსტის სირთულე კი უნდა შეირჩეს მოსწავლის ლექსიკური მარაგის და მართლწერის არსებული უნარების გათვალისწინებით.

თუმცა ეს მოსაზრება არ გამორიცხავს შემთხვევებს, როდესაც მოსწავლისთვის ამ ასაკობრივი ჯგუფისგან განსხვავებული და დაბალი ასაკობრივი ჯგუფისთვის დამახასიათებელი სასწავლო კონტექსტი უფრო შესაბამისი აღმოჩნდება. მაგალითად: მიუხედავად თინეიჯერობისა, მრავალი მოსწავლე კვლავ სიამოვნებით უსმენს საბავშვო სიმღერებს და ამისგან გადაჩვევა არ ღირს, მიუხედავად სიმღერების „ბავშვურობისა.“

მასწავლებლის მიზანი და ინტენცია მოსწავლისთვის ახალი გამოცდილების შეთავაზება უნდა იყოს. ეს მოსწავლეს იმ ახალ ინფორმაციას და პერსპექტივას მიაწვდის, რასაც აქამდე მოკლებული იყო და დამოუკიდებლად ვერ წვდებოდა. ამ მიმართულებით მუშაობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოზარდებთან, რომლებიც სპეციალიზებულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ან პანსიონებში ცხოვრობენ და ამის გამო მოკლებული არიან შესაბამის მოდელს.

შეძენილი უნარების ფუნქციური გამოყენება

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან გადამწყვეტ მნიშვნელობას შეძენილი უნარების კლასისა და სკოლის გარეთ არსებულ კონტექსტში გამოყენება იძენს. ამავდროულად, არსებითია დამოკიდებულების დონის შემცირება და დამოუკიდებლობის, თვითინიცირებული აქტივობების წახალისება.

მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს, რომ მოსწავლისთვის საგაკვეთილო კონტექსტში მიმატებისა და გამოკლების სწავლება თვითმიზანი არ არის. ეს უნარები მნიშვნელოვანი და სასარგებლოა იმდენად, რამდენადაც მათი საშუალებით ცხოვრებისეული და ყოველდღიური პრობლემების გადაჭრა და მოგვარება იქნება შესაძლებელი.

შესაბამისად, მასწავლებელი კარგად უნდა აცნობიერებდეს, რომ მოსწავლე შესაძლებელია გაკვეთილზე უშეცდომოდ ანგარიშობდეს სათამაშო მონეტებით ათის ფარგლებში, თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ იმავე უნარს ის წარმატებით გამოიყენებს მაღაზიაში წვრილმანის შეძენის პროცესში. ამგვარად, მნიშვნელოვანია, მასწავლებელი სწორად სახავდეს ინდიკატორებს, რომელთა საშუალებითაც უნარის შეძენის და გამოყენების მანიფესტაცია მოხდება.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა

მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნის აუცილებლობის შესახებ დგება საკითხი, თუკი მოსწავლეს:

- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება აქვს და რეგულარულად საჭიროებს განსხვავებულ მიდგომებს სწავლებისას და შეფასებისას.
- არ აღენიშნება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება, თუმცა გარკვეული მიზეზების გამო (ხანგრძლივი ავადმყოფობა), გარკვეული დროით საჭიროებს სპეციალურ სასწავლო პროგრამას.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის შესაძლებლობა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის საგანმანათლებლო და სასკოლო აქტივობებში ჩართვისა. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა იძლევა საშუალებას, მოსწავლეზე ორიენტირებულად დაიგეგმოს დროის ყოველი მონაკვეთი, რომელსაც მოსწავლე სასკოლო სივრცეში გაატარებს ან დაუთმობს სასწავლო საქმიანობებს სკოლასა თუ სახლში.

აღსანიშნავია, რომ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ხელს უწყობს მოსწავლის ჩართულობას არა მხოლოდ საკლასო და აკადემიურ საქმიანობებში, არამედ აქ მოიაზრება ყველა ის არააკადემიური საქმიანობა, რომლის განხორციელებაც მოსწავლეს უწევს სკოლაში, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია. ასეთი აქტივობებია ტუალეტის მოხმარება, ბუფეტში სადილის მირთმევა თანაკლასელებთან ერთად, დასვენებებზე გართობის შესაძლებლობა და სხვა.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის დოკუმენტი, რომელშიც განსაზღვრულია ინდივიდუალური სასწავლო მიზნები მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებების, მისი ძლიერი და სუსტი მხარეების გათვალისწინებით. ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში განსაზღვრული სასწავლო მიზნები შესაძლებელია, განსხვავდებოდეს მოსწავლის საფეხურის შესაბამისი სასწავლო პროგრამის მიზნებისგან. შესაბამისად, ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში დასახული სასწავლო მიზნების განხორციელება სწავლების სპეციფიკური სტრატეგიების და პროცესის განსაზღვრას გულისხმობს.

მნიშვნელოვანია, ეს პროცესი ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო პროცესისგან მოწყვეტილად და სხვა მოსწავლეებისგან იზოლირებულად (მხოლოდ რესურსოთახში) არ მიმდინარეობდეს. პირიქით, ინდივიდუალურმა გეგმამ კიდევ უფრო უნდა შეუწყოს ხელი მოსწავლის სოციალიზაციას და ინტეგრაციას კლასში.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ეხმარება პედაგოგს, გააკონტროლოს მოსწავლის მიღწევები. **ისგ** არის საშუალება მოსწავლის შესახებ ინფორმაციის სხვადასხვა პირებს შორის გაზიარებისა. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განახლება ხდება რეგულარულად, წინასწარ დათქმულ ვადებში და აღიწერება ის ცვლილებები, რომლებიც აუცილებელია მოსწავლისთვის ეფექტური განათლების მისაღებად. სასწავლო გეგმის განახლება მოსწავლის შეფასების შედეგების და მისი სასწავლო მიღწევების საფუძველზე ხდება.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ასახავს პედაგოგთა, სკოლის ადმინისტრაციის, მშობლის და თავად მოსწავლის შეთანხმებას სპეციალური სასწავლო პროგრამის თაობაზე და მომსახურებაზე, რომლის უზრუნველყოფა შესაძლებელია აღნიშნული სკოლის ფარგლებში და არსებული რესურსების გათვალისწინებით.

მაშასადამე, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის სახელმძღვანელო, რომელშიც ასახული და დასაბუთებულია კონკრეტული მოსწავლისთვის საჭირო მხარდაჭერა,

რომელსაც მასთან მომუშავე ყველა მასწავლებელი თუ პროფესიონალი უნდა იზიარებდეს და მისდევდეს. ეს არ არის ხისტი დოკუმენტი, იგი სამუშაო დოკუმენტია, რომელიც რეგულარულ ცვლილებებს მოითხოვს. აუცილებლად უნდა ხდებოდეს მისი დროის გარკვეულ მონაკვეთში გადახედვა/გადაფასება, მოსწავლის შესაძლებლობებთან და მიღწევებთან მიმართებაში მოყვანა და საჭირო ცვლილებების განსაზღვრა.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელების პროცესი

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა იქმნება ერთი მოსწავლისთვის და ის უნდა იყოს კონკრეტული მოსწავლისთვის განკუთვნილი. მისი შემუშავება არის პროცესი, რომელიც აუცილებლად გუნდურ მიდგომას გულისხმობს. ანუ ერთი მოსწავლის მხარდასაჭერად შეთანხმებულად და მიზანმიმართულად მუშაობს მშობელი, მასწავლებელი, სპეც. პედაგოგი, ფსიქოლოგი, მეტყველების და ოკუპაციური თერაპევტი და სხვა სპეციალისტები. იმ პირებს, რომლებიც მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განვითარების და განხორციელების მიზნით ერთიანდებიან, შემოკლებით **ისგ** გუნდს უწოდებენ. გუნდური მუშაობის პროცესი მოქმედებს სასწავლო გეგმის განხორციელების ყველა ეტაპზე. გუნდის ყველა წევრს თავისი პასუხისმგებლობის სფერო და საზღვრები გააჩნია გეგმასთან და მოსწავლესთან მიმართებაში.

გუნდის ყოველი სპეციალისტი თავისი პერსპექტივიდან აფასებს მოსწავლეს, რათა გამოავლინოს ის ფაქტორები, რომლებიც ზეგავლენას ახდენს მოსწავლის სასწავლო აქტივობებში ჩართულობაზე. შეხვედრაზე გუნდის წევრები განიხილავენ მოპოვებულ ინფორმაციას, განსაზღვრავენ მოსწავლის ძლიერ და სუსტ მხარეებს; მშობლის, პედაგოგის პრიორიტეტისა და სასწავლო გეგმის გათვალისწინებით, თანხმდებიან სასწავლო მიზნებზე და მიზნების მისაღწევ გზებზე. მნიშვნელოვანია, რომ გუნდის ყოველი წევრი უშუალოდ იცნობდეს მოსწავლეს და თავისი წვლილი შეჰქონდეს გეგმის შემუშავების და განხორციელების პროცესში.

მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება და განხორციელება გუნდის წევრთა რეგულარულ შეხედრებს გულისხმობს ინფორმაციის გაზიარების და საერთო შეთანხმების მიღწევის მიზნით.

გუნდური შეხვედრები საშუალებას იძლევა:

- გუნდის წევრებს შორის მოსწავლის შესახებ ინფორმაციის გაზიარების და შევსების;
- მოსწავლის ძლიერ და სუსტ მხარეებზე ერთიანი ხედვის ჩამოყალიბების;
- შეთანხმებული მიზნების დასახვის;
- ერთიანი საჭირო სასწავლო ღონისძიებების და სტრატეგიების დაგეგმვის;
- დახმარების დონის განსაზღვრის;
- შეფასების ერთიანი პროცედურის შეთანხმების.

გუნდის შეხვედრებს ორგანიზებას და კოორდინირებას უწევს მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორი, რომელსაც წარადგენს სკოლის ადმინისტრაცია. ხშირ შემთხვევაში, ასეთ პირად მოსწავლის დამრიგებელი, იშვიათად კი სპეც-პედაგოგი ან ფსიქოლოგი სახელდება. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორის მოვალეობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების, განხორციელების და მინიტორინგის პროცესის კოორდინირებაა. ეს პროცესი მოსწავლის სწავლების პროცესში ჩართულ პირთა შეთანხმებული და თანამშრომლობითი ურთიერთობების წახალისებას გულისხმობს.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორის ამოცანაა შეხვედრების ორგანიზება, წარმართვა, განხილული ინფორმაციის თავმოყრა და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტში ასახვა.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა შედგება შემდეგი 5 ეტაპისგან:

1. ინფორმაციის შეგროვება;
2. მიმართულების განსაზღვრა;
3. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება;
4. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელება;
5. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გადახედვა (გადაფასება) და განახლება.

1. ინფორმაციის შეგროვება

მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებისას მნიშვნელოვანია მოსწავლის და მისი სასწავლო პროცესის შესახებ ამომწურავი ინფორმაციის შეგროვება. ამ ინფორმაციის საფუძველზე, გუნდის წევრებს უნდა შეექმნათ სრულფასოვანი სურათი მოსწავლის საგანმანათლებლო პროცესის შესახებ, მის საგანმანათლებლო საჭიროებებზე, ძლიერ და სუსტ მხარეებზე. ამისათვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორის ხელმძღვანელობით გუნდის წევრებს შორის ნაწილდება შესაფასებელი სფეროები, რომელიც გუნდის ყოველი წევრი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში აფასებს. თავმოყრილი ინფორმაციის საფუძველზე, უნდა გამოიკვეთოს მოსწავლისთვის ოპტიმალური სასწავლო მიზნები და სტრატეგიები.

მოსწავლის შესახებ ინფორმაცა გროვდება სხვადასხვა წყაროს, მეთოდისა და ინსტრუმენტის გამოყენებით. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდი უფლებამოსილია, მოითხოვოს და გაეცნოს მოსწავლის შესახებ არსებულ სამედიცინო დასკვნებს ან სხვა წერილობით დოკუმენტებს, გამართოს კონსულტაციები კომპეტენტურ პირებთან, უშუალოდ დააკვირდეს მოსწავლეს სასწავლო აქტივობებში ჩართულობისას, შეაფასოს მოსწავლის პიროვნული ფაქტორები სხვადასხვა სტანდარტული ინსტრუმენტის გამოყენებით.

მნიშვნელოვანია, გუნდის წევრებმა საჭირო ყურადღება დაუთმონ იმ სასწავლო გარემოს ანალიზსაც, რომელშიც ჩართულია მოსწავლე. ყველასათვის ცნობილია, რომ გარემო მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს პიროვნულ ფაქტორებზე და განსაზღვრავს მოსწავლის საქმიანობის წარმატებას.

მშობელთა, მოსწავლეთა, პედაგოგთა, სკოლის პერსონალის და სხვა პროფესიონალთა კონსულტაცია მოსწავლის შესახებ ინფორმაციის შეგროვების მნიშვნელოვანი პროცესია, რაც უნდა ხდებოდეს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების და განხორციელების ყველა ეტაპზე.

მშობელთა კონსულტაციის შედეგად, შესაძლებელია მოსწავლის პიროვნული ფაქტორების (ინტერესების, მოლოდინის) შესახებ საგულისხმო ინფორმაციის შეგროვება. გარდა ამისა, მშობელი უფლებამოსილია, თავად განსაზღვროს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის პრიორიტეტული სფერო, რომელიც, მშობლის პერსპექტივიდან გამომდინარე, პირველ რიგში უნდა გაუმჯობესდეს.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის კონსულტაცია მნიშვნელოვანია, როცა ის თავად განსაზღვრავს თავის ინტერესებს და პრიორიტეტულ სფეროებს, მეტი პასუხისმგებლობით ჩაერთვება ამ მიზნის მიღწევის პროცესში და შედეგიც უფრო ეფექტიანი იქნება. ყველა მოსწავლე უნდა იღებდეს აქტიურ მონაწილეობას საკუ-

თარი სასწავლო გეგმის შედგენის და მიზნების დასახვის პროცესში. იმ შემთხვევებში კი, როდესაც მოსწავლეს საკუთარი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, არ შეუძლია სრულფასოვანი მონაწილეობის მიღება სასწავლო გეგმის შემუშავებაში, აუცილებელია მისი სურვილები, ინტერესები და მიდრეკილებები მაქსიმალურად იყოს გათვალისწინებული ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების პროცესში. მნიშვნელოვანია, პროფესიონალთა მხრიდან წახალისდეს მოსწავლეთა აქტიური მონაწილეობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში. მოსწავლეები ინფორმაციას უნდა იღებდნენ ინტერვიუს, დისკუსიის, კითხვარის მეთოდებით.

საგნის მასწავლებელთა კონსულტირება მნიშვნელოვანია, რამდენადაც საგნის თავისებურებიდან გამომდინარე, მათ მოსწავლესთან განსხვავებულ სასწავლო გარემოში უწევთ ურთიერთობა (ეზოში –ფიზკულტურის გაკვეთილზე, მუსიკის კაბინეტში – სიმღერის გაკვეთილზე და ა.შ). პედაგოგები მოსწავლის პიროვნული ფაქტორების, ინტერესების, რესურსების შესახებ საგულისხმო ინფორმაციას ფლობენ და მნიშვნელოვნად ავსებენ სხვა პროფესიონალთა მიერ მოპოვებულ ცნობებს.

სხვა პროფესიონალთა კონსულტაცია და მონაწილეობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში მნიშვნელოვანია, რადგანაც მათ მოსწავლის სხვადასხვა პიროვნული ფაქტორის შეფასების ობიექტური მეთოდოლოგია აქვთ და ექსპერტიზის სფეროს გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანი რეკომენდაციების გაცემა შეუძლიათ მოსწავლის სასწავლო პროცესში ჩართვასთან დაკავშირებით. პროფესიონალთა შორის შეიძლება იყვნენ:

- ფსიქოლოგი;
- სპეციალური განათლების პედაგოგი;
- მეტყველების თერაპევტი;
- ოკუპაციური თერაპევტი;
- ექიმი;
- სოციალური მუშაკი და სხვა.

ინფორმაციის შეგროვება მოსწავლეზე დაკვირვების გზით შესაძლებელია, უზრუნველყოს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის იმ წევრებმა, რომლებიც უშუალოდ ასწავლიან მოსწავლეს. შესაძლებელია, პედაგოგები მოსწავლის ამა თუ იმ პიროვნული ფაქტორის თუ უნარის შეფასების სტანდარტულ ინსტრუმენტებს არ იცნობდნენ, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მათ კომპეტენტურად შეუძლიათ მოსწავლეზე დაკვირვების და მოსწავლის ნამუშევრების ანალიზის შედეგად, ამომწურავი ინფორმაციის შეგროვება მოსწავლის:

- წერის, თხრობის, ანგარიშის თავისებურებების შესახებ
- ქცევის მახასიათებლებზე
- კომუნიკაციის უნარზე
- ინფორმაციის ათვისების და გადამუშავების უნარზე
- ყურადღებაზე, მეხსიერებაზე და ა.შ.

მასწავლებელმა შესაძლებელია, საფუძვლიანად აღწეროს, როგორ რეაგირებს მოსწავლე განსხვავებულ გარემოში სხვადასხვა გარემო პირობებზე, იცვლება თუ არა საკლასო ჩართულობა დაღლის ფონზე, ხალხმრავალ გარემოში, განათების ცვლილებისას და ა.შ.

მოსწავლის სიღრმისეული შეფასება ხშირად აუცილებელი ხდება მოსწავლის უნარების შესახებ ობიექტური მონაცემების მიღების მიზნით. მას, როგორც წესი, პროფესიონალთა გუნდი ახორციელებს სტანდარტული ინსტრუმენტების, ტესტების გამოყენებით, რომლებიც სხვადასხვა პიროვნულ ფაქტორებს – აკადემიურ უნარებს და ფსიქიკურ ფუნ-

ქციებს იკვლევენ.

მოსწავლის სიღრმისეულად შეფასება სკოლის ფსიქოლოგს ან სპეც-პედაგოგს შეუძლია. დამატებითი შეფასების პროცედურის საჭიროების შემთხვევაში, აუცილებელია მულტიდისციპლინური გუნდის მოწვევა, რომელიც მოსწავლის უნარებს კომპეტენტურად შეაფასებს. ხშირ შემთხვევაში, ზოგიერთი ტესტის ჩასატარებლად საჭიროა მშობელთა ან მეურვის წინასწარი ინფორმირება და მათი თანხმობა პროცედურის განხორციელებისთვის. საჭიროა, მშობელს დეტალურად მიეწოდოს ინფორმაცია, თუ რა სფეროების შესახებ იძლევა ესა თუ ის ინსტრუმენტი მონაცემებს და როგორ მოხდება შეფასების შედეგების მოსწავლის სასწავლო გეგმაში გათვალისწინება.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის შეხვედრაზე გროვდება მოსწავლის შესახებ მოპოვებული ინფორმაცია და ყალიბდება ერთიანი ხედვა მოსწავლის შესაძლებლობებისა და საგანმანათლებლო საჭიროებების შესახებ.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორი პასუხისმგებელია გუნდის წევრების მიერ მოპოვებული ინფორმაციის ერთიანი ჩანაწერის სახით გაერთიანებაზე.

მნიშვნელოვანია მოპოვებული ინფორმაციის გაანალიზება და მოსწავლის ძლიერი და სუსტი მხარეების დიფერენცირება. ეს ყველას ნათელ პერსპექტივას შეუქმნის, თუ რა სფეროები საჭიროებენ გაუმჯობესებას და მოსწავლის რომელი რესურსები შეიძლება ამისთვის გამოვიყენოთ.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის წევრების მიერ მოპოვებული ინფორმაცია უნდა აისახოს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტის შესაბამის გრაფებში.

2. მიმართულების განსაზღვრა

მოსწავლის შესახებ ინფორმაციის შეგროვების შემდეგ მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს ის პირები, რომლებიც უშუალოდ ჩაერთვებიან მოსწავლის ინდივიდუალური გეგმის განხორციელების პროცესში. სკოლაში მოსწავლეს მრავალ პედაგოგთან უწევს ურთიერთობა, თუმცა დასაშვებია, რომ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელებაში მხოლოდ რამდენიმე მათგანი ჩაერთოს. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მონაწილე პედაგოგები დასახული მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრებიან. გუნდის მონაწილენი შესაძლებელია იცვლებოდნენ მოსწავლის მიზნების და საჭიროებების შესაბამისად.

მნიშვნელოვანია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის წევრებს შორის როლების და პასუხისმგებლობების განაწილება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელების ყველა ეტაპზე და მონიტორინგის პროცესში.

სკოლის ადმინისტრაციის როლი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდში:

- მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორის განსაზღვრა;
- აკადემიური წლის დაწყებიდან (ან სწავლის დაწყებიდან) დაახლოებით ერთ თვეში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განვითარების და მიმდინარეობის მონიტორინგი;
- მოსწავლისთვის ყველა საჭირო მხარდაჭერის უზრუნველყოფა სკოლის რესურსების გათვალისწინებით;
- სხვა დაწესებულებებთან თანამშრომლობა მოსწავლის გარდამავალი პერიოდი-

სათვის მზადების ან საჭირო კონსულტაციის მიღების მიზნით;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტზე პასუხისმგებლობის აღება.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორის როლი გუნდში:
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შეხვედრების ორგანიზება;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტაციის და მოსწავლის პორტფოლიოს წარმოება;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის წევრებს შორის თანამშრომლობის წახალისება;
- მონაწილეობის მიღება მოსწავლის შეფასების პროცესში;
- მონაწილეობის მიღება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზნების და სტრატეგიების განსაზღვრაში;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კონკრეტულ მიზანზე მუშაობა მოსწავლესთან;
- მოსწავლისთვის საჭირო მასალის მომზადება;
- მოსწავლესთან დამატებითი მეცადინეობების ჩატარება;
- მოსწავლის მშობელთან რეგულარული კონსულტაციების გამართვა;
- საჭიროების შემთხვევაში, მულტიდისციპლინური გუნდის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შეხვედრებში ჩართულობის უზრუნველყოფა.

პედაგოგების როლი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდში:
- მონაწილეობის მიღება მოსწავლის შეფასების პროცესში;
- მონაწილეობის მიღება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზნების და სტრატეგიების განსაზღვრაში;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კონკრეტულ მიზანზე მუშაობა მოსწავლესთან;
- მოსწავლისთვის საჭირო მასალის მომზადება;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედეგების დოკუმენტირება;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის სხვა წევრებთან თანამშრომლობა, მათი საჭირო ინფორმაციით უზრუნველყოფა;
- მოსწავლესთან დამატებითი მეცადინეობების განხორციელება;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის შეხვედრებში მონაწილეობის მიღება.

სპეციალური პედაგოგის და სკოლის ფსიქოლოგის როლი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდში:
- მონაწილეობის მიღება მოსწავლის აკადემიური უნარების შეფასების პროცესში;
- პედაგოგის კონსულტირება სწავლების სტრატეგიების, კურიკულუმის მოდიფიკაციის თაობაზე;
- პედაგოგის კონსულტირება სასწავლო მასალასთან დაკავშირებით, სასწავლო მასალის მომზადება;
- მოსწავლესთან დამატებითი მეცადინეობების ჩატარება დასახული მიზნის მისაღწევად;
- პედაგოგის მხარდაჭერა კლასში გაკვეთილის მსვლელობისას;

- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის სხვა წევრებთან თანამშრომლობა;
- მოსწავლის მშობელთან რეგულარული კონსულტაციების გამართვა;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის შეხვედრებში მონაწილეობის მიღება;
- საკუთარი ჩანაწერის გაკეთება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტში.

მულტიდისციპლინური გუნდის როლი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდში:

- საჭიროების შემთხვევაში, მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენასა და განხორციელებაში მონაწილეობის მიღება;
- მოსწავლის შეფასება დარგის სპეციფიკიდან გამომდინარე;
- მასწავლებლის კონსულტირება დარგის სპეციფიკიდან გამომდინარე;
- რეგულარული კონსულტაციები ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში ჩართულ ყველა პირთან;
- საჭიროების შემთხვევაში ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის შეხვედრებში მონაწილეობის მიღება.

3. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება

მოსწავლის უნარების და სასწავლო გარემოს დეტალური შეფასების შემდეგ იწყება მუშაობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შესადგენად.

არსებობს საზოგადო შეთანხმება იმის თაობაზე, რომ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა უნდა მოიცავდეს მოსწავლისთვის ადეკვატურ, ფუნქციურ და ასაკისთვის შესაბამის მიზნებს. ამასთან, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ პროგრამა, რომელიც ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაშია წარმოდგენილი, შესაბამისობაში მოდიოდეს საკლასო აქტივობებთან, რუტინასთან, ინსტრუქციების ტიპთან და პირიქით. საკლასო პროგრამა და ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამა უნდა იყოს ურთიერთშეთანხმებული და ურთიერთმორგებული.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის წევრებს შორის პასუხისმგებლობების გადანაწილების შემდეგ, მნიშვნელოვანია მოსწავლისთვის გრძელვადიანი და მოკლევადიანი მიზნების დასახვა, სწავლების სტრატეგიების განსაზღვრა, სწავლების პროცესის სხვა იმგვარი დამატებითი საკითხების დაზუსტება, როგორიც არის მოსწავლის სასწავლო განრიგი, საჭირო დამხმარე საშუალებები და სერვისები. საკვანძო საკითხია ასევე, როგორ შეფასდება მოსწავლის მიღწევები.

გრძელვადიანი მიზანი

გრძელვადიანი (წლიური) მიზანი არის დებულება, რომელსაც ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის წევრები შეთანხმებულად აყალიბებენ და რომლის მიღწევასაც სასწავლო წლის დასრულებისას მოელიან მოსწავლის ძლიერი მხარეების, საჭიროებების, მიღწევის არსებული დონის და სკოლის რესურსების გათვალისწინებით. ეს მიზანი უნდა ასახავდეს რეალისტურ მოლოდინს მოსწავლის მიმართ და არა რიგიდულ მოთხოვნილებას. შესაბამისად, მიზანი შესაძლებელია შეიცვალოს მას შემდეგ, რაც პედაგოგები მოსწავლეს უკეთ გაიცნობენ და ობიექტურ წარმოდგენას შეიქმნიან მის შესახებ არსებულ რესურსებზე, სწავლის სტილზე და ტემპზე.

მოკლევადიანი მიზნები

მოკლევადიანი მიზნები უფრო კონკრეტული და სპეციფიკურია. მათ გრძელვადიანი მიზნებისკენ მივყავართ და მათი მიღწევა უფრო მოკლე პერიოდში არის მოსალოდნელი. მოკლევადიანი მიზნების მიღწევა შესაძლებელია ორ კვირაში, ერთ ან ორ თვეში. გუნდი, რომელიც ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამის შედგენაზე მუშაობს, თავად გადაწყვეტს, დროის რა ინტერვალია ადეკვატური მოცემული კონკრეტული მიზნისთვის მოსწავლის უნარების გათვალისწინებით. დათქმულ დროს უნდა შეფასდეს მოსწავლის მიზანთან მიღწევის დონე.

მოკლევადიანი მიზნები წარმოადგენს საფეხურებს გრძელვადიანი მიზნებისაკენ. თავის მხრივ, მოკლევადიანი მიზნებიც შედგება საფეხურებისგან, ანუ კიდევ უფრო პატარა მიზნებისგან, რომლებსაც უფრო მცირე დროითი ინტერვალი სჭირდება და მკვეთრად განსაზღვრული თანმიმდევრობით ლაგდებიან მარტივიდან რთულისაკენ.

მოკლევადიანი მიზნები იმ სახით უნდა ჩამოყალიბდეს, რომ ძალიან კონკრეტულად და თვალსაჩინოდ ასახავდეს მოსწავლის მოსალოდნელ ქცევას, რომლის მიღწევაც ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდს აქვს დასახული. მიზანი უნდა იყოს დაკვირვებადი და გაზომვადი.

მიზნის მიღწევის გზები

მოსწავლის სასწავლო მიზნების განსაზღვრის შემდეგ, გუნდი თანხმდება იმ სასწავლო სტრატეგიებზე, რომლის საშუალებითაც მოხდება მოსწავლის მიერ დასახული უნარების და ცოდნის ათვისების პროცესის ხელშეწყობა.

შესაბამისად უნდა განისაზღვროს:

- ვინ მუშაობს დასახულ მიზანზე მოსწავლესთან ერთად: სრულიად დასაშვებია, ერთი და იგივე მიზანზე სამუშაოდ ერთი ან რამდენიმე პედაგოგი დასახელდეს. მაგალითად, ხუთამდე გადათვლის უნარის განვითარებაზე ადეკვატურია, რომ პასუხისმგებელი იყოს მათემატიკის მასწავლებლი, ეს ლოგიკურია საგნის სპეციფიკიდან გამომდინარე. მაგრამ ამავდროულად, იმავე მიზანზე შესაძლებელია შეთანხმებულად იმუშაონ სხვა პედაგოგებმაც, მაგ. ფიზკულტურის მასწავლებლმა და შესაბამის გაკვეთილზე მოსწავლეს ევალებოდეს თანაკლასელების გადათვლა. გვახსოვდეს, მიზანი უფრო სწრაფად მიიღწევა და მტკიცდება, თუკი მისი შესაბამისი აქტივობის წახალისება სხვადასხვა სასწავლო თუ ყოველდღიურ სიტუაციაში ხორციელდება.
- სად ხორციელდება დასახულ მიზანზე მუშაობა: დასაშვებია მიზანზე მუშაობა არა მხოლოდ კლასში, არამედ რესურსოთახშიც დამატებითი მეცადინეობის სახით.
- სწავლების რა მეთოდები და აქტივობები იქნება გამოყენებული: მიზანი არ მიიღწევა, თუკი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის მიერ არ შეირჩევა მიზნის შესაბამისი აქტივობები, დავალებები თუ სავარჯიშოები, რომელთა სისტემატური გამოყენება მიზნის მიღწევის გარანტია.
- რა სახის მატერიალური რესურსია მიზნისთვის საჭირო: რა მასალა, თვალსაჩინოებები იქნება სასარგებლო მიზნის შესაბამისი აქტივობების განხორციელების პროცესში. აქვე უნდა განისაზღვროს, ვინ არის ამ მასალის უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი, პედაგოგი, თუ სპეც. პედაგოგი. ვინ ამზადებს თვალსაჩინოებებს, ამარტივებს ტექსტებს და ა.შ.

- რა დამხმარე საშუალებები ესაჭიროება მოსწავლეს და ვინ იქნება მათ უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი.
- როგორ წახალისდება მოსწავლე: ჩაერთოს და განახორციელოს აღნიშნული აქტივობები, შეინარჩუნოს მოტივაცია და ინტერესი სავარჯიშოს მიმართ. აქვე უნდა განისაზღვროს, რა იქნება მისთვის საუკეთესო ჯილდო და განმამტკიცებელი.
- რა სახის დახმარება და დახმარების რა ხარისხი იქნება მოსწავლისთვის გამართლებული, რათა მაქსიმალურად წახალისდეს მისი ჩართულობა და დაბრკოლებებმა არ მოახდინოს მისი ფრუსტრაცია.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლი საკითხებისა, მნიშვნელოვანია, გუნდმა განსაზღვროს და ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში დოკუმენტირდეს:

- *მოსწავლის სასწავლო განრიგი.* ანუ რა დროს ატარებს მოსწავლე თავის კლასში კლასელებთან ერთად და რა მიზანზე მუშაობს. რომელ კონკრეტულ გაკვეთილებს ესწრება, რომელი გაკვეთილები ჩაანაცვლა რესურსოთახში მეცადინეობით და რა დროს გაატარებს იქ.
- *მოსწავლის სასწავლო დატვირთვა.* ანუ რამდენწუთიანი გაკვეთილები არის მოსწავლისთვის ოპტიმალური, რა ხანგრძლივობის შესვენებებია მისთვის რეკომენდებული; დასვენების რა ფორმებია განსაზღვრული რესურსოთახში და კლასში.
- *ინფორმაცია დამხმარე პირის შესახებ.* რომელ გაკვეთილებზე საჭიროებს მოსწავლე კლასში სპეც-პედაგოგის ან ფსიქოლოგის დამატებით მხარდაჭერას, რაში გამოიხატება ეს მხარდაჭერა და ა.შ.
- *ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის შეხვედრის თარიღი.* ანუ დროის რა ინტერვალის გასვლის შემდეგ შეიკრიბება გუნდი და რა იქნება მათი განხილვის საგანი.
- *ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გადაფასების თარიღი.* ხშირ შემთხვევაში, გუნდი წინასწარ თანხმდება, როდის გადაიხედება/გადაფასდება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა.
- *შეფასების რა სისტემით და რა სიხშირით მოხდება* მოსწავლის მიღწევების მონიტორინგი.

4. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელება

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის პრაქტიკაში განხორციელება საკმაოდ დინამიური პროცესია და არ გამორიცხავს გეგმაში ასახული სასწავლო მიზნების და სტრატეგიების ცვლილების შესაძლებლობას (მოსწავლის უკეთ შეცნობის შემდეგ).

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის პრაქტიკაში განხორციელება მასწავლებლის მხრიდან მუდმივ აქტივობას გულისხმობს, მოამზადოს მოსწავლისთვის სასწავლო მასალა და შეუსაბამოს ის საგაკვეთილო კონტექსტს და აქტივობებს.

საჭიროა, გამუდმებით კონტროლდებოდეს, რამდენად ხორციელდება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის მიერ შემუშავებული გეგმა და დასახული მიზნების მიღწევა. მნიშვნელოვანია, ფასდებოდეს მოსწავლის მიღწევები.

შეფასების იმ სისტემის მიხედვით, რომელსაც ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში

იყენებენ და რომელიც აღწერილია ეროვნულ სასწავლო გეგმაში, მოსწავლეები ფასდებიან ათქულიანი სისტემით. განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის სასურველია, გამოყენებული იყოს შეფასების იგივე ათქულიანი სისტემა, ოღონდ განსხვავებული იქნება ის მინიმალური ბარიერები, რომლებიც უნდა გადალახოს მოსწავლემ ამა თუ იმ ქულის მისაღებად.

მოსწავლე ფასდება მისი ინდივიდუალური სასწავლო მიზნებიდან გამომდინარე იმის მიხედვით, მიაღწია თუ არა ბავშვმა დასახულ კონკრეტულ შედეგს.

მიზნის მიღწევის მონიტორინგისთვის, გამართლებულია ქვემოთ მოცემული ცხრილის გამოყენება, სადაც აღნიშნულია მიზნის შესაბამისი აქტივობები და კვირის დღეები, როდესაც ხორციელდება ეს აქტივობა. მასწავლებელს აქტივობის განხორციელების შემდეგ ევალება, შესაბამის გრაფაში მონიშნოს და შეაფასოს მოსწავლის მიერ შესრულებული სამუშაოს ხარისხი.

აქტივობები	ორშ.	სამშ.	ოთხშ.	ხუთშ.	პარ.	ჯამი/საშ. არითმ.
ჭრის სწორ ხაზზე						
აერთებს წერტილებს						
ქულების დაჯამება:						

შეფასება შესაძლებელია შემდეგი სისტემის მიხედვით.

სუსტი – სჭირდება ხშირი სიტყვიერი ან ფიზიკური მითითება დავალების შესასრულებლად, დამოუკიდებლად ასრულებს დავალების მხოლოდ მცირე ნაწილს.

დამაკმაყოფილებელი – სჭირდება ინტენსიური სიტყვიერი მინიშნება და ზოგჯერ ფიზიკური დახმარება. სამუშაოს უმეტეს ნაწილს აკეთებს თავად.

საშუალო – ზოგჯერ სჭირდება სიტყვიერი კონტროლი. ფიზიკური მინიშნება თითქმის აღარ სჭირდება.

მაღალი – შეუძლია, დამოუკიდებლად და სუფთად შეასრულოს დავალება.

მიღწევის თვისობრივი მაჩვენებლები შესაძლებელია გადავიყვანოთ რაოდენობრივში შეფასების ათქულიანი სისტემის გამოყენებით:

ნიშნები	მიღწევის დონეები
10	მაღალი
9	
8	
7	საშუალო
6	
5	საშუალოზე დაბალი
4	
3	სუსტი
2	
1	

კვირის ბოლოს ჯამდება მოსწავლის მიერ დაგროვილი ქულები და შესაძლებელია გრაფიკების აგება, სადაც ასახული იქნება რამდენიმე კვირის შედეგი. (შესაძლებელია, ქულების პირდაპირ დაჯამების ნაცვლად, დაითვალოს მათი საშუალო არითმეტიკული). გრაფიკები თვალსაჩინოდ გამოხატავს, უმჯობესდება თუ არა შედეგი.

არსებული მეორე მიდგომის თანახმად, მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო მიღწევების შეფასება ქულებით არ არის რეკომენდებული და უფრო გამართლებულია მოსწავლის მიღწევების თვისობრივი დახასიათება.

ესა თუ ის მიზანი მიღწეულად ითვლება, თუ მოსწავლის მიერ დაგროვილი შეფასება სტაბილურად (მინიმუმ ორი კვირის მანძილზე) არის მაღალი. თუ აღმოჩნდა, რომ შედეგები სტაბილურად დაბალია ან უფრო მეტიც, უარესდება, უნდა გადაიხედოს დასახული მიზნები და შემუშავებული პროგრამა.

წარუმატებლობის მიზეზი შეიძლება იყოს:

- მიზნების შეუსაბამობა მოცემულ ეტაპზე (დასახულია მოსწავლისთვის ძალიან რთული და თითქმის განუხორციელებელი მიზნები).
- შემუშავებული პროგრამის შეუსაბამობა – პროგრამა, აქტივობები და მეთოდები არაადეკვატურია მოცემული კონკრეტული მიზნებისთვის.
- საჭირო მატერიალური, ადამიანური თუ სხვა სახის რესურსების ნაკლოვანება ან არქონა.
- დროის სიმცირე – დაგეგმილია მიზნის ან მიზნების არაადეკვატურად მცირე დროში მიღწევა, სინამდვილეში კი საჭიროა საკმარისი დროის მიცემა მოსწავლისა და სპეციალისტისთვის დასახული მიზნების მისაღწევად.

მიმდინარე შეფასებამ შესაძლებელია ცხადყოს გეგმაში ცვლილების შეტანის აუცილებლობა. ცვლილება შესაძლებელია ითვალისწინებდეს:

- ახალი სასწავლო მიზნების დასახვას
- დასახული მიზნების ქვემიზნებად დანაწევრებას
- სწავლების სტრატეგიების, დახმარების საშუალებების ცვლილებას.

რასაკვირველია, ყოველი დაგეგმილი ცვლილება წინასწარ უნდა ეცნობოს მოსწავლის მშობელს და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდს. სავალდებულოა, მიზნის ცვლილებებთან ერთად დამატებით განისაზღვროს მიზნის მიღწევის სავარაუდო პერიოდი.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გადახედვა (გადაფასება) და განახლება

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გადახედვის და განახლების პროცესი წარმოადგენს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელების მნიშვნელოვან ეტაპს, რომელიც დაგეგმილი პროცედურაა და რომლის საშუალებითაც გუნდი აჯამებს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიმდინარეობას. ამ დროს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდის წევრების ვალდებულებაა მოსწავლის მიღწევების ერთმანეთისთვის გაცნობა და განსაზღვრა, რამდენად უახლოვდება მოსწავლე განსაზღვრულ შედეგს, ხომ არ არის საჭირო გარკვეული ცვლილებების განხორციელება გეგმის ოპტიმიზაციისთვის.

მნიშვნელოვანია ყოველი განსაზღვრული ცვლილების ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში დოკუმენტირება.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტი და მისი შინაარსი

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა წერილობითი დოკუმენტია. ამ ეტაპზე არ არსებობს გეგმის უნივერსალური ფორმა ან სქემა, რომელსაც საქართველოში ყველა საგანმანათლებლო სისტემა გაიზიარებდა და გამოიყენებდა. ესა თუ ის საგანმანათლებლო დაწესებულება უფლებამოსილია, თავად განსაზღვროს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა, რომელიც მისთვის ყველაზე მეტად მოსახერხებელი იქნება. მთავარია, გეგმაში აისახოს და თავი მოეყაროს ყველა მნიშვნელოვან საკითხს.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა შესაძლებელია, განსხვავებული იყოს, თუმცა შინაარსი ხშირად ერთია. ის შეიცავს შემდეგ ძირითად კომპონენტებს:

- დემოგრაფიულ მონაცემებს;
- მოსწავლის შეფასების შედეგებს (ძლიერი და სუსტი მხარეები);
- გრძელვადიან მიზნებს;
- მოკლევადიან მიზნებს;
- პროგრამას ანუ განხორციელების გზებს;
- მიღწეული შედეგების მონიტორინგს;
- ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმასთან დაკავშირებული შეხვედრის ოქმებს.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (ნიმუში)

გამარტივებული ფორმა

სკოლა . . . . . **კლასი** II კლასი

მოსწავლე . . . . . მარიამი . . . . . .

დაბადების თარიღი . . . . . **ასაკი**. . . . .8 წლის . . . . . .

მშობელი/მეურვე . . . . . .

მისამართი/ტელეფონი . . . . . .

შეხვედრის თარიღი . . . . . .

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა 2007 წლის ოქტომბრიდან 2008 წლის ივნისამდე.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა გადაიხედება 2008 წლის მარტში.

შეხვედრის ტიპი ***(შემოხაზეთ)***

საწყისი *გადაფასება საჭიროებისამებრ* *დაგეგმილი შეფასება* *წლიური შეფასება*

მონაწილეები:

პედაგოგი .....

ფსიქოლოგი .....

სპეც. განათლების პედაგოგი .....

ლოგოპედი .....

მშობელი/მეურვე .....

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კომპონენტები	**დამხმარე კითხვები**	**შეფასება**
ძლიერი მხარეები	*რისი გაკეთება შეუძლია მოსწავლეს?* *რა აინტერესებს?* *რა მოსწონს?* *რაშია მოსწავლე ყველაზე წარმატებული?* *(აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)*	• ცნობს რიცხვებს 10-ის ფარგლებში, უმატებს ციფრებს ჩხირების ან თითების დახმარებით. • შეუძლია კარნახით ასოების ჩაწერა და სიტყვების გადაწერა წიგნიდან, რვეულიდან ან დაფიდან. • ყვება მარტივ ისტორიებს საკუთარი ცხოვრებიდან; • უყვარს ცეკვა, ხატვა, სიმღერა, სპორტული აქტივობები; • სიამოვნებით ასრულებს მორიგეობასთან დაკავშირებულ დავალებას: დაფის გაწმენდა, რვეულების ჩამორიგება, ყვავილების მორწყვა.
პრობლემური სფეროები	*რა პრობლემები უჩნდება მოსწავლეს ყველაზე ხშირად?* *როდის ვლინდება პრობლემები?* *(აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)*	პრობლემები თავს იჩენს გაკვეთილზე: მარიამი არ ასრულებს საკლასო დავალებებს: არ კითხულობს, არ პასუხობს მასწავლებლის მიერ დასმულ კითხვებს, არ წერს კლასთან ერთად. ხშირად ითხოვს გაკვეთილიდან სხვადასხვა მიზეზით გასვლას (წყალზე, ტუალეტში).

მიზეზები	*თქვენი აზრით, რა იწვევს პრობლემებს სწავლის პროცესში?* *(აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)*	მარიამს უჭირს მეორე კლასის პროგრამის ათვისება: კითხულობს ნელა, ასო-ასო, საკუთარი წაკითხულიდან უჭირს აზრის გამოტანა; ვერ ანგარიშობს ზეპირად ათის, ფარგლებში, ვერ ანგარიშობს ოცის ფარგლებში; მეცადინეობისას სწრაფად იღლება და სწყინდება.
საჭიროებები	*რა სჭირდება მოსწავლეს იმისათვის, რომ უკეთ გამოავლინოს საკუთარი შესაძლებლობები?* *რა შეიძლება გაკეთდეს იმისათვის, რომ მოსწავლემ უკეთესად იგრძნოს თავი სკოლაში, თანაკლასელებთან და მასწავლებლებთან?* *(აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)*	მარიამს სჭირდება: მისი შესაძლებლობების შესაბამისი მასალის მისთვის საინტერესო ფორმით მიწოდება; მეტი თვალსაჩინოება როგორც ქართულის, ასევე მათემატიკის გაკვეთილზე; ყოველი, თუნდაც მცირედი წარმატების შექებით განმტკიცება;
წლიური მიზანი	*რისი მიღწევა გვინდა სასწავლო წლის განმავლობაში?* ***/გაიწერება ცალ-ცალკე მიზანი ყველა იმ საგანისა და სასწავლო აქტივობასათვის, სადაც მოსწავლეს პრობლემა აქვს/***	მარიამი ჩართულია გაკვეთილის მსვლელობის პროცესში და ასრულებს მასწავლებლის ინსტრუქციებს. ასრულებს მიმატება-გამოკლებას 10-ის ფარგლებში; გადაბმით კითხულობს მოკლე წინადადებებს და ესმის წაკითხულის შინაარსი კითხვებზე მოკლე პასუხების გაცემით ყვება გაკვეთილს
მოკლევადიანი მიზნები	*რისი მიღწევა გვინდა საწყის, მეორად და შემდგომ ეტაპზე წლიური მიზნის მისაღწევად?*	მარიამი ასრულებს მასწავლებლის მარტივ ინსტრუქციებს (მაგ. გადაშალე წიგნი, ამოიღე რვეული, არ გახვიდე საკლასო ოთახიდან)

	/გაიწერება ცალ-ცალკე მიზანი ყველა იმ საგანისა და სასწავლო აქტივობასათვის, სადაც მოსწავლეს პრობლემა აქვს/	ასრულებს მიმატება-გამოკლებას 5-ის ფარგლებში; გადაბმით კითხულობს მარტივ სიტყვებს და იცის მათი შინაარსი; ყვება გაკვეთილს სურათების დახმარებით ან კითხვებზე მოკლე პასუხის გაცემით.
პრაქტიკული საკითხები	*რა დამატებითი მასალა შეგვიძლია გამოვიყენოთ ?* *რა მეთოდი ავირჩიოთ სწავლებისათვის?* *როგორ მოვარგოთ გარემო ბავშვის საჭიროებებს?* *როგორ გავზარდოთ სწავლის მოტივაცია?*	გაკვეთილის შინაარსის შესაბამისი დამხმარე თვალსაჩინო მასალა მარიამს ეძლევა მოკლე, მარტივი ინსტრუქციები და შეკითხვები. მარიამი დავალებებს ასრულებს ნახატების, ჩხირების დახმარებით მარიამი ზის მასწავლებელთან ახლოს, მის წასახალისებლად გამოიყენება სიტყვიერი შექება, რაიმე სიმბოლო (ვარსკვლავი, დროშა, გაღიმებული მზე)
პასუხისმგებელი პირები	*ვინ არის პასუხისმგებელი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელებაზე?* *რა კონკრეტული მოვალეობები ეკისრება გუნდის წევრებს? (პედაგოგი, მშობელი, ფსიქოლოგი და სხვ)*	მარიამის კლასის დამრიგებელი – ახდენს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მონიტორინგს ფსიქოლოგი - ამზადებს მარიამისათვის საჭირო თვალსაჩინო მასალებს, აძლევს რეკომენდაციებს პედაგოგს, მშობლებს. მშობელი - განუმტკიცებს ბავშვს სკოლაში მიღებულ ცოდნას, თვალყურს ადევნებს სახლში დავალების შესრულების პროცესს და სისტემატიური კონტაქტი აქვს პედაგოგთან.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მოცემული ნიმუში მხოლოდ ერთ-ერთი მაგალითია იმისა, თუ როგორ არის შესაძლებელი გეგმის შედგენა.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მონიტორინგი*

ვის მიერ ხორციელდება მონიტორინგი . . . . . .

დასახული აქტივობები	ორშ.	სამშ.	ოთხშ.	ხუთშ.	პარ.

* მოკლედ აღწერეთ დასახული აქტივობების განხორციელების რაოდენობრივი და/ან თვისობრივი მაჩვენებლები (როგორ და რა სახშირით შეასრულა მოსწავლემ მისთვის განკუთვნილი დავალება)

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (ნიმუში)

გამარტივებული ფორმა

სკოლა . . . . . კლასი . . . . . .

მოსწავლე . . . . . .

დაბადების თარიღი . . . . . ასაკი . . . . . .

მშობელი/მეურვე . . . . . .

მისამართი/ტელეფონი . . . . . .

შეხვედრის თარიღი . . . . . .

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა . . . . . დან . . . . . მდე

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა გადაიხედება . . . . . .

შეხვედრის ტიპი ***(შემოხაზეთ)***

საწყისი გადაფასება საჭიროებისამებრ დაგეგმილი შეფასება წლიური შეფასება

მონაწილეები:

პედაგოგი .....

ფსიქოლოგი .....

სპეც. განათლების პედაგოგი .....

ლოგოპედი .....

მშობელი/მეურვე .....

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კომპონენტები	**დამხმარე კითხვები**	**შეფასება**
ძლიერი მხარეები	*რისი გაკეთება შეუძლია მოსწავლეს?* *რა აინტერესებს?* *რა მოსწონს?* *რაშია მოსწავლე ყველაზე წარმატებული?* (აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)	
პრობლემური სფეროები	*რა პრობლემები უჩნდება მოსწავლეს ყველაზე ხშირად?* *როდის ჩნდება პრობლემები?* *(აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)*	

მიზეზები	*თქვენი აზრით, რა იწვევს პრობლემებს სწავლის პროცესში?* *(აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)*	
საჭიროებები	*რა სჭირდება მოსწავლეს იმისათვის, რომ უკეთ გამოავლინოს საკუთარი შესაძლებლობები?* *რა შეიძლება გაკეთდეს იმისათვის, რომ მოსწავლემ უკეთესად იგრძნოს თავი სკოლაში, თანაკლასელებთან და მასწავლებლებთან?* *(აღწერეთ დაწვრილებით და ზუსტად)*	
წლიური მიზანი	*რისი მიღწევა გვინდა სასწავლო წლის განმავლობაში?* ***/გაიწერება ცალ-ცალკე მიზანი ყველა იმ საგანისა და სასწავლო აქტივობასათვის, სადაც მოსწავლეს პრობლემა აქვს/***	
მოკლევადიანი მიზნები	*რისი მიღწევა გვინდა საწყის, მეორად და შემდგომ ეტაპზე წლიური მიზნის მისაღწევად?*	

	/გაიწერება ცალ-ცალკე მიზანი ყველა იმ საგანისა და სასწავლო აქტივობასათვის, სადაც მოსწავლეს პრობლემა აქვს/	
პრაქტიკული საკითხები	*რა დამატებითი მასალა შეგვიძლია გამოვიყენოთ?* *რა მეთოდი ავირჩიოთ სწავლებისათვის?* *როგორ მოვარგოთ გარემო ბავშვის საჭიროებებს?* *როგორ გავზარდოთ სწავლის მოტივაცია ?*	
პასუხისმგებელი პირები	*ვინ არის პასუხისმგებელი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელებაზე?* *რა კონკრეტული მოვალეობები ეკისრება გუნდის წევრებს? (პედაგოგი, მშობელი, ფსიქოლოგი და სხვ)*	

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მონიტორინგი*

ვის მიერ ხორციელდება მონიტორინგი . . . . . .

დასახული აქტივობები	ორშ.	სამშ.	ოთხშ.	ხუთშ.	პარ.

*** მოკლედ აღწერეთ დასახული აქტივობების განხორციელების რაოდენობრივი და/ან თვისობრივი მაჩვენებლები (როგორ და რა სახშირით შეასრულა მოსწავლემ მისთვის განკუთვნილი დავალება).**

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების აკადემიური და სოციალური მიღწევების შეფასება

ეროვნული სასწავლო გეგმის თანახმად, მოსწავლის აკადემიური მიღწევის შეფასება უნდა იყოს ხშირი და მრავალმხრივი, მან ხელი უნდა შეუწყოს მოსწავლეთა მრავალმხრივ განვითარებას, მათი შესაძლებლობების გამოვლენას, სხვადასხვა პოტენციალის მქონე მოსწავლეთათვის თანაბარი პირობების შექმნას.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის აკადემიური მიღწევა ფასდება იმავე პრინციპით, რომლითაც ნებისმირი სხვა აკადემიური მიღწევის მოსწავლე. თუ მოსწავლე განათლებას იღებს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით, ფასდება მის მიერ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით განსაზღვრული მიზნების მიღწევის დონე. მოსწავლე, რომელიც წარმატებით სძლევს ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას, ფასდება მაღალი ქულით. თუ სასკოლო სასწავლო გეგმით განსაზღვრულია წლიური გამოცდის ჩატარება და დადგენილია, რომ მას აბარებენ ის მოსწავლეებიც, რომლებიც ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით სწავლობენ, სკოლამ უნდა მოახდინოს საგამოცდო მასალის ადაპტირება - უნდა შეიქმნას ინდივიდუალური საგამოცდო პროგრამა, რომელიც დაეყრდნობა ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას.

შეფასება ყოველთვის უნდა აღწერდეს:

- რისი უნარი აქვს მოსწავლეს და რა არის მისი შემეცნების პროცესის ძლიერი მხარე;
- სფეროებს, სადაც მოსწავლეს დამატებითი ყურადღება ან განვითარება ესაჭიროება;

- მოსწავლის სწავლის უნარის განვითარებისთვის აუცილებელ დამხმარე საშუალებებს.

ამგვარი წერილობითი კომენტარი მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიღწევებსა და განხორციელების სირთულეებს უნდა აღწერდეს. სადაც საჭიროა, წერილობითი კომენტარი უნდა მიუთითებდეს გზებს, რომლებიც საშუალებას მისცემს მოსწავლეს, უკეთ ისწავლოს და უნდა განსაზღვრავდეს ამ მიღწევებისათვის საჭირო დროის მონაკვეთს. განსაკუთრებული საჭიროების მქონე მოსწავლის შეფასებისათვის 0-დან 10-მდე ნიშნები გამოიყენება.

როდესაც მოსწავლის საგანმანათლებლო პროგრამის გარკვეული ნაწილის წარმართვაზე პასუხისმგებელია სპეციალური პედაგოგი ან ფსიქოლოგი და არა კლასის პედაგოგი, მან მოსწავლის წარმატებებისა და წარუმატებლობის შესახებ წერილობითი ანგარიში კლასის პედაგოგს უნდა წარუდგინოს.

- მნიშვნელოვანია, რომ შეფასება აღწერდეს, თუ რაში ვლინდება მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება;
- მოსწავლისთვის აუცილებელია სკოლის სასწავლო გეგმის ადაპტირება (მაგ. მოსწავლე მიყვება იგივე სასწავლო პროგრამას, მაგრამ პროგრამის ცალკეული ნაწილები ადაპტაციას საჭიროებს.);
- მოსწავლე სძლევს სკოლის სასწავლო გეგმას, მაგრამ ზოგიერთი საგანი საჭიროებს სასწავლო გეგმის და შედეგების მოდიფიცირებას (მაგალითად, ზოგიერთ საგანში მოსალოდნელი სასწავლო შედეგები რეგულარული სასწავლო პროგრამისაგან ძირეულად განსხვავებულია; მაგალითად, მათემატიკა სრულიად ინდივიდუალურად ისწავლება და მისი მიზანია მოსწავლის ცხოვრებისეულ უნარ-ჩვევებში ორიენტაცია);
- მოსწავლისთვის აუცილებელია სკოლის სასწავლო გეგმის და მოსალოდნელი შედეგების მთლიანად მოდიფიცირება. (მაგალითად, გონებრივი განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლისათვის პროგრამის მიზანია მისთვის დამოუკიდებლობისა და თვით მოვლის უნარების განვითარება).

ბევრი განსაკუთრებული საჭიროების მქონე მოსწავლის სასწავლო შედეგები მათი თანაკლასელთა მსგავსია, მაგრამ მათთვის პედაგოგი ადაპტირებული შეფასების პროცედურებს იყენებს (მაგ. წერითი, ზეპირი გამოცდის ნაცვლად). შეფასების ადაპტირებული პროცედურების გამოყენება მოსწავლის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში უნდა აისახოს. ეს მოსწავლეები ფასდება სასწავლო კურსის/პროგრამის სასწავლო შედეგების მიხედვით. შეფასების მეთოდები და ანგარიშგება შესაბამისობაში უნდა მოდიოდეს სამინისტროს 5-დან მე-12 კლასების ანგარიშგების პოლიტიკასთან.

ზოგიერთი მოსწავლის პროგრამამ კი შესაძლოა მნიშვნელოვანი მოდიფიკაცია მოითხოვოს. ასეთი პროგრამების ზოგიერთი ან ყველა სასწავლო შედეგი რეგულარული სასწავლო პროგრამისგან საგრძნობლად განსხვავებული იქნება. ამ შემთხვევებში შეფასება ეფუძნება ამ შედეგების მიღწევის ხარისხს. შესაბამისად, ყველა შეფასება ინდივიდუალურად შემუშავებული სტანდარტების მიხედვით გაკეთდება.

მშობლებს შეუძლიათ სკოლის დახმარება სწავლის შედეგების და მოსწავლის განვითარების პროგრესის შეფასებაში, განსაკუთრებით სოციალური მიზნების, ცხოვრებისეული უნარ-ჩვევების და განვითარების მხრივ.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა შინ სწავლება

იმ შემთხვევაში, როცა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს ესაჭიროება ხანგძლივი ჰოსპიტალიზაცია ან ჯანმრთელობის გაუარესების გამო ვერ დადის სკოლაში, სკოლა მიმართავს მულტიდისციპლინურ გუნდს, რომლის დასკვნის საფუძველზეც მოსწავლემ განათლება უნდა მიიღოს შინ სწავლების მეთოდით. ამ შემთხვევაში მოსწავლე ირიცხება სკოლაში, მაგრამ არ ესწრება გაკვეთილებს. სკოლა უდგენს მას სწავლების სპეციალურ გეგმას, რომლის მიხედვითაც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე შინ ისწავლის. თავის მხრივ, მულტიდისციპლინური გუნდი განსაზღვრავს, სკოლასთან და მშობელთან ათანხმებს იმ საგნების ჩამონათვალს, რომელიც შინ უნდა ისწავლოს მოსწავლემ.

შინ სწავლების ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა მაქსიმალურად უნდა იყოს მიახლოებული ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან. სკოლა ადგენს განრიგს, რომლის მიხედვითაც როგორც საგნისა, ისე სპეციალური მასწავლებელი შინ ეწვევა მოსწავლეს. შინ სწავლების პროცესში ჩართული უნდა იყოს მოსწავლის მშობელი, რომელიც დაეხმარება ბავშვს ყოველდღიური დავალებების შესრულებაში.

დროისა და ფინანსების დაზოგვის მიზნით, შინ სწავლებისას ეფექტურია ინტერნეტის გამოყენება და ვიდეოკონფერენციების მოწყობა, თუ, რასაკვირველია, სკოლას ამის შესაძლებლობა აქვს. ვიდეოკონფერენცია საშუალებაა მასწავლებლისთვის ვიზიტების შუალედში სკოლიდან გაუსვლელად დააკვირდეს სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლის მეცადინეობის პროცესს, გაუწიოს კონსულტაცია, როგორც მოსწავლეს, ისე მის მშობელს.

ინკლუზიური განათლების პროცესის მართვის ზოგადი პრინციპები

ნებისმიერი კლასი განსხვავებული უნარებისა და მიდრეკილების მოსწავლეებისგან შედგება. მასწავლებლის ფუნქცია კი ის არის, რომ ყველა ერთნაირად დააინტერესოს საკუთარი საგნით და შეძლებისდაგვარად მაღალ სასწავლო შედეგებს მიაღწიოს. ამ მიზნის მიღწევაში მასწავლებელს რამდენიმე სტრატეგია ეხმარება:

- ✓ უპირველეს ყოვლისა ეს არის კლასის რუტინისა და წესების შემუშავება, სადაც უმთავრესი წესი ურთიერთპატივისცემაა. წესებს მასწავლებელი მოსწავლეებთან ერთად შეიმუშავებს და შემდეგ თანმიმდევრულად მოითხოვს მოსწავლეებისგან მათ დაცვას.
- ✓ კლასში უსაფრთხო და მოსწავლისადმი კეთილგანწყობის გარემოს შექმნა, სადაც ყველა მოსწავლის ინდივიდუალურობა აღიარებული და გათვალისწინებულია.
- ✓ ყოველი გაკვეთილი წინასწარ არის დაგეგმილი და განსაზღვრულია ყველა საგაკვეთილო აქტივობა. სასურველია მასწავლებელს წინასწარ ქონდეს კლასში დაგეგმილი აქტივობების რამდენიმე ალტერნატიული ვარიანტი, რადგან ხშირად ბავშვები დაგეგმილზე ჩქარა ასრულებენ გარკვეულ დავალებას ან გარკვეული მიზეზების გამო აღარ სურთ მსგავსი დავალების შესრულება. თუ ამ დროს მასწავლებელს მზად აქვს ალტერნატიული დავალება მოსწავლეებისთვის, სა-

გაკვეთილო პროცესი არ იშლება, მაშინ როდესაც თავისუფალი დრო გაკვეთილზე უარყოფითად მოქმედებს სასწავლო პროცესზე.

- ✓ სასწავლო პროცესში მასწავლებელი გამოყოფს მოსწავლეების ინტერესებსა და ძლიერ მხარეებს და ცდილობს მოსწავლეების სწავლის მოტივაციის ამაღლებას სასწავლო მიღწევების, მცდელობებისა, თუ შედეგების წახალისების, დაჯილდოების გზით.
- ✓ მასწავლებელი ყურადღებით ეპყრობა ყველა მოსწავლის სწავლისას აღმოცენებულ სირთულეს და ცდილობს, პედაგოგიური შეფასების საფუძველზე გაარკვიოს, თუ კონკრეტულად რისი დაძლევა უჭირს მოსწავლეს და ეცადოს ამ სირთულეების მიზეზის დადგენას.
- ✓ მასწავლებელი კლასში სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეს განიხილვს, როგორც პედაგოგიურ გამოწვევას და არა როგორც პრობლემას. შესაბამისად, მასწავლებელი ცდილობს ყველა ბავშვის ინდივიდუალური თავისებურების გათვალისწინებით მას შესაბამისი დავალება შეურჩიოს და/ან მრავალფეროვანი სწავლების სტრატეგიები გამოიყენოს.
- ✓ მასწავლებელი გეგმავს საგაკვეთილო პროცესს ისე, რომ თითოეული მოსწავლე თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში მაქსიმალურად არის ჩართული სასწავლო პროცესში და მოსწავლეს არ რჩება განცდა, რომ მას გაკვეთილზე არ გაიძახებენ ან დავალებას არ მისცემენ იმიტომ, რომ მას კონკრეტული საგნის ათვისება უჭირს.
- ✓ მასწავლებელმა იცის რა, რომ გარკვეულ მოსწავლეს აქვს სირთულეები მასალის დაძლევაში, ცდილობს, გაუმარტივოს მოსწავლეს დავალება და ეტაპობრივად გადავიდეს მოსწავლისთვის რთული მასალის მიწოდებაზე.
- ✓ მასწავლებელი აფასებს და წაახალისებს მოსწავლის არა მხოლოდ აკადემიურ უნარებს, არამედ ყველა უნარ-ჩვევას, რომელსაც მოსწავლე კლასში ავლენს და ეხმარება მას სასწავლო პროცესში.
- ✓ მასწავლებელი მიმართავს კოლეგებს და გუნდური მუშაობის პრინციპით ცდილობს, დაეხმაროს მოსწავლეს არსებული სირთულეების დაძლევაში.
- ✓ მასწავლებელი იყენებს მოსწავლის ქცევის მართვის პოზიტიურ მიდგომებს, რაც გამოიხატება იმაში, რომ მოსწავლის კარგი ქცევა ყოველთვის წახალისდება მასწავლებლის მიერ, ხოლო მიუღებელი ქცევა მაქსიმალურად იგნორირებულია. მოსწავლის ქცევის პრობლემების არსებობის შემთხვევაში მასწავლებელმა იცის, რომ ცუდი ყოფა-ქცევა ყოველთვის მოსწავლის ბრალი არ არის და შესაძლოა, მას მრავალი გამომწვევი მიზეზი ჰქონდეს. ძალიან ხშირად მოსწავლეები გამომწვევ ქცევას მიმართავენ მაშინ, როდესაც საკუთარი სწავლის უუნარობის დამალვა სურთ ან ურთიერთობის პრობლემები აქვთ თანაკლასელებთან. შესაბამისად, მასწავლებელი ადეკვატურ დროს უთმობს მოსწავლის ქცევის პრობლემებს - ესაუბრება მას, არკვევს მიზეზს და მოსწავლესთან ერთად სახავს ცუდი ყოფა-ქცევის დაძლევის გზებს.

ზემოთ მოყვანილი პედაგოგიური მიდგომები ეფექტიანია ყველა მოსწავლისთვის ერთნაირად, მაგრამ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეთათვის.

თავი III
სავარჯიშოები და რეკომენდაციები

კითხვის უნარი და რეკომენდაციები მისი განვითარებისთვის

კითხვა რთული ლინგვისტური პროცესია, რომლის დასწავლა სკოლაში მიზანმიმართული მეცადინეობის შედეგად ხორციელდება. კითხვის დასწავლის პროცესი გულისხმობს ენისთვის დამახასიათებელი ასოების (გრაფემების) ამოცნობის უნარის განვითარებას და მათ ფონემებთან დაკავშირებას; ფონემების ბგერებად გაერთიანებას, ხოლო ბგერების სიტყვად გამთლიანებას (ამ პროცესს სხვაგვარად ფომენატურ სინთეზსაც უწოდებენ). დაბოლოს, იმისთვის, რომ სიტყვის ამოკითხვის პროცესი დასრულებულად ჩაითვალოს, საჭიროა სიტყვის ცნობა და მისი მნიშვნელობის გაგება. წინადადების წაკითხვისას, კი საჭიროა ამოკითხული სიტყვების მეხსიერებაში შენახვა, დანარჩენ ამოკითხულ სიტყვებთან დაკავშირება და მთელი წინადადების შინაარსის წვდომა.

არიან ბავშვები, რომლებიც კითხვის სწავლისას სერიოზულ სიძნელეებს აწყდებიან. შესაძლებელია, მოსწავლეს სირთულეები კითხვის სწავლისას ნებისმიერ ეტაპზე შეექმნას - ასოების ცნობის დასწავლისას, ასოების ბგერებად გაერთიანებისას ან ბგერების სიტყვებად გამთლიანებისას.

შესაბამისად, კითხვის უნარის დარღვევას სხვადასხვა მოსწავლეებთან სხვადასხვა მახასიათებლები აქვს.

- **ასოების ამოცნობის პროცესის გახანგრძლივება**
  ამ შემთხვევაში, მიუხედავად პედაგოგის თუ მშობლის დიდი ძალისხმევისა და მიზანმიმართული მუშაობისა, მოსწავლეს უჭირს ასოების ბგერებთან დაკავშირება და ხშირად ეშლება ასოების სწორად დასახელება. ამის მიზეზი მოსწავლის მხედველობით-სივრცითი გარჩევის უნარის დეფიციტია, რის გამოც მას უჭირს მოცემული ასოს თავისებურების და დეტალების გარჩევა და გარკვეულ ბგერასთან დაკავშირება. ამ შემთხვევაში, ხშირად უფრო გამართლებულია, მოსწავლე არა უშუალოდ ასოების ამოცნობაში ვავარჯიშოთ, არამედ სხვადასხვა საგნის გამოსახულებები გამოვიყენოთ მისი ვიზუალურ-სივრცითი უნარის გასავარჯიშებლად.
- **ასოების ერთმანეთში არევა**
  ამ დროს, მოსწავლე ხშირად უშვებს შეცდომებს კითხვისას ასოების არასწორი დასახელების გამო. ეს შეცდომა ხშირად ასოების მსგავსი მოყვანილობით არის გამოწვეული (მიუხედავად განსხვავებული სივრცითი მახასიათებლებისა: ძ – ხ, წ –შ და ა.შ.). ამ შემთხვევაში ნაცვლად სიტყვისა “ხახვი”, მოსწავლე წაიკითხავს – “ძახვი”. თუმცა ხშირია ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებული ასოების არევის შემთხვევები. მოსწავლეს შეიძლება აერიოს “ა” და “ი” ასოებიც.
- **ბგერების გადანაცვლება**
  სიტყვის ამოკითხვისას მოსწავლე ანაცვლებს ბგერებს სიტყვაში ან მოკლე სიტყვას უკუღმა კითხულობს (ცა – აც, და – ად და ა.შ).
- **ასოების სიტყვად გამთლიანების სირთულე**
  ხშირად მოსწავლეს ცალკეული ასოების ამოკითხვა შეუძლია, თუმცა უჭირს

ასოების გაერთიანება და სიტყვის სრულად თქმა. ამის მიზეზი ფონემატური სინთეზის დეფიციტი – ბგერათა სიტყვაში გაერთიანებაა.

ხშირად ცალკეული ამოკითხული ასოს სიტყვად გაერთიანების სირთულე შეიწროვებულ ფონემატურ მეხსიერებას უკავშირდება, ამ დროს მოსწავლეს არ შეუძლია სიტყვის დასაწყისში წაკითხული ბგერების დამახსოვრება და დანარჩენ ამოკითხულ ბგერებთან გაერთიანება. მას ავიწყდება, რომელი იყო სიტყვის პირველი ამოკითხული ბგერა, რათა ის შემდგომ ამოკითხულ ბგერასთან გააერთიანოს და ბოლოს განსაზღვროს რა სიტყვა წაიკითხა.

- **მიხვედრით კითხვა**

  კითხვისას შეცდომები გამოწვეულია მიხვედრით კითხვის გამო, რომლის დროსაც მოსწავლე სიტყვის პირველ ბგერებს კითხულობს, ხოლო დანარჩენს მიხვედრით აბოლოვებს ან ტოვებს სიტყვის დაბოლოებებს.

- **სიტყვის შინაარსის წვდომის სირთულე**

  ამ შემთხვევაში მოსწავლე კითხულობს ცალკეულ ასოებს, შეუძლია მათი სიტყვად გაერთიანება, თუმცა ვერ ხვდება, რა სიტყვა წაიკითხა.

- **წინადადების, ტექსტის წვდომის სირთულე**

  კითხვის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებს ახასიათებთ წაკითხული მასალის გაგების პრობლემაც. ეს სირთულეები გამოწვეულია იმით, რომ მოსწავლეები ვერ ფლობენ ტექსტში მთავარი ელემენტების განსაზღვრის შესაძლებლობას. მაგ. მოთხრობის წაკითხვის შემდეგ მოსწავლე ვერ პასუხობს კითხვებს, თუ სად ვითარდება მოქმედება ან რა არის მოთხრობის მთავარი არსი.

- **კითხვის პროსოდიკის (ინტონაციის) დარღვევა**

  ამ დროს, ტექსტის კითხვისას მოსწავლე სიტყვებსა და წინადადებებში არასწორად სვამს ინტონაციებს, არ აკეთებს პაუზას წინადადების დასრულებისას.

ითვლება, რომ კითხვის უნარის დარღვევა სწავლის უნარის ყველაზე გავრცელებული დაქვეითებაა. სწავლის უნარის სხვადასხვა სპეფიციკური დაქვეითების მქონე მოსწავლეთა 70-80%-ს აღენიშნება კითხვის უნარის დეფიციტი. სიძნელეებს კითხვის დაუფლებაში ხშირად აღნიშნავენ ტერმინით **დისლექსია**, თუმცა ბევრი მკვლევარი აღნიშნავს, რომ არსებობს კითხვის უნარის დარღვევის მრავალი სახეობა, რომელთაგან დისლექსია მხოლოდ ერთ-ერთია. კითხვის უნარის დარღვევა ხშირია სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეებთან, რომლებიც სხვა ყოველდღიური და აკადემიური უნარების ათვისებასთან ერთად, ამ სფეროშიც განიცდიან სირთულეებს. კითხვის სირთულეები შეინიშნება მეტყველების განვითარების შეფერხების მქონე და სმენადაქვეითებულ მოსწავლეებთანაც.

კითხვის სწავლების რამდენიმე ეფექტური სტრატეგია

კითხვის სწავლების ბევრი სხვადასხვა სტრატეგია არსებობს. კონკრეტული მოსწავლისთვის კითხვის სწავლების სტრატეგიის და მეთოდის შერჩევის დროს აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ ბავშვის ინდივიდუალური საჭიროებები, მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები და საგაკვეთილო კონტექსტი, სადაც აღნიშნული უნარის განვითარების სტიმულირება უნდა წახალისდეს. ასევე აუცილებელია დავაკვირდეთ ჩვენ მიერ არჩეული სტრატეგიის ეფექტურობას და შევაფასოთ ბავშვის მიღწევები. შესაძლოა, საჭირო გახდეს სტრატეგიის შეცვლა ან დამატებითი მეთოდების გამოყენება.

გთავაზობთ კითხვის სწავლების რამდენიმე მეთოდს:

მულტისენსორული მეთოდი – ასწავლეთ ბავშვს კითხვა მისი სხვადასხვა სენსორული არხების გამოყენებით და დატვირთვით: შეხებით, სმენით და მხედველობით. ასოების დასასწავლად გამოიყენეთ არა მხოლოდ დაბეჭდილი ასოები, არამედ ასოების ფიგურები (ხის, პლასტმასის ან გამოძერწილი), რომელსაც მოსწავლე ხელის შეხებით დაათვალიერებს და შეიმეცნებს, ვერბალურად დაახასიათებს მის ელემენტებს და თითს შემოავლებს. ასოების დასწავლის სტიმულირებისთვის დასაშვებია მოსწავლეს ასოები გადიდებული ზომით მოაწოდოთ, რათა ასოების მოყვანილობა უფრო თვალსაჩინო იყოს მისთვის.

მთლიანობითი მეთოდი – ასწავლეთ ბავშვებს დაწერილი სიტყვების მთლიანი ხატის დამახსოვრება. საგნების, ცხოველების ნახატებს მკაფიოდ მიაწერეთ მათი სახელები. ბავშვები ამ მასალასთან მუშაობის შედეგად იოლად იმახსოვრებენ საგნისა და შესაბამისი სიტყვის ხატს. შემდეგ განაცალკევეთ სიტყვა და სურათი და მიეცით ბავშვს დავალება, დამოუკიდებლად მოუძებნოს საგანს შესაბამისი სიტყვა.

ინდივიდუალური მეცადინეობა – დაგეხმარებათ, სწრაფად განსაზღვროთ კითხვის სირთულეების განსაზღვრა და კორექცია. ასევე ეხმარება ბავშვს, მშვიდ გარემოში, სხვადასხვა დამხმარე საშუალებით (სხვადასხვა ზომის და ფორმის შრიფტით აწყობილი მასალა, სპეციალური წიგნები და ა.შ.) ისწავლოს კითხვა.

სავარჯიშოები კითხვის უნარის გასაუმჯობესებლად

- **ასოების ამოცნობის სტიმულირებისთვის**
  - ✓ გაუმზადეთ მოსწავლეს ნიმუშის მსგავსი ცხრილი და დაავალეთ იდენტური გამოსახულებების პოვნა და ერთმანეთთან დაკავშირება. პარალელურად, სასარგებლო იქნება, თუკი განმარტავთ მოსწავლესთან ერთად, რატომ გაკეთდა ამგვარი არჩევანი მოცემულ გამოსახულებებს შორის;
  - ✓ დაავალეთ მოსწავლეს ასოების გაფერადება. ასოების გაფერადებას აუცილებლად თან უნდა ერთვოდეს ამ ასოს ხშირ-ხშირი გახმოვანება, იმ სიტყვების დასახელება, რომელიც აღნიშნულ ასოზე იწყება;
  - ✓ დაავალეთ მოსწავლეს ასოების გამოძერწვა, ასოების გამოძერწვას თან უნდა ერთვოდეს ასოს მოყვანილობის და მისი ელემენტების დახასიათება. სასარგებლოა რამდენიმე გამოძერწილი ასოს შედარებითი ანალიზიც. მაგ. რით ჰგვანან ერთმანეთ ასოები “ნ” და “ძ” და ა.შ.
  - ✓ წაახალისეთ მოსწავლე იპოვოს მსგავსი ასოები და დააჯგუფოს ისინი ერთად. ამისთვის შესაძლებელია მოძრავი ანბანის გამოყენება. მიაწოდეთ მოსწავლეს ბარათი ასო “ი”-ს გამოსახულებით და რამდენიმე ბარათი განსვავებული ასოებით (ა, ფ, ი, დ, ი, ტ, ი), და დაავალეთ მოცემულ ასოებში ასო “ი”-ს პოვნა და მათი ერთად გადალაგება;
  - ✓ მოცემული ნიმუშის მსგავსი ცხრილების გაკეთება, ერთი ასოს მეორე თავის მსგავს ასოსთან დაკავშირება
- **ბგერების სიტყვებად გაერთიანების სტიმულირებისთვის**
  - ✓ გამოიყენეთ ბარათების ტექნიკა. დაავალეთ მოსწავლეს მარტივი 1-2 მარცვლიანი სიტყვის წაკითხვა, ცალკეული ასოს ამოკითხვის შემდეგ, თუკი მოსწავლეს ბგერების სიტყვად გაერთიანება გაუჭირდება, მიაწოდეთ მოსწავ-

ლეს ბარათი სიტყვის შესაბამისი გამოსახულებით. გამოსახულება დაეხმარება მოსწავლეს ამოკითხული ბგერების სიტყვად გაერთიანებაში და პარალელურად მოხდება ამოკითხული სიტყვის შინაარსის წვდომა;

✓ გაახმოვანეთ სიტყვა (თავდაპირველად 2-3 ბგერიანი), მისი შემადგენელი ცალკეული ასო დაასახელეთ გაწელვით, ბგერებს შორის ინტერვალებით. შესაძლებელია, ტაშის დაკვრაც ყველა ბგერის წარმოთქმის შემდეგ. მოსწავლეს ევალება ბგერების ყურადღებით მოსმენა და განსაზღვრა, თუ რა სიტყვა გამოვიდა. ბგერებს შორის ინტერვალი და სიტყვაში ბგერების რაოდენობა მოსწავლის უნარის განვითარების შესაბამისად უნდა განისაზღვროს. იმისთვის, რომ მოსწავლეს მოსმენილი ბგერების სიტყვად გაერთიანება გაუადვილდეს, შესაძლებელია ისევ ბარათის გამოყენება სიტყვის შესაბამისი გამოსახულებით;

მოგვიანებით სასურველია, მოსწავლეს დავავალოთ სიტყვის შემადგენელი ბგერების მოსმენა და რამდენიმე ბარათს შორის არჩევანის გაკეთება.

- **სიტყვის შინაარსის გაგების სტიმულირებისთვის**

✓ გამოიყენეთ ბარათების ტექნიკა. დაავალეთ მოსწავლეს მარტივი 1-2 მარცვლიანი სიტყვის წაკითხვა (სიტყვები დაწერეთ ბარათებზე), ასოების წაკითხვის შემდეგ, წაახალისეთ წაკითხული სიტყვის სრულად წარმოთქმა. იმისათვის, რომ ამოკითხული სიტყვის შინაარსის წვდომა გაუადვილდეს, მიაწოდეთ ბარათი შესაბამისი გამოსახულებით. რამდენიმე სიტყვის დამუშავების შემდეგ, მოსწავლეს მიეცით რამდენიმე ბარათი და დაავალეთ არჩევანი გააკეთოს ანუ მიუთითოს იმ ბარათს, რომლის შესაბამისი სიტყვაც ამოიკითხა. მოსწავლე წაახალისეთ ყოველი ამოკითხული სიტყვის, შესაბამის ბარათთან დაწყვილებისას;

✓ დაავალეთ მოსწავლეს მოცემული ნიმუშის მსგავსი ცხრილის შევსება.

რასაკვირველია, წასაკითხი სიტყვები მოსწავლის არსებული ლექსიკონის და თავად სიტყვათა სირთულის გათვალისწინებით უნდა შეირჩეს. დავიწყოთ მარტივი (2-3) მარცვლიანი არსებითი სახელებით, შემდეგ შესაძლებელია მოქმედების აღმნიშვნელი სიტყვების ჩართვაც შესაბამისი ბარათების გამოყენებით. იდეალურ შემთხვევაში, იმისათვის, რომ მოსწავლის ინდივიდუალური სამუშაო საკლასო კონტექსტთან იყოს მიახლოებული, სიტყვები, საკლასო თემის გათვალისწინებით, შესაბამისი ტექსტიდან შეარჩიეთ და წინასწარ მოამზადეთ.

- **მიხვედრით კითხვის შემთხვევაში**

✓ მოსწავლეს ვაძლევთ ბარათებს გამოსახულებებით, ბარათებს ქვეშ შესაბამისი სიტყვები აქვთ მიწერილი. სიტყვები შეცდომით არის დაწერილი (ბგერები გამოტოვებული, გადანაცვლებული, გამეორებული ან ჩანაცვლებულია). მოსწავლეს ევალება ინსტრუქციის შესაბამისად, იპოვოს შეცდომები დაწერილ სიტყვებში და გაასწოროს;

✓ მოსწავლეს მივაწოდოთ ბარათი გამოსახულებით, მისი შესაბამისი სიტყვა კი დაწერილი იყოს რამდენიმე ასოს ან ბგერის გამოტოვებით. მოსწავლემ ყურადღებით უნდა წაიკითხოს მოცემული ასოები და ბარათის გამოსახულების გათვალისწინებით ჩაამატოს შესაბამის ადგილას გამოტოვებული ასოები;

✓ მოსწავლის კითხვის უნარის განვითარების გათვალისწინებით, შესაძლებელია მოსწავლეს სიტყვათა რიგი გამოსახულების გარეშე მივცეთ;

✓ სასარგებლო სავარჯიშოა, სიტყვების (5-6 სიტყვა) გადაბმით, ინტერ-

ვალების გარეშე დაწერა, მოსწავლეს კი დაევალება ამოიკითხოს სიტყვა და ხაზი გაავლოს იქ, სადაც აღნიშნული სიტყვა მთავრდება და იწყება ახალი;

✓ ასოების უაზრო რიგში ჩასვით სიტყვები (მაგ: ბუ, ხე, კიბე, კოვზი), მოსწავლეთ მიაწოდეთ საპოვნელი სიტყვების ჩამონათვალი და დაავალეთ, მოცემული სიტყვების ასოთა რიგში მოძებნა და გახაზვა;

✓ დასაშვებია, მოსწავლეს უაზრო სიტყვათა რიგი მივცეთ წასაკითხად.

- **წაკითხული შინაარსის გაგების სტიმულირებისთვის**

✓ გააცანით მოსწავლეს ტექსტის კონტექსტი უშუალოდ კითხვის დაწყებამდე, შემდეგ ჰკითხეთ რა იცის მან მოთხრობაში, ლექსში აღწერილი მოვლენების შესახებ. შეეცადეთ მოიპოვოთ რაც შეიძლება მეტი ინფორმაცია. მაგ. თუკი მოთხრობა არის შემოდგომაზე, შესაბამისად დაინტერესდით თუ რა იცის მოსწავლემ წელიწადის დროებზე, ფოთლებზე, ხილზე და ა.შ. წაახალისეთ მოსწავლე გადმოგცეთ თავისი ცოდნა. დაუკავშირეთ ეს ინფორმაცია წარსულში ნასწავლ მასალას და ცნებებს, მაგ. ამინდის შესახებ. თხოვეთ მოსწავლეს ჩაწეროს ან დახატოს ძირითადი საგნები, აზრები და ცნებები, რომელიც განიხილეთ;

✓ შექმენით მოსწავლისთვის ინდივიდუალური ლექსიკონი – ახალი ტექსტის კითხვისას, ბავშვთან ერთად, ჩაწერეთ ყველა ის სიტყვა, რომელიც უცხოა ბავშვისთვის. შემდეგ სთხოვეთ ბავშვს თითოეულ მათგანს მიუწეროს ახსნა-განმარტება ან მიუხატოს შესაბამისი გამოსახულება. შესაძლებელია შესაბამისი გამოსახულების ჩაკვრაც. თავისი ხელით ჩაწერილი ახსნა-განმარტებები დაეხმარება მას სიტყვების მნიშვნელობის უკეთ დამახსოვრებაში;

✓ მეტი დრო დაუთმეთ ტექსტის დამუშავებას – ტექსტის რამდენჯერმე წაკითხვის შემდეგ გამოკითხეთ: რა იყო მოთხრობის მთავარი აზრი? ვინ არიან მოთხრობის მთავარი გმირები? სად და რა ხდებოდა მოთხრობაში? ეცადეთ ბავშვმა ეს ინფორმაცია საკუთარი სიტყვებით გადმოგცეთ, რათა მოხდეს ტექსტის უფრო ღრმა გააზრება და ბავშვს უკეთ დაამახსოვრდეს მოთხრობის შინაარსი.

- **კითხვისას შესაბამისი პროსოდიკის სტიმულირებისთვის**

✓ გამოიყენეთ კომიქსები, რომლებიც სახალისოა მოსწავლისთვის და იმავდროულად ემოციურად დატვირთული. წაახალისეთ მოსწავლე წაიკითხოს კომიქსებში მოცემული ტექსტი, შესაბამის ნახატში ასახული ემოციური განწყობით;

✓ შეარჩიეთ კომიქსები სადაც, თითო სიუჟეტური ნახატი ერთი ან ორი წინადადებით არის აღწერილი, დაავალეთ მოსწავლეს კომიქსის წაკითხვა.

აღსანიშნავია, რომ ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი სავარჯიშოს განხორციელება კლასში სრულიად შესაძლებელია, თუკი მასწავლებელს წინასწარ ექნება გამზადებული მოსწავლისთვის განსაზღვრული დავალების შესაბამისი მასალა. იდეალურ შემთხვევაში, კარგი იქნება, თუკი მასწავლებელი მოსწავლისთვის დავალებას საკლასო თემის შესაბამისად შეარჩევს. ანუ, ის მოსწავლეს მოძრავი ანბანით იმ სიტყვების აწყობას ან იმ სიტყვის ამოკითხვას დაავალებს, რაც საკვანძოა მოცემული თემისთვის, ან ფიგურირებს აქტუალურ თემაში.

ასევე მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ კითხვა პრაქტიკის შედეგად ვითარდება. რაც მეტს კითხულობენ ბავშვები, მით უკეთესად იციან კითხვა!

წერის უნარი და რეკომენდაციები მისი განვითარებისთვის

როგორც ცნობილია, წერა რთულად ორგანიზებული ფსიქიკური ოპერაციაა, რომლის დაუფლებაც მრავალი უნარის კოორდინირებულ განვითარებას გულისხმობს. წერის უნარის ათვისება წარმოადგენს გაცნობიერებულ აქტს, რომლის დაუფლებაც სპეციალურად დაგეგმილი დასწავლის პროცესში ხორციელდება. წერის უნარის ათვისება მოითხოვს წერის ტექნიკური წინაპირობების გავარჯიშებას და მხოლოდ გარკვეული დროისა და გაწაფვის შემდეგ ხდება ის ავტომატური პროცესი.

იმისათვის, რომ მოსწავლემ შეძლოს წერის ოპერაციის განხორციელება, თუნდაც მარტივი სიტყვის დამოუკიდებლად ჩაწერა, მას უნდა შეეძლოს სიტყვის შემადგენელი ბგერების ერთმანეთისგან გარჩევა (წვდომა, თუ რა ცალკეული ბგერებისა და ასოებისგან შედგება მოცემული სიტყვა), ბგერების საჭირო თანმიმდევრობის დაცვა წერის პროცესში (არ გადაანაცვლოს ან არ გამოტოვოს ასოები), გახსენება ასოს სწორი მოყვანილობისა (არ აერიოს მოყვანილობით მსგავსი ასოები ერთმანეთში, მაგ. “ძ” და “ხ”; “შ” და “წ”, “ლ” და “ღ”), დაბოლოს, უნდა ჰქონდეს შესაბამისად განვითარებული ნატიფმოტორული უნარი ასოს შესაბამისად გამოსაყვანად.

შესაბამისად, არასწორია მიდგომა, როდესაც პედაგოგები წერის დასწავლის პროცესში, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან ხშირად აქცენტს მხოლოდ ასოების გრაფიკული გამოსახულების დასწავლაზე აკეთებენ.

მოსწავლეს წერას ვასწავლით არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ცალკეული ასოების წერა შეძლოს; ასოების წერა მნიშვნელოვანია, რამდენადაც მისგან სიტყვა, სიტყვებისგან კი წინადადება იგება. სიტყვები და წინადადებები კი მოსწავლეს საკუთარი ნააზრევის და განცდების გამოხატვის/გადმოცემის საშუალებას აძლევს.

ცალკეული ასოების გადმოწერის დასწავლა წერის უნარის განვითარებას ვერასდროს შეუწყობს ხელს. პარალელურად აუცილებელია სიტყვის შემადგენელი ერთეულების – ბგერების აღქმასა და დიფერენცირებაზე მუშაობა. ხშირ შემთხვევაში მოსწავლეებთან ამ უნარის განვითარება წინ უსწრებს ასოების ჩაწერის უნარის განვითარების პერიოდს.

ბავშვი სხვისი მეტყველების მოსმენისას გაუცნობიერებლად აღიქვამს აზრს, თუ რა გრამატიკული ერთეულებით ხასიათდება მოსმენილი წინადადება. იმისათვის, რომ მოსწავლემ აღნიშნული წინადადების ჩაწერა შეძლოს, საჭიროა წინადადების შინაარსის გაგებასთან ერთან, მისი შემადგენელი ერთეულების დიფერენცირება ანუ ანალიზი, რა სიტყვებისგან შედგება წინადადება, რამდენი სიტყვაა მოცემული, რომელია პირველი სიტყვა, მეორე, უკანასკნელი, და ა.შ.

ანალოგიურად, სიტყვის წერის პროცესის პირველ ეტაპს სიტყვის შემადგენელ ერთეულთა ანალიზი წარმოადგენს. ხმოვანი ნაკადიდან მოსწავლემ უნდა გამოჰყოს ის ერთეულები (მარცვლები და ბგერები), რისგანაც შედგება სიტყვა. მან უნდა განსაზღვროს, რომელია პირველი ბგერა, მომდევნო და ა.შ. ხმოვანი ერთეულების დიფერენცირების შემდეგ მნიშვნელოვანია, ამ ერთეულების ცალკეულ ფონემებად იდენტიფიცირება და მსგავსი ჟღერადობის ფონემებისგან განსხვავება. მაგ. დაზუსტება, რომ სიტყვის “ქალი” შემადგენელი ფონემებია - **ქ**, ა, ლ, ი და არა **კ**, ა, რ, ი.

ზემოთ აღწერილ პროცესს წინადადების და სიტყვის ხმოვანი შემადგენლობის ანალიზი ეწოდება.

სიტყვის ანალიზის შემდეგ მნიშვნელოვანია სიტყვის შემადგენელი ერთეულების თანმიმდევრობის დამახსოვრება და მათი სწორად ჩაწერა. წინადადების ჩაწერისას კი სიტყვების თანმიმდევრობის დაცვაც არის საჭირო.

სიტყვის ჩაწერის შემდგომი ეტაპი ფონემების გრაფიკულ გამოსახულებებად (გრაფემებად) გადაყვანას გულისხმობს. ამისთვის მოსწავლეს კარგად უნდა ჰქონდეს ნასწავლი, თუ როგორ გამოიყურება ფონემების შესაბამისი გამოსახულებები. მოსწავლემ უნდა აღიდგინოს ფონემის ხატი და ხელის შესაბამისი მოძრაობით უნდა გამოსახოს საჭირო ასო ანუ შეძლოს ფონემების გრაფიკული გამოსახვა (ჩაწერა).

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები სირთულეებს ხვდებიან წერის განვითარების ნებისმიერ ეტაპზე:

- ✓ უჭირთ ასოების გრაფიკული გამოსახულების ზუსტი დამახსოვრება;
- ✓ უჭირთ ასოების გრაფიკული გამოსახულებების სწორად მოხაზვა - ფორმის, ზომის, დახრილობის ზუსტი გადმოცემა;
- ✓ უშვებენ შეცდომებს მოყვნილობით მსგავსი ასოების - “შ” და “წ”, “ძ” და “ხ” ჩაწერისას (პრობლემა განსაკუთრებით დამახასიათებელია ცაცია მოსწავლეებისთვის.);
- ✓ აწყდებიან სირთულეებს ასოების რვეულის სიბრტყეში და ბადეში მოთავსებისას (წერას იწყებენ რვეულის შუაში, ასოები დიდი ზომისაა და არ ეტევა ბადეში, ყურადღებას არ აქცევენ ბადეს, ასოებს შორის დიდია ინტერვალი ან პირიქით - ასოები შეტყუპებულად არის მოცემული);
- ✓ სიტყვების ჩაწერისას ტოვებენ, ანაცვლებენ ცალკეულ ასოებს და მარცვლებს, არ ასრულებენ სიტყვებს;
- ✓ წინადადების ჩაწერისას ტოვებენ ცალკეულ სიტყვებს;
- ✓ წერისას აღენიშნებათ ჯდომის უცნაური პოზა, თვალშისაცემია რვეულის უჩვეულო განლაგებაც;
- ✓ შეუძლიათ ნებისმიერი სიტყვის გადაწერა, თუმცა უჭირთ განსაზღვრა, თუ რა სიტყვა ჩაწერეს. (ეს პროცესი სიტყვის შემადგენელი ცალკეული ასოს გადახატვას უფრო ჰგავს, ვიდრე წერით აქტივობას, რამდენადაც ჩაწერილ სიტყვას არ მიენიჭება შინაარსი).

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები, ხშირ შემთხვევაში, განსაკუთრებულ მხარდაჭერას და სავარჯიშო პროგრამებს საჭიროებენ როგორც წინადადების და სიტყვის ხმოვანი შემადგენლობის ანალიზის უნარის, ისე ფონემების გრაფიკული გამოსახვის უნარის განვითარებისას. მნიშვნელოვანია ჯდომის სწორი პოზის შერჩევა და საწერი საშუალების ხელში მოხერხებულად დაჭერის ხელშეწყობა (თუმა არა აუცილებლად ხელში დაჭერის სტანდარტული სახით).

სავარჯიშოები წერის უნარის გაუმჯობესებისთვის

ფონემატური ანალიზის უნარის განვითარებისთვის

- უთხარით მოსწავლეს წინადადება; დაავალეთ ბავშვს, დაუკრას ტაში იმდენჯერ, რამდენი სიტყვაც არის წინადადებაში (დაიწყეთ 2-3 სიტყვიანი წინადადებით, სიტყვის რაოდენობა თანმიმდევრულად გაზარდეთ მოსწავლის უნარის გათვალისწინებით);

- უთხარით მოსწავლეს სიტყვა, დაავალეთ, დაუკრას ტაში იმდენჯერ, რამდენი მარცვალიც არის სიტყვაში, რამდენი ბგერაც ესმის. თავდაპირველად შეარჩიეთ მარტივი სიტყვები, თანდათანობით გაართულეთ დავალებები;
- უთხარით მოსწავლეს ერთი გრძელი და ერთი მოკლე სიტყვა; წაახალისეთ, გაიმეოროს და თქვას, რომელია გრძელი სიტყვა, რომელია მოკლე; იგივე სავარჯიშო შესაძლებელია წინადადებებზეც გაკეთდეს;
- უთხარით მოსწავლეს მარტივი (2-4 ასოიანი) სიტყვები დამარცვლით, გაწელვით ან წამღერებით, თქვით სიტყვები ასო-ასო; დაავალეთ ბავშვს, განსაზღვროს რა სიტყვა გამოვიდა; თუკი მოსწავლე სიტყვის განსაზღვრის სირთულეებს აწყდება, შეგიძლიათ სიტყვის შესაბამისი გამოსახულების გამოყენება და მოსწავლისთვის ჩვენება. გამოსახულება მოსწავლეს სიტყვის ამოცნობაში დაეხმარება. უნარის გავარჯიშების შესაბამისად, გაართულეთ სიტყვები, გაზარდეთ ბგერებს შორის დროითი ინტერვალი, ბგერებს შორის დაუკარით ტაში, შეამცირეთ ბარათების გამოყენება;
- უთხარით მოსწავლეს სიტყვა; წაახალისეთ, განსაზღვროს, რომელია სიტყვის პირველი, ბოლო ბგერა. აქაც, შეგიძლიათ სიტყვის შესაბამისი გამოსახულების გამოყენება და მოსწავლისთვის ჩვენება, გამოსახულება დაეხმარება კონცენტრირდეს საჭირო სიტყვაზე;
- უთხარით მოსწავლეს სიტყვა; წაახალისეთ განსაზღვროს, არის თუ არა ამ სიტყვაში მითითებული ასო (მაგ. უთხარით სიტყვა „კარი“, დაავალეთ, განსაზღვროს, არის თუ არა ამ სიტყვაში ასო „რ, კ“), მოსწავლეს უთხარით როგორც სიტყვაში შემავალი ასოები, ასევე სხვა ასოები. დაიწყეთ სიტყვის ყველაზე ჟღერადი ასოს, სიტყვის პირველი ასოს და უკანასკნელი ასოს განსაზღვრით. წინა სავარჯიშოს მსგავსად, აქაც შესაძლებელია ბარათების გამოყენება;
- წინა სავარჯიშოს სახეცვლილი ვარიანტია: უთხარით მოსწავლეს რაიმე სიტყვა და მიაწოდეთ მოძრავი ანბანის რამოდენიმე ასო. დაავალეთ მოსწავლეს, მოგაწოდოთ ამ სიტყვაში შემავალი პირველი, მეორე, ბოლო ასო. (გახსოვდეთ, ყოველთვის უფრო იოლია სიტყვაში პირველი, ბოლო და ყველაზე ჟღერადი ასოების განსაზღვრა);
- ბავშვის წინ დადეთ ბარათი რაიმე ასოს გამოსახულებით, წაახალისეთ სიტყვების დასახელება, რომლებიც აღნიშნულ ასოზე იწყება; თუ მოსწავლეს სიტყვების გახსენების სირთულე აღენიშნება, წინ დამატებით სხვადასხვა გამოსახულებიანი ბარათები განულაგეთ, რომელთაგან უმრავლესობაც აღნიშნულ ასოზე იწყება. დაავალეთ იმ ბარათების გადალაგება და დასახელება, რომლებიც დავალებული ასოთი იწყება;
- მოსწავლეს მიეცით ბარათი გამოსახულებით (თავდაპირველად შეარჩიეთ მარტივი სიტყვის შესაბამისი გამოსახულება, მაგ. გემი) და მოძრავი ანბანის შესაბამისი ასოები არეული თანმიმდევრობით; ბარათის დასახელების შემდეგ, დაავალეთ მოსწავლეს ასოების სწორი თანმიმდევრობით დალაგება შესაბამისი სიტყვის ასაწყობად;
- მოსწავლისთვის გაამზადეთ მარტივი სიუჟეტური სურათი, სიუჟეტი ჩაწერეთ ერთი წინადადებით, მოსწავლეს წინადადების შემადგენელი სიტყვები (დაწერილი ცალკეულ ბარათზე) მიაწოდეთ არეული თანმიმდევრობით. დაავალეთ

მოსწავლეს, შეადგინოს წინადადება აღნიშნული სიუჟეტის გათვალისწინებით და ააწყოს სიტყვები სწორი თანმიმდევრობით;

- ამ სავარჯიშოს სახეცვლილი ვარიანტი: მოსწავლეს მიაწოდეთ მხოლოდ ცალკეული სიტყვები, დაწერილი ცალკეულ ბარათებზე და დაავალეთ, თვითონ შეადგინოს წინადადება.

ერთი შეხედვით, ზემოთ მოცემული სავარჯიშოების გაკეთება მოსწავლესთან ინდივიდუალურ მეცადინეობებს საჭიროებს, თუმცა პედაგოგის მიერ თავისი გაკვეთილის ეფექტური დაგეგმვის შემთხვევაში, სრულიად შესაძლებელია აღნიშნული სავარჯიშოების კლასში შესრულება, რაც სასარგებლო და ეფექტურია არა მხოლოდ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის, არამედ მთელი კლასისთვის.

მთავარია, პედაგოგმა წინასწარ დაგეგმოს და მოამზადოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სასწავლი მიზნის შესაბამისი მასალა და აქტივობები და თავისი საგაკვეთილო პროცესი დაგეგმოს იმგვარად, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლესაც დაეთმოს შესაბამისი ყურადღება და მიეცეს დრო სავარჯიშოების შესასრულებლად.

როგორც ხშირად აღვნიშნეთ, ყველაზე ეფექტური იქნება, თუკი პედაგოგი მოსწავლისთვის დაგეგმილ ინდივიდუალურ სავარჯიშოებს მიმდინარე საკლასო თემიდან და ტექსტიდან შეარჩევს. მაგ. კლასის მოსწავლეებს ევალებათ ტექსტის შესაბამის კითხვებზე პასუხი, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე კი ტექსტის საკვანძო სიტყვების ფონოლოგიურ ანალიზსა და სინთეზს ახორციელებს.

რეკომენდაციები და სავარჯიშოები ასოების გრაფიკული გამოსახულების და მისი წინმსწრები უნარების განვითარებისთვის

- წერის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია წერის წინმსწრები უნარების განვითარება, როგორიც არის საწერი საშუალების ხელში ჭერის უნარი, გაფერადება, მარტივი ნახატის შექმნა და ა.შ. წაახალისეთ მოსწავლე, ხშირად დახატოს და გააფერადოს. დაავალეთ, გაფერადებისას დაიცვას და არ გადავიდეს კონტურებს, გასაფერადებლად შეურჩიეთ საშუალო ზომის ფიგურები, ფართე კონტურებით. ხატვის დასრულების შემდეგ ყოველთვის ჰკითხეთ, რა დახატა, წაახალისეთ, თავად აღწეროს თავისი ნახატი, დაეხმარეთ გამოსახული ფიგურების სახელდებაში.
- წერის უნარის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია, მოსწავლე დაეუფლოს წერის წინმსწრები მარტივი გეომეტრიული ფიგურების გამოსახვას - ჰორიზონტალური და ვერტიკალური ხაზების გავლებას, წრეწირის დახატვას, ოთხკუთხედისა და სამკუთხედის გამოსახვას.

  ✓ დაავალეთ მოსწავლეს ქაღალდზე წყვეტილი ხაზის შეერთება, მოცემულ კონტურზე საწერი საშუალების გადატარება. გამოსახულებები შეარჩიეთ მოსწავლის უნარის გათვალისწინებით.

  ✓ უნარის გავარჯიშების შემდეგ, მოსწავლეს გაურთულეთ დავალება, დაავალეთ, შეაერთოს ორი მოშორებული წერტილი სწორი ხაზით.

  წერტილები იმგვარად დასვით, რომ გაივლოს ვერტიკალური და ჰორიზონტალური ხაზები. წაახალისეთ მოსწავლე, ხაზები სხვადასხვა მიმართულებით გაავ-

ლოს – ზევიდან ქვევით და ქვევიდან ზევით, მარჯვნიდან მარცხნივ და მარცხნიდან მარჯვნივ, დიაგონალზე.

✓ ასწავლეთ მოსწავლეს წერტილების შეერთებით სამკუთხედისა და ოთხკუთხედის ხატვა.

✓ გამოიყენეთ სახალისო ნიმუშები ხაზების გავლების გასავარჯიშებლად და პარალელურად შექმენით ნახატები.

✓ იმისათვის რომ ვარჯიშის მითითებული პროცესი მოსწავლისთვის სახალისო იყოს, ხაზების და ფიგურების გამოწერის პარალელურად, შესთავაზეთ მოსწავლეს წინასწარ შექმნილი ნახატის დასრულება (ბურთები, წვიმა, გოგონას კაბა და ა.შ.)

✓ წაახალისეთ მოსწავლე, შექმნას მარტივი ნახატი აღნიშნული გეომეტრიული გამოსახულებების გამოყენებით. (ფოტო – მინდორი, ყვავილები;),

ამგვარი აქტივობა მოსწავლისთვის სახალისო და შექმნილი პროდუქტის თვალსაზრისით, საამაყოც იქნება (ხშირ შემთხვევაში ეს მოსწავლის ნახატის პირველი გამოცდილებაა).

აღნიშნული აქტივობა, გარდა წერის წინსმწრები გეომეტრიული ფიგურების განვითარებისა, საშუალებას იძლევა ქაღალდის სიბრტყეში სივრცითი მიმართების უნარის განვითარებისა – ზევით, ქვევით, მარჯვნივ და მარცხნივ. ნახატის შექმნასთან ერთად, მოსწავლემ უნდა გააცნობიეროს, სად არის ფურცლის სიბრტყეში ზევით, ქვევით, რადგან ფურცლის სიბრტყეში სივრცითი მიმართება განსხვავდება მანამდე მოცემული გამოცდილებისგან. ეს მას მოგვიანებით წერის პროცესში დაეხმარება.

- მარტივი და რთული გეომეტრიული ფიგურების გამოსახვის უნარის გავარჯიშების პარალელურად, მნიშვნელოვანია, მოსწავლეს განუვითარდეს ორი გეომეტრიული გამოსახულების სინთეზით **ახალი კონსტრუქციის შექმნის უნარი** და ამ ფიგურების შეერთებით ახალი გამოსახულების მიღება შეძლოს.

  წერის უნარის განვითარება სწორედ ამ უნარის არსებობას გულისხმობს. მაგ. მოსწავლემ უნდა შეძლოს ხაზის და ბურთის შესაბამისად შეკავშირება იმისათვის რომ ასო "ძ" მიიღოს, ბურთის და რკალის შესაბამისად შეკავშირება რომ ასო "თ" დაწეროს და ა.შ.

  ამ უნარის გავარჯიშებისთვის გეომეტრიული ფიგურებით (ოპტიმალური მაგნიტური გეომეტრიული ფიგურები) სხვადასხვა კონსტრუქციის შექმნა სასარგებლო აქტივობაა. მაგ. ჯოხისა და რგოლის შეერთებით ყვავილის შექმნა, სამკუთხედისა და ოთხკუთხედის შეკავშირებით სახლის აშენება და ა.შ.

- ცალკეული ასოს წერის ათვისების პროცესში მნიშვნელოვანია მოსწავლის წახალისება, შეიმეცნოს შერჩეული ასო სხვადასხვა საშუალებით – გამოძერწოს მითითებული ასო ნიმუშის მიხედვით, ხელით შეიგრძნოს ასო, ვერბალურად დაახასიათოს ასოს თავისებურება, თითი გადატაროს ასოს და დაისწავლოს ხელის მოძრაობა საჭირო ასოს გამოსაყვანად, სცადოს ასოს კოპირება.

  ამ პროცესს აუცილებლად უნდა ახლდეს ასოს თავისებურებების ვერბალური დახასიათებაც. მაგ. ასო "თ" შედგება ბურთისგან და რკალისგან, ჯერ ვხატავთ ბურთს, შემდეგ კი რკალს. ამ სიტყვებთან ერთად, მასწავლებელმა შესაბამისი მიმართულებით უნდა აამოძრავოს ხელი და გამოძერწილ ასოს ან მსხვილი კონ-

ტურით დახატულ ასოს გადაატაროს (თითის მოძრაობა უნდა იმეორებდეს ასოს ჩაწერის სპეციფიკას).

მნიშვნელოვანია, არ გამოიყენოთ წერის წახალისების არაეფექტური (თუმცა გავრცელებული) სტრატეგიის გამოყენება, რაც გულისხმობს, მოსწავლის ხელისთვის ხელის მოკიდებას და ასოების ერთად გამოწერას. ბავშვები ამ სტრატეგიის გამოყენების შემდეგ ხდებიან პასიურნი, უფროს პირზე დამოკიდებულნი და მათი მონაწილეობა წერის პროცესში დადის მინიმუმამდე.

იშვიათ შემთხვევაში გამართლებულია, ბავშვს ხელი მოვკიდოთ და დავაწყებინოთ, დაიწყოს ასოს წერა (თუკი ინიციაციის პრობლემები აღინიშნება), მაგრამ მნიშვნელოვანია, მალევე შემცირდეს ჩარევის ამგვარი სტრატეგია და ის ვერბალური ინსტრუქციით ჩანაცვლდეს.

- აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუკი მოსწავლეს **ასოების განსხვავებული (არატიპური) სპეციფიკით გამოყვანა** უადვილდებათ, რაც ხშირად ცაციებთან შეინიშნება, შესაძლებელია, მოსწავლეს მივცეთ ამის საშუალება და არ მოვთხოვოთ ასოს მოხაზვის ტიპური გზის დასწავლა.
- ასოებისა და წერის ათვისების პროცესში, შესაძლებელია არ შევზღუდოთ მოსწავლე და მივცეთ მას საშუალება, წეროს არა ასაკის და საფეხურის შესაბამის რვეულში (პირველკლასელთა ქართულის რვეული შესაბამისი ბადეთი, მეორეკლასელთა ბადე, ცალხაზიანი რვეული), არამედ შევურჩიოთ მას შესაბამისი ფორმატი წერისთვის. მაგ. გავავლოთ შესაბამისი სისქის ხაზები მოსწავლისთვის ოპტიმალური დაშორებით თაბახის ფურცელზე. გვახსოვდეს, რომ ბავშვებს დიდი გამოსახულებების გამოყვანა უფრო უადვილდებათ, ვიდრე პატარა მოცულობის. დასაშვებია, მოსწავლეს წერა სრულიად უხაზო ფურცელზეც ვასწავლოთ, თუკი ეს გადაწყვეტილება სპეციალისტების მხრიდან დასაბუთებული იქნება და ოპტიმალურად განისაზღვრება მოსწავლისთვის.
- ასოების წერის ათვისების პროცესში, ბევრი მოსწავლე აწყდება ასოების ხაზებს შორის განთავსების პრობლემას. ქართულ ენაში ეს განსაკუთრებით აქტუალური პრობლემაა, რადგან სხვადასხვა ასოები რვეულის ხაზებს შორის განსხვავებული მდებარეობით ხასიათდება. იმისათვის, რომ ასოების სწორი განლაგების უნარი განუვითარდეს, დაავალეთ მოსწავლეს სწორად მოათავსოს მაგ. ასო “ბ” და “დ” ხაზთან მიმართებაში, ავარჯიშეთ არა მხოლოდ ცალკეულ ასოებზე, არამედ სიტყვებზეც.

წერის სწავლების რამდენიმე ეფექტური სტრატეგია

წერის სწავლებისთვის ყველაზე ეფექტური სტრატეგიებია:

- ალტერნატიული გზების ძიება – აძლევს მოსწავლეს შესაძლებლობას, საკუთარი უნარები, აზრები, ცოდნა, მისთვის ხელმისაწვდომი ფორმით გამოხატოს. ნაცვლად ხელით წერისა, მოსწავლეს ეძლევა კომპიუტერზე ბეჭდვის შესაძლებლობა. მოსწავლე თავის იდეებს არა წერითი მეტყველების, არამედ ზეპირი მეტყველების სახით აბარებს პედაგოგს.
- მოთხოვნების შეცვლა – მოთხოვნებისა და დავალებების მოდიფიცირება ისე, რომ თავი ავარიდოთ მოსწავლის ყველაზე დიდ სირთულეებს. ნაცვლად კითხ-

ვებზე პასუხის გაცემისა, მოსწავლე საკონტროლოს ტესტის სახით ასრულებს (გაბმული წინადადებების ჩამოყალიბების მაგივრად, შესაბამისი ნიშნულით აღნიშნავს საჭირო იდეას.)

- მიზანმიმართული მეცადინეობის განხორციელება კალიგრაფიისა და წერის უნარის გაუმჯობესებისათვის.

უნდა გვახსოვდეს, რომ როდესაც ალტერნატიულ გზებსა და მოდიფიკაციაზე ვსაუბრობთ, ცვლილებები ეხება წერითი აქტივობების ყველა სფეროს:

- წერითი სამუშაოს შესრულების ხანგრძლივობას;
- შესასრულებელი წერითი სამუშაოს მოცულობას;
- წერითი დავალების სირთულეს;
- წერისთვის გამოყენებულ საშუალებებს - პასტებს, ფანქრებს;
- ნაწერის ფორმატს.

გთავაზობთ რამდენიმე რჩევას მასწავლებლებისთვის, თუ როგორ განვახორციელოთ ჩამოთვლილი ცვლილებები:

1. **წერითი სამუშაოს შესრულების ხანგრძლივობა**

   ✓ მიეცით მოსწავლეს მეტი დრო დამოუკიდებელი დავალების შესრულების, გადაწერისა და საკონტროლო წერისთვის;

   ✓ მიეცით უფლება კლასზე ადრე დაიწყოს წერა;

   ✓ იქონიეთ წინასწარ გამზადებული ფურცლები გამოწერილი ასოებითა და შესასრულებელი დავალებებით.

2. **წერითი დავალებების მოცულობა**

   ✓ დაუყავით მოსწავლეს დავალება მცირე ნაწილებად. იმის მაგივრად, რომ მან მთლიანი ტექსტი დაწეროს (მაგ. მოთხრობის შინაარსი), სადაც უამრავი შეცდომა იქნება, აჯობებს, დავალება მოკლე წინადადებებით ან კითხვებზე პასუხით შეასრულოს;

   ✓ იქონიეთ წინასწარ გამზადებული ფურცლები შეკითხვებით, რომელიც მარტივ წერილობით პასუხს მოითხოვენ;

   ✓ გარკვეულ ეტაპზე მოსწავლის ნაწერის შეფასებისას, ნუ მიაქცევთ ყურადღებას მის კალიგრაფიას, აქცენტი გააკეთეთ ნაწერის ძლიერ მხარეებზე;

   ✓ თავი აარიდეთ მოსწავლის მექანიკური გადასაწერი დავალებებით დატვირთვას. იქონიეთ წინასწარ გამზადებული ფურცლები დავალებებით. მაგ. დაწერილი მაგალითები მათემატიკის გაკვეთილისთვის, რათა მოსწავლემ გადმოწეროზე არ დაკარგოს დრო.

3. **წერითი დავალებების სირთულე**

   ✓ დაყავით წერა საფეხურებად და მოსწავლესაც ასწავლეთ ამის გაკეთება. მაგ. ასწავლეთ წერის 4 საფეხური (აზრების, იდეების გენერირება, შავად ნაწერი, გასწორება და რედაქტირება). არ დაგავიწყდეთ მოსწავლის დადებითად შეფასება იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მან მხოლოდ პირველი ან მეორე საფეხური შეასრულა. თუ მოსწავლისთვის წერა ძალიან დიდ სირთულეს წარმოადგენს, მიეცით უფლება, რედაქტირება აღნიშვნებით გააკეთოს და არ გადაწეროს მთელი ნაშრომი თავიდან;

   ✓ შეფასებისას ნუ მიაქცევთ ყურადღებას კალიგრაფიასა და გადაჯღაბნილებს.

4. **წერის "იარაღები"**
   - ✓ მიეცით მოსწავლეს უფლება გამოიყენოს იმ ზომის, სისქის და სიმძიმის პასტა თუ ფანქარი, რომელიც უფრო კომფორტულია მისთვის;
   - ✓ მიეცით უფლება თვითონ აირჩიოს საწერი ფურცლების ტიპი. ცალხაზიანი ფურცლები, უჯრებიანი ფურცლები ან საერთოდ სუფთა ფურცლები;
   - ✓ მიეცით უფლება აირჩიოს საწერი ფურცლების და პასტის ფერი.
5. **ნაწერის ფორმატი**
   - ✓ მიეცით ბავშვს უფლება, მისთვის ხელმისაწვდომი ფორმით შეასრულოს წერითი დავალება. მაგ. თუ საკლასო დავალება გულისხმობს მოთხრობის სამგვერდიან მოკლე შინაარსს დანარჩენებისათვის, მას მიეცით წერითი დავალება, რომელიც მოიცავს:
     - ❖ მოთხრობის ზოგად აღწერას (ორი ძირითადი დეტალი);
     - ❖ მოთხრობის მთავარი გმირების და მათი საქმიანობის აღწერას;
     - ❖ მოთხრობის ორი მნიშვნელოვანი მოვლენის – როდის, სად, ვინ და რა - აღწერას.

მეტყველება და თხრობა

დარღვევების ფორმები და განვითარების სტრატეგიები

მეტყველება არის ვერბალური კომუნიკაციის პროცესი, რომლის მეშვეობითაც მიმდინარეობს ინფორმაციის გაზიარება და აზრთა გაცვლა ადამიანებს შორის. მეტყველება იცვლება ადამიანის ინდივიდუალური თავისებურებების შესაბამისად, ასევე შინაგანი მდგომარეობისა და სიტუაციის მიხედვით (მაგალითად, ხდება ემოციური). მეტყველების საშუალებით ადამიანი ადრეული ასაკიდანვე ენის დაუფლების პროცესში იძენს თავისი კულტურის და სოციალური წრის გამოცდილებას.

ბავშვის მიერ მეტყველების დაუფლება გარკვეულ საფეხურებს გაივლის: ჯერ ჩნდება ერთსიტყვიანი წინადადება, შემდეგ საფეხურზე იქმნება პირველი უფორმო ორსიტყვიანი წინადადებები, სადაც სიტყვები ერთმანეთის გვერდითაა მოთავსებული ყოველგვარი შეთანხმების გარეშე, მაგ. "თოჯინა მე", რაც ჩემს თოჯინას აღნიშნავს ან თოჯინის ხელში აღების სურვილს. მეორე წლის ბოლოს იწყება მეტყველების გრამატიზაცია –ბავშვი თანდათანობით ეუფლება დედაენის გრამატიკულ სტრუქტურებს, სიტყვათა შორის შეთანხმებას, იზრდება ლექსიკური მარაგი და წარმოთქმული წინადადებების სირთულე. ეს საფეხურები ასახავენ ზოგად კანონზომიერებას, რომელიც ვლინდება ბავშვის ნორმალურ ენობრივ გარემოში განვითარების პირობებში, სადაც მასთან ურთიერთობას ამყარებენ მეტყველების საშუალებით. ჩვეულებრივ, ბავშვის განვითარების მეორე წელი მიჩნეულია მეტყველების განვითარების ყველაზე მგრძნობიარე ე.წ. სენზიტიურ პერიოდად. მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანები მეტყველების ათვისებისა და გამოყენების ბიოლოგიური მზაობით იბადებიან, თუ სენზიტიურ პერიოდში ბავშვი არ არის ენობრივ გარემოში და არ ხდება მისი მეტყველების განვითარების სტიმულირება, ბავშვის მეტყველება არ ვითარდება.

ენისა და მეტყველების დაუფლება ყველა ბავშვის სწავლების და განვითარების საფუძველი

ენის კარგი ცოდნა და მეტყველების კარგი უნარი უმნიშვნელოვანესია აკადემიური წარმატებისა და სწავლისათვის. ენა კომუნიკაციის ბაზაა. კითხვა, წერა, მოსმენა და ლაპარაკი ენის შემადგენელი ფორმებია. სწავლა კი კომუნიკაციის პროცესის შედეგია. თანატოლებთან და მასწავლებლებთან ურთიერთობა სასწავლო დაწესებულებაში წარმატების მიღწევის აუცილებელი პირობაა.

პედაგოგიურ პრაქტიკაში ხშირად ვხვდებით ბავშვებს, რომელთაც სხვადასხვა სახის მეტყველების დარღვევები აქვთ. აღნიშნული დარღვევები ძალზე მრავალფეროვანია და მათ განსხვავებული ბუნება და მიზეზები აქვთ. დარღვევები შეიძლება აღმოცენდეს მეტყველების ფონოლოგიურ, გრამატიკულ, სემანტიკურ და პრაგმატულ დონეებზე. თუმცა, ყველა შემთხვევაში დარღვეულია გარემოსთან ენის საშუალებით კომუნიკაცია.

მეტყველების დარღვევების მქონე ბავშვები სერიოზულ სირთულეებს აწყდებიან სწავლის პროცესში. ვერბალური უნარ-ჩვევების განვითარების ჩამორჩენა ხშირად იწვევს სირთულეებს კითხვის, წერის და ანგარიშის დაუფლებაში. ასევე, ხშირია ქცევის თანმხლები პრობლემები.

შესაბამისად, აუცილებელია მეტყველების განვითარების დარღვევების ან შეფერხების თავისებურებების ცოდნა, რათა დროულად შევძლოთ ბავშვის მეტყველების პრობლემების იდენტიფიკაცია და მეტყველების განვითარების შესაბამისი სტრატეგიების დასახვა.

მეტყველების განვითარების დარღვევების მქონე ბავშვების სწავლება განსაკუთრებულ, ინდივიდუალურ მიდგომებსა და სტრატეგიებს მოითხოვს. ქვემოთ, შევეცდებით გაგაცნოთ მეტყველების დარღვევების ძირითადი ფორმები და რამდენიმე ეფექტური სტრატეგია, რომელიც დაგეხმარებათ მეტყველების დარღვევების მქონე ბავშვების ინკლუზიურ განათლებაში.

მეტყველების დარღვევებში ძირითადად განასხვავებენ:

- **ექსპრესიული მეტყველების დარღვევას** ან განვითარების შეფერხებას. ექსპრესიული მეტყველების დარღვევა ვლინდება საკუთარი აზრის, გრძნობების მეტყველებით გამოხატვის სირთულეში.
- **იმპრესიული მეტყველების დარღვევას** ან განვითარების შეფერხებას, რაც ვლინდება მიმართული მეტყველების გაგების სირთულეში. ანუ ბავშვს უჭირს სხვათა მეტყველების გეგება.
- **მეტყველების შერეული დარღვევა** – ვლინდება როგორც ექსპრესიული, ასევე იმპრესიული მეტყველების დარღვევაში.

ექსპრესიული მეტყველების დარღვევა

იმისათვის, რომ ბავშვმა შეძლოს მეტყველების საშუალებით ურთიერთობა, მას ექსპრესიის ანუ გამოხატვის უნარი უნდა ჰქონდეს. ექსპრესიული მეტყველების დარღვევა ვლინდება: სიტყვიერი, ლექსიკური მარაგის სიმწირეში, შესაბამისი სიტყვების შერჩევის სირთულეში, შემოკლებული წინადადებების გამოყენებაში, სტერეოტიპული ფრაზების გამოყენებაში, წინადადების სტრუქტურის არასწორ წყობაში, სინტაქსურ შეცდომებში (განსაკუთრებით დაბოლოებებისა და წინსართების გამოტოვება), გრამატიკულ შეცდომებში: წინდებულებისა და ნაცვალსახელების გამოტოვება, ზმნების შეცდომით უღლება ან

არსებითი სახელების ბრუნვა. შეიძლება აღინიშნებოდეს გრამატიკის წესების არასწორი, ან განზოგადებული გამოყენება. აგრეთვე შეიძლება აღინიშნებოდეს მეტყველების მოქნილობის დარღვევა და წარსულის გამოცდილების მოყოლისას მოვლენათა თანმიმდევრობის აღდგენის სირთულეები. ექსპრესიული მეტყველების დარღვევას ხშირად ახლავს არტიკულაციის დარღვევები.

იმპრესიული მეტყველების დარღვევა

იმპრესიული მეტყველების დარღვევა გულისხმობს, რომ ბავშვი ვერ იგებს მიმართულ მეტყველებას, ანუ არ ასრულებს მარტივ ინსტრუქციებს, არ რეაგირებს ხმის ტონის ცვლილებაზე არა იმიტომ, რომ მას სმენასთან დაკავშირებული პრობლემა აქვს, არამედ იმიტომ, რომ დარღვეულია რეცეპტული მეტყველების უნარი. რეცეპტული (იმპრესიული) მეტყველების დარღვევის დროს თითქმის ყველა შემთხვევაში დარღვეულია ექსპრესიული მეტყველებაც, რაც კანონზომიერიცაა, თუ გავითვალისწინებთ, რომ სიტყვის მოსმენა და გაგება მეტყველების განვითარების წინაპირობაა. ხშირად აღინიშნება სიტყვებისა და ბგერების წარმოთქმის დეფექტიც. იმპრესიული მეტყველების დარღვევის მქონე ბავშვებისთვის დამახასიათებელია გრამატიკული სტრუქტურების (უარყოფა, შეკითხვა, შედარება და ა.შ.) გაგების უუნარობა. მეტყველების ამ ტიპის დარღვევას თითქმის ყოველთვის თან ახლავს სოციალური, ემოციური და ქცევითი დარღვევები. ხშირია ჰიპერაქტიურობა და უყურადღებობა, სოციალური შეუგუებლობა და თანატოლებისგან იზოლაცია, შფოთვა, ან ზედმეტი სიმორცხვე. იმპრესიული მეტყველების დარღვევა ან განვითარების შეფერხება შესაძლოა განპირობებული იყოს სხვადასხვა დარღვევებით: **ფონემატური სმენა** (ჟღერადობით მსგავსი ფონემების გარჩევა: ბ-პ-ფ); **ხანმოკლე სმენითი მეხსიერება** (გრძელი გამონათქვამის გაგების სირთულე); **სემანტიკური პრობლემა** (სიტყვის სხვადასხვა მნიშვნელობის, გადატანითი მნიშვნელობის, ხუმრობის გაგების სირთულე); **პრაგმატული დარღვევები** (სხვისი გამონათქვამის, ხუმრობის, ჟესტებისა და მიმიკის გაგების სირთულე).

როგორც წესი, მეტყველების დარღვევის მქონე ბავშვები ჩამორჩებიან სწავლაში თავიანთ თანატოლებს. ისინი შესაძლოა სირთულეებს განიცდიდნენ კითხვისას, წერისას, უჭირდეთ სხვათა გაგება და საკუთარი აზრის გამოხატვა, არასწორად იგებდნენ სოციალურ ნორმებს, თავს არიდებდნენ სკოლაში სიარულს და ვერ აყალიბებდნენ მსჯელობას.

სკოლის ასაკის ბავშვები შემდეგი სახის მეტყველების დარღვევებით ხასიათდებიან:

- მეტყველების ბგერების გამოთქმის სირთულე (ფონოლოგიური, არტიკულაციის პრობლემები);
- სხვათა მეტყველების გაგებისა (იმპრესიული მეტყველების დარღვევა) და საკუთარი აზრის გამოთქმის სირთულე (ექსპრესიული მეტყველების დარღვევა);
- კოგნიტურ-კომუნიკაციური სირთულე - სირთულეები აზროვნების უნარში, აღქმის სირთულეები, მეხსიერების, ზოგადი ცოდნის სიმწირე, მსჯელობისა და წარმოსახვის სირთულეები;
- მოქნილი მეტყველების პრობლემები – ენის ბორძიკი, სიტყვების გამეორება, სიტყვების ან ბგერების წამღერებით წარმოთქმა, მეტყველების დაწყების სირთულე.
- ხმის ძალის, სიმაღლის, ტემბრის პრობლემები — ძალიან ჩუმი ან ხმამაღალი ლაპარაკი (დისპონია, აფონია), ხორხისმიერი ხმების გამოცემა და ა.შ.;

იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელი აღმოაჩენს მოსწავლის სირთულეებს ენის სწავლასა და მეტყველებაში, ბავშვის მშობლებთან შეთანხმებით, აუცილებელია, მოსწავლე გაიგზავნოს დიაგნოსტიკაზე ფსიქოლოგთან, მეტყველების თერაპევტთან (ლოგოპედთან), რათა გაირკვეს მოსწავლის მეტყველების დარღვევის ტიპი და შემდეგ მასწავლებელთან ერთად დაისახოს მოსწავლის მეტყველების გაუმჯობესების სტრატეგიები.

რამდენიმე ეფექტური სტრატეგია და სავარჯიშო მეტყველებისა და თხრობის უნარების განვითარებისთვის:

- მეტყველების დარღვევის მქონე მოსწავლეებთან ურთიერთობისა და მუშაობის დროს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ვაიძულოთ ბავშვი, გამოთქვას რაიმე სიტყვა ან წინადადება, თუკი ეს მას უჭირს. იძულებითი და დაჟინებული მოთხოვნა ბავშვს უარყოფით დამოკიდებულებას უყალიბებს თავად მეტყველების პროცესისადმი, რადგან მას თხოვენ იმას, რისი გაკეთებაც მას ან არ შეუძლია, ან უჭირს.
- მოერიდეთ მოსწავლეს პირდაპირ მიუთითოთ მეტყველებისას და/ან თხრობისას დაშვებულ შეცდომაზე. შეცდომის მითითების გარეშე, თქვენ თვითონ შეასწორეთ შეცდომა. არ მოითხოვოთ მისგან სწორი ფრაზის გამეორება.
- ხელი შეუწყვეთ მეტყველების მასტიმულირებელი გარემოს შექმნას, სადაც ბავშვს გაუჩნდება სურვილი სპონტანურად ჩაებას საუბარში, უპასუხოს შეკითხვას ან თუნდაც მოგბაძოთ და გაიმეოროს თქვენთან ერთად. მაგ. დასვით შეკითხვები მთელი კლასისთვის; წაახალისეთ მთელი კლასი ან მოსწავლეთა მცირე ჯგუფი ერთად, ხმამაღლა წარმოთქვან ლექსი; მოსწავლეები რიგ-რიგობით ასახელებენ საგნებს, მათ შორის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეც.
- თუ თქვენი მოსწავლე სხვადასხვა მიზეზის გამო (მაგ. ენაბორძიკობა, დიზართრია) ერიდება კლასის წინაშე საუბარს, მიეცით მას უფლება, გაკვეთილი ან ინდივიდუალურად ჩაგაბაროთ თხრობით, ან თქვენი თანდასწრებით წერილობითი ფორმით.
- ზედმიწევნით ყურადღებით მოუსმინეთ ბავშვს, როდესაც ის გელაპარაკებათ. შეეცადეთ წაახალისოთ მისი ლაპარაკის მცდელობა და რაღაც მცირედით დაასაჩუქროთ (ვარსკვლავი რვეულში, შექება კლასის წინაშე და ა.შ) არასოდეს შეაწყვეტინოთ ლაპარაკი და ყოველთვის დაელოდეთ მის მიერ ფრაზის დამთავრებას. არ დაამთავროთ ბავშვის მაგივრად არც სიტყვა, არც ფრაზა (არც თანაკლასელებს მისცეთ ამის გაკეთების უფლება);
  ეს სტრატეგია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ენაბორძიკობის შემთხვევაში. მეტყველების ხშირი შეწყვეტა სხვების მხრიდან ბავშვს აიძულებს, აჩქარდეს და აღელდეს; მას უჩნდება სურვილი, უფრო სწრაფად ილაპარაკოს, რათა ყველაფრის თქმა მოასწროს, ეს კი, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს ენაბორძიკობის გაძლიერებას.

- **წაახალისეთ აზრის გადმოცემა, საკლასო თემის მოყოლა სიუჟეტური სურათის დახმარებით.**
  ✓ მოსწავლესთან ერთად დაათვალიერეთ და აღწერეთ მარტივი დეტალებით არაგადატვირთული სიუჟეტური სურათები. მოკლე ნათელი წინადადებე-

ბით გადმოეცით სიუჟეტი. სურათის აღწერისას, თავდაპირველად ყურადღება გაამახვილეთ არსებით სახელებსა და მოქმედებებზე. ვინ ხატია და რას აკეთებს. (მოგვიანებით გაამახვილეთ ყურადღება დეტალებზე. მაგ. როგორია ბიჭი, რომელი მანქანაა უფრო დიდია, რამდენი ვაშლი ხატია და ა.შ.) სასურველია ნახატის არა მხოლოდ აღწერა, არამედ გახმოვანებაც. მაგ. აქ ძაღლი დგას, ის ყეფს, აუ-აუ-აუ;

✓ შემდეგი ეტაპია ბავშვი თავად ჩართოთ სურათის აღწერის პროცესში, თუმცა საწყის ეტაპზე მისი ჩართულობა შესაძლებელია არა ვერბალურად იყოს გამოხატული, არამედ დასაშვებია ჟესტებით მიგითითებდეთ. თავდაპირველად წაახალისეთ, მიგითითოთ იმ გამოსახულებაზე, რომელსაც თქვენ ერთი წინადადებით აღწერს;

✓ წაახალისეთ მოსწავლე, უპასუხოს თქვენ მიერ დასმულ შეკითხვებს - ვინ არის გამოსახული, რას აკეთებს, როგორია. კითხვები იმგვარად დაუსვით, რომ ბავშვის ერთ სიტყვიანი პასუხი მოეთხოვებოდეს. მაგ. ვინ დგას აქ?

✓ შემდეგ ეტაპზე კითხვა დასვით იმგვარად, რომ საპასუხოდ მოსწავლეს არსებითი სახელების, მოქმედების და ზედსართავების დასახელება უწევდეს;

✓ მოგვიანებით, წაახალისეთ ბავშვი დამოუკიდებლად აღწეროს იგივე სურათი, თქვენ უხმოდ მიუთითებთ გამოსახულებებზე შესაბამის ადგილას თითის დადებით, იმისათვის რომ მისი აღწერა თანმიმდევრული იყოს;

✓ თუკი მოსწავლე პასუხს ვერ სცემს დასმულ შეკითხვას, თავად გაეცით კითხვას პასუხი, მაგრამ თუ მან არ გაიმეორა თქვენი ნათქვამი, თავი აარიდეთ დაჟინებულ მოთხოვნას, გაიმეოროს პასუხი.

იმ შემთხვევაში, თუკი მოსწავლეს უჭირს შესაბამისი სიტყვით კითხვაზე პასუხის გაცემა, დასაშვებია კითხვის კიდევ უფრო გამარტივება, შეცვლა და იმგვარად ფორმულირება, რომ "კი" ან "არა" პასუხს მოითხოვდეს: მაგ. აქ ბიჭი ხატია?

საწყის ეტაპზე, შესაძლებელია მოსწავლეს თავის დაქნევა ან გაქნევა სწორ პასუხად ჩაეთვალოს.

- **წაახალისეთ აზრის გადმოცემა, საკლასო თემის მოყოლა სერიული სიუჟეტური სურათის დახმარებით.**

✓ გამოიყენეთ 3-4 ბარათიანი სერიული სიუჟეტური სურათები. ცალკეული სურათი დაეხმარება მოსწავლეს განსაზღვროს რომელი იყო თავდაპირველი მოქმედება, შემდეგ რა მოხდა და ბოლოს რით დასრულდა ამბავი. პირველად სიუჟეტი აღწერთ თქვენ და უჩვენეთ ჯერ რა მოხდა, მერე რა მოხდა და ა.შ. წაახალისეთ მოსწავლე გაიმეორეს სიუჟეტი. (გაითვალისწინეთ სურათის აღწერის ზემოთ მოყვანილი პრინციპები და რეკომენდაციები);

- **წაახალისეთ აზრისა და ტექსტის გადმოცემა სიუჟეტური სურათის გარეშე.** დაავალეთ მოსწავლეს ყურადღებით მოისმინოს ტექსტი და ზემოთ მოყვანილი სტრატეგიებით სცადოს აზრის გადმოცემა. მასწავლებელს ამ შემთხვევაში ევალება შეკითხვების სწორად ფორმულირება (გამომდინარე დასახული მიზნიდან და მოსწავლის შესაძლებლობებიდან). როგორც ითქვა, შეკითხვები შესაძლებელია იყოს დახურული (მოითხოვდეს "კი" და/ან "არა"პასუხს,), საპასუხოდ მოითხოვდეს ერთ სიტყვიან პასუხს არსებითი სახელის, ან მოქმედების დასახელებით, ორ სიტყვიან პასუხს ზედსართავების გამოყენებით; სრულ პასუხს. მას-

წავლებელმა ასევე უნდა მოახერხოს მოსწავლის წახალისება, რათა ერთი აზრობრივი ერთეულიდან შემდეგზე გადავიდეს.

- **წაახალისეთ მოსწავლის არსებული სიტყვათა მარაგის გამდიდრება, ლოგიკო-გრამატიკული კონსტრუქციების სწორად გამოყენება, ახალი ცნებების ათვისება, კატეგორიების დასწავლა.**

  ✓ მოსწავლის არსებული სიტყვათა მარაგის გამდიდრების მიზნით, შესაძლებელია არსებული სიუჟეტური სურათების გამოყენება და მოსწავლისთვის უცნობი სიტყვის გამოსახულებებზე ყურადღების გამახვილება. სიტყვებს, რომლებიც ბავშვმა არ იცის ჩვენ ვუჩვენებთ და ვეუბნებით.

  ✓ ყოველდღიურად იმუშავეთ ბავშვის ლექსიკონის გამდიდრებაზე. აუხსენით ყოველი ახალი სიტყვის მნიშვნელობა და შეეცადეთ ბევრჯერ გამოიყენოთ იგი დღის განმავლობაში სხვადასხვა კონტექსტში.

- **წაახალისეთ მოსწავლე ლოგიკურ – გრამატიკული სტრუქტურების სწორად გამოყენებაში.**

  ✓ ლოგიკო-გრამატიკული კონსტრუქციების სწორად გამოყენების მიზნით, ავარჯიშეთ მოსწავლე სივრცით მიმართებებზე. მაგ. ბავშვებმა უნდა ჩამოთვალონ ყველაფერი რაც ზემოთ არის: ცა, მზე, ვარსკვლავები, ჭერი, თავი და ა.შ; გამოიყვანეთ ხუთი ბავშვი დაფასთან და სიმაღლის მიხედვით დააყენეთ რიგში. დანარჩენებმა უნდა გიპასუხონ ვინ არის პირველი, ვინ არის შუაში, ბოლოში, ვინ არის გიგის და მარიკას შორის და ა.შ;

  ✓ გაავარჯიშეთ მოსწავლე სივრცითი მიმართებების წვდომაში სიუჟეტური სურათების გამოყენებითაც: მიაწოდეთ მოსწავლეს ბარათი და სთხოვეთ გაჩვენით ის, ვინც ზის სახლის წინ, მოჩანს მაგიდის ქვეშ და ა.შ. მას შემდეგ, რაც მოსწავლე უშეცდომოთ მოახდენს მითითებებს, კითხვა იმგვარად დაუსვით, რომ პასუხი ლოგიკი-გრამატიკული კონსტრუქციის გამოყენებას მოითხოვდეს: მაგ. სად ზის ძაღლი? მან უნდა უპასუხოთ -მაგიდის ქვეშ.

- **წაახალისეთ მოსწავლე ახალი ცნებების ათვისებასა და კატეგორიების დასწავლაში.**

  ✓ ახალი კატეგორიების ასათვისებლად გამოიყენეთ შესაბამისი კატეგორიის საგნების გამოსახულებები. მაგ. ქაღალდზე დახატული (დაწებებული) ცხოველების და ფრინველების ნახატები. სთხოვეთ ბავშვს, ხაზებით შეაერთოს ქაღალდზე მიმოფანტული ერთი კატეგორიის საგნები. მაგალითად, წითელი ფანქარი მიაწოდეთ და სთხოვეთ, შეაერთოს ცხოველები, შავი ფანქრით კი ტანსაცმლის შეერთება დაავალეთ. სავარჯიშოს შესრულების პარალელურად გაახმოვანეთ მოცემული კატეგორია: “ძაღლი ცხოველია, ძროხაც ცხოველია, ამიტომაც ჩვენ ისინი შევაერთეთ”, ეს მას მოგვიანებით კატეგორიების დასახელებაში დაეხმარება.

  ✓ მას შემდეგ, რაც ბავშვი ერთი კატეგორიის საგნების დაჯგუფებას უშეცდომოდ მოახერხებს, წაახალისეთ კატეგორიის დასახელება.

  ჰკითხეთ ბავშვს, რა ჰქვია ყველა ამ საგანს?

  - ❖ მანქანა, ავტობუსი, ტროლეიბუსი;
  - ❖ თეფში, კოვზი, დანა და ა.შ.

  ✓ ახალი ცნების წვდომის მიზნით, ათამაშეთ კლასი “მიხვედრობანას”. აღუ-

წერეთ რაიმე ნივთი და სთხოვეთ ბავშვებს გამოიცნონ, თუ რა ნივთი ჩაიფიქრეთ თქვენ. მაგ. დაახასიათეთ და აღწერეთ ტელეფონი – აქვს ღილაკები, შეგვიძლია დავრეკოთ და სხვას ვესაუბროთ. შემდეგ ბავშვებსაც სთხოვეთ გააკეთონ იგივე. მსგავსი სავარჯიშო ძალიან სასარგებლო იქნება როგორც მეტყველების დარღვევების მქონე ბავშვისთვის, ისე მთელი კლასისთვის.

- ✓ ცნების წვდომის მიზნით, განიხილეთ საგნები მსგავსი და განსხვავებული ნიშნის მიხედვით. დაახასიათეთ, რითი ჰგავს და რითი განსხვავდება ერთმანეთისაგან. მაგ. ბურთი-ბორბალი, ვაშლი-მსხალი და ა.შ. ეს სავარჯიშოც ძალიან სასარგებლოა მთელი კლასისთვის.

მეტყველებისა და თხრობის ამ უნარების გავარჯიშების შემთხვევაშიც, მნიშვნელოვანია, რომ პედაგოგი მოსწავლესთან იგივე საგაკვეთილო თემას ამუშავებდეს, რასაც დანარჩენ მოსწავლეებთან. თუმცა, როგორ წინა თავში აღინიშნა, დასაშვებია, მოსწავლის უნარების, მისი სიტყვათა მარაგის და/ან მეტყველების სხვა თავისებურების გათვალისწინებით, საგაკვეთილო თემის მოდიფიკაცია – გამარტივება, უცხო სიტყვების ნაცნობი სიტყვებით ჩანაცვლება, რთული წინადადებების შემოკლება, ტექსტის მეორეხარისხოვანი დეტალების გამოტოვება და ა.შ.

მათემატიკა

როგორ დავადგინოთ მათემატიკური უნარების დარღვევები

მათემატიკური უნარების დარღვევებზე შეგვიძლია ვილაპარაკოთ მაშინ, როდესაც მოსწავლე ავლენს სირთულეებს რამდენიმე მათემატიკური ოპერაციის შესრულების დროს. მაგალითად, თუ მოსწავლეს უჭირს სხვადასხვა მათემატიკური ცნებების (მაგ. მეტი-ნაკლები) გაგება და მასთან მუშაობა ან აქვს სირთულეები მათემატიკური სიმბოლოებისა და ნიშნების იდენტიფიკაციისას, მოსწავლეს შესაძლოა მათემატიკური უნარების დარღვევა ჰქონდეს.

აგრეთვე მათემატიკური უნარების დარღვევასთან გვაქვს საქმე, თუ მოსწავლეს არ შეუძლია თვლის სწავლა, გამრავლების ტაბულა, მიმატება-გამოკლება. მათემატიკური უნარების დარღვევას ზოგჯერ **დისკალკულიასაც** უწოდებენ.

თუმცა, ჩვენ არ შეგვიძლია მხოლოდ აღწერისა და დაკვირვების საფუძველზე დავსვათ დიაგნოზი –დარღვევა ან დისკალკულია. აუცილებელია მოსწავლის ფსიქოლოგიური ტესტირება, დიაგნოზის დადგენა და მასწავლებელთან ერთად, მოსწავლის მათემატიკური უნარების განვითარების სტრატეგიების შემუშავება.

რამდენიმე ეფექტური სტრატეგია მათემატიკური უნარების განვითარებისთვის:

1. წაახალისეთ მოსწავლეები, რომ მათ მათემატიკური ოპერაციების "ვიზუალიზაციაზე" იმუშაონ. დაუხატეთ ან დაახატინეთ ნახატი, რომელიც მათ პრობლემის გაგებაში დაეხმარება. დარწმუნდით, რომ მათ ნამდვილად გაიგეს ამოცანა ნახატის მეშვეობით. გამოიყენეთ ყველანაირი გრაფიკული, თუ დახატული გამოსახულებები მათემატიკური პრობლემის მოსწავლისთვის ასახსნელად.
2. წააკითხეთ მოსწავლეს მათემატიკური ამოცანა ხმამაღლა და სთხოვეთ, ყურადღებით უსმინოს საკუთარ თავს. ეს დაეხმარება სმენითი უნარის გამოყენ-

ებაში, რაც თავისთავად შესაძლოა ბავშვის ძლიერ მხარეს წარმოადგენდეს.

3. მოიმარაგეთ მაგალითები და ეცადეთ, რომ მაგალითები მოსწავლის სინამდვილეს შეესაბამებოდეს.
4. მოამარაგეთ უმცროს კლასელი მოსწავლეები დიდ-უჯრედებიანი რვეულებით, რათა მათ არ გაუჭირდეთ რიცხვების უჯრებში მოთავსება.
5. გაუკეთეთ მოსწავლეს ინდივიდუალური რვეულები., მისი შესაძლებლობების შესაბამისი მაგალითებით. რვეულები არ უნდა იყოს გადატვირთული ვიზუალური ინფორმაციით და უნდა ემსახურებოდეს მათემატიკური ამოცანის გაგებასა და გადაწყვეტას.
6. მათემატიკური უნარების დარღვევის მქონე ბავშვები საჭიროებენ დიდ დროს მათემატიკური წესებისა და ფაქტების დასამახსოვრებლად. ხშირი გამეორება აუცილებელია. გამოიყენეთ მუსიკა ან რითმები წესებისა და თვლის უკეთ ასათვისებლად.
7. მათემატიკური უნარების დარღვევის მქონე ბევრი ბავშვი საჭიროებს ინდივიდუალურ მეცადინეობას გარკვეული უნარების ასათვისებლად. ამეცადინეთ ბავშვი ინდივიდუალურად გაკვეთილების შემდეგ ან გაატანეთ დავალებები შესასრულებლად ბავშვის მშობელს სახლში.
8. ახალი მასალის მიწოდებისას დარწმუნდით, რომ მასალა ისე და იმდენჯერ ახსენით, რომ მათემატიკური უნარების დარღვევის მქონე ბავშვმა ის გაიგო, ჩაწერა და ახლა შეუძლია თქვენ აგიხსნათ.
9. თუ შესაძლებელია, მათემატიკის საკონტროლო დააწერინეთ ბავშვს მისი შესაძლებლობების შესაბამისად, გამარტივებული ვერსიით.
10. მიეცით მეტი დრო საკონტროლო წერისთვის. ამოცანების ამოხსნისას ყურადღებით დააკვირდით ბავშვს, ხომ არ ეწყება პანიკა ან "ტვინის გაყინვა" ნერვიულობისგან.
11. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, აღივსეთ მოთმინებით! არასოდეს დაგავიწყდეთ, რომ მოსწავლეს ძალიან უნდა სწავლა და კარგი ნიშნების მიღება. გახსოვდეთ, რომ მათემატიკა შესაძლოა ტრავმატული გამოცდილების წყარო იყოს გაუთავებელი წარუმატებლობის გამო. მცირედმა გაუგებრობამ ან მოულოდნელმა სირთულემ შესაძლოა მოსწავლის საოცრად მძაფრი ემოციური რეაქცია გამოიწვიოს. ამ დროს მას შეცოდებით და მოფერებით ვერ დაეხმარებით, მხოლოდ მოთმინებით და მისი საჭიროებისადმი ინდივიდუალური მიდგომით.

მოტორული უნარები

როგორც ცნობილია, მოტორული უნარების განვითარებას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს ზოგადად ბავშვის განვითრებისთვის. მოტორული უნარი ეს არის ბავშვის შესაძლებლობა, განახორციელოს და აკონტროლოს საკუთარი მოძრაობა სხვადასხვა კუნთის გამოყენებით, ყოველდღიური აქტივობების განხორციელებისას, თამაშისას, მეცადინეობისას და თვითმოვლისას. მოძრაობის პროცესში ბავშვი შეიმეცნებს სამყაროს, ეცნობა ფორმებს, სიდიდეს, მანძილს. ყველა უმაღლესი ფსიქიკური ფუნქციის განვითარება პირდაპირ კავშირშია ბავშვის მოტორულ განვითარებასთან. მეცნიერულად დადასტურებ-

ულია, რომ მოსწავლის აკადემიური უნარების (წერა, არითმეტიკა და სხვა) განვითარება უშუალოდ ეფუძნება მსხვილი და ნატიფი მოტორული უნარების განვითარებას და მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მოსწავლის აკადემიურ მოსწრებას.

დაწყებით კლასებში ბავშვების მოტორული მოქნილობა, უნარები და შესაძლებლობები ასევე უკავშირდება მათ თვითშეფასებას. თანატოლებში პოპულარული და შესაბამისად უფრო თავდაჯერებული არიან ის ბავშვები, რომლებიც კარგი ფიზიკური შესაძლებლობებით გამოირჩევიან. ხშირ შემთხვევაში, საკუთარი სხეულის და მოძრაობების ფლობა, თავდაჯერებულობის და წამატების საფუძველია.

შესაბამისად, ძალიან მნიშვნელოვანია სკოლამ მაქსიმალურად შეუწყოს ხელი მოტორული უნარების განვითარებას თავის მოსწავლეთა შორის, სწორედ ამას ემსახურება სკოლაში ფიზიკური აღზრდის გაკვეთილები. თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, მოსწავლის მსხვილი და ნატიფმოტორული უნარების გაუმჯობესებაზე/გავარჯიშებაზე ზრუნვა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან. როგორც ცნობილია, ესა თუ ის სამედიცინო დიაგნოზი, მაგალითად ისეთი, როგორიცაა ბავშვთა ცერებრული დამბლა, სწორედ მოტრული უნარების განვითარების შეფერხებით ხასიათდება; ასევე ხშირია ნატიფმოტორული უნარების განვითარების შეფერხება სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეებთანაც. ამ შემთხვევაში, სასურველია, მოსწავლესთან დამატებითი სარეაბილიტაციო კურსის რეკომენდირება მოტორული უნარების განვითარების თვალსაზრისით ან დამატებითი სავარჯიშოების გამოყენება რესურსოთახში ინდივიდუალური მეცადინეობებისას.

განასხვავებენ მსხვილ და ნატიფ მოტორულ უნარს.

მსხვილი მოტორული უნარები არის დიდი ამპლიტუდის მოძრაობა, კერძოდ, მსხვილი კუნთების მოძრაობის კონტროლირების უნარი, როგორიცაა სხეულის მდგომარეობის შენარჩუნება სხვადასხვა პოზაში, ჯდომა, დგომა, სიარული, სირბილი, კიდურების დიდი ამპლიტუდით ამოძრავება, კისრისა და თავის ჭერა და ა.შ.

ნატიფი მოტორული უნარები მცირე ამპლიტუდის მოძრაობაა, კერძოდ, თვალის კუნთების ფაქიზი და ხელის მტევნის თითების ფალანგების წვრილი მოძრაობები საგანთა ასაღებად, დასაჭერად, წერისას, ხატვისას და ა.შ.

ნატიფი მოტორული უნარების განვითარება უშუალოდ ეფუძნება უხეში მოტორული უნარების განვითარებას. ბავშვი ჯერ ეუფლება დიდი ამპლიტუდის მოძრაობებს და შემდეგ უვითარდება ხელის ნატიფი მოძრაობები. თუ მოსწავლეს ჯდომის არასწორი პოზა აქვს ან დარღვეულია ზემოთ ჩამოთვლილთაგან ერთ-ერთი, ძალიან გაუჭირდება ხელის მტევნების გამოყენება ნატიფი მოტორული აქტივობების შესასრულებლად წერისას, ხატვისას, ხელგარჯილობისას ან თუნდაც ჩაცმისას, სასკოლო ჩანთის გახსნისას და ა.შ.

სავარჯიშოები ნატიფ-მოტორული უნარების განვითარებისთვის

- ითამაშეთ პლასტელინით, დაავალეთ პლასტელინის ხელში დარბილება, წაახალისეთ, მისცეს პლასტელინს სხვადასხვა ფორმა, დააგრძელოს, დაამრგვალოს, დაანაწევროს, გააბრტყელოს, დატოვოს პლასტელინზე ყოველი თითის ანაბეჭდი. წაახალიეთ, თამაშში ორივე ხელით ჩაერთოს, შესაძლებელია, ჯერ მარჯვენა, შემდეგ მარცხენა, მოგვიანებით კი ორივე ხელი ერთად;
- ითამაშეთ მოზაიკით. გამოიყენეთ განსხვავებული სიდიდის მოზაიკები. მოზაიკის

ზომა შეარჩიეთ მოტორული უნარის და მიზნის გათვალისწინებით. რაც უფრო მცირე ზომისაა მოზაიკა, მით უფრო მეტად განვითარებულ მოტორულ უნარებს მოითხოვს ის.

სასურველია ამ შემთხვევაშიც, ორივე ხელით თამაშის წახალისება, სცადეთ ჯერ მარჯვენა, შემდეგ მარცხენა, მოგვიანებით კი ორივე ხელით ერთად.

გარდა ნატიფმოტორული უნარის განვითარებისა, მოზაიკა სხვა უნარების განვითარების მიზნითაც გამოიყენება: მაგ. მოსწავლეს დავავალოთ ფერად მოზაიკებს შორის მხოლოდ წითელი და მწვანე ფერის მოზაიკების ამორჩევა (მიზანი: ფერების გარჩევა); მოზაიკის ჩარჭობასთან ერთად, ითვალოს ნახვრეტები (მიზანი: ხუთამდე გადათვლის სწავლება) და ა.შ.

- აქტიურად ჩართეთ მოსწავლე ხელგარჯილობის გაკვეთილებში. თუკი მაკრატლის მოხმარება სირთულეს წარმოადგენს, დაავალეთ ფერადი ქაღალდის ხელით დაქუცმაცება და ერთად გააკეთეთ კოლაჟი.
- დაავალეთ მოსწავლეს დაფაზე ცარცით დაწერილი სხვადასხვა მიმართულების ხაზების დაფიდან თითის აუღებლად წაშლა.
- გოგონას დაავალეთ სხვადასხვა ზომის მძივების თოკზე აცმა (შესაბამისად შეარჩიეთ მძივის ზომა და თოკის სისქე), ბიჭს სთხოვეთ კონსტრუქტორის დაშლა, ბოლტების მოხსნა, მიმაგრება და ა.შ.
- დაავალეთ მოსწავლეს თითით წაშალოს დაფაზე ცარცით დაწერილი სხვადასხვა მიმართულების ხაზები, დაფიდან თითის აუღებლად.

  მოგვიანებით გამოიყენეთ სველი ფუნჯი და მოსწავლეს სთხოვეთ ფუნჯის საშუალებით ფიგურების და ხაზების წაშლა, წაახალისეთ, კონტური ფუნჯის ერთი მოსმით წაშალოს. (ეს აქტივობა სასარგებლოა არა მხოლოდ ნატიფმოტორული უნარის განვითარებისთვის, თვალისა და ხელის კოორდინაციის გავარჯიშებისთვის, არამედ ფორმის, მიმართულების შემეცნებისთვისაც).
- დაავალეთ მოსწავლეს ხაზების დავალებული მიმართულებით გავლება, ამისათვის შესაძლებელია სიუჟეტური სურათების გამოყენება (ბურთი და კალათა; ლაბირინთი; ისარი და სამიზნე; კატა და რძე; მანქანა და სერპანტინი და ა.შ.) მოსწავლეს დაავალეთ ჯერ საჩვენებელი თითი გაავლოს მითითებული მიმართულებით ისე, რომ ხაზს და კონტურს არ გადასცდეს.
- დაავალეთ მოსწავლეს ხაზების თქვენ მიერ დახატულ წყვეტილ ხაზებზე ან წერტილებზე გადატარება. ხაზები შესაძლებელია იყოს კლაკნილი, კუთხოვანიც. ხაზები და ფიგურები შეარჩიეთ სირთულის მიხედვით.

ითამაშეთ ასანთის ღერებით ან საანგარიშო ჩხირებით (ბავშვი წაახალისეთ, თავად გახსნას ყუთი, შეაგროვოს გაფანტული ჩხირები). ააგებინეთ მოსწავლეს სხვადასხვა სირთულის კონსტრუქციები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ეროვნული სასწავლო გეგმა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებისათვის, 2010-1016.
2. ვისწავლოთ ერთად – ინკლუზიური განათლება, თბილისი 2008.
3. ინკლუზიური განათლება -სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთა სწავლება, თბილისი 2010.
4. ინკლუზიური განათლება -გზამკვლევი მასწავლებლებისათვის, თბილისი 2009.
5. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვები და მათი განათლება. ტრენინგ მოდული Save the Children, USAID, კოალიაცია დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის. თბილისი, 2008
6. llan, J. 2001. Actively Seeking Inclusion: Pupils with Special Needs in Mainstream Schools. London: Falmer Press.
7. Ануфриев А.Ф. Костромина С.Н., 1997. Как преодолеть трудности в обучении детей. Издательство “Ось-89”
8. CSIE. 2003. Index for Inclusion: developing learning and participation in schools. Centre for Studies on Inclusive Education 2003 [cited 2003]. Available from http://inclusion.uwe.ac.uk.csie/indexlaunch.htm.
9. Dyson, A, Roberts, B, Responding to student diversity in mainstream schools: a systematic review of the effectiveness of school-level actions for promoting participation by all students, NE1 7RU, University of Newcastle.
10. John W. Jacobson, James A. Mulick, Johannes Rojahn.2007. Handbook of Intellectual and Developmental Disabilities. Springer Science+Business Media, LLC
11. Parrish, T. (2002). Fiscal Policies in Support of Inclusive Education. In Whole-School Success and Inclusive Education: Building Partnerships for Learning, Achievement and Accountability. W. Sailor (Ed). New York: Teachers College Press. Pp. 213-227.
12. Skrtic, T.M. (1991). The special education paradox: equity as the way to excellence. Harvard Educational Review, 61(2), Pp. 148-206.
13. Slee, R. and G. Weiner (1998) School Effectiveness for Whom? Challenges to the School Effectiveness and School Improvement Movements. UK: Falmer Press.
14. Thomas, G., Glenny, G. 2002. Thinking about Inclusion: Whose reason? What evidence? International Journal of Inclusive Education 6 (4):345-370.
15. UNESCO. 1994. The Salamanca Statement on Principles, Policy and Practice in Special Needs Education. Salamanca Framework for Action.
16. UNESCO (2001) Overcoming Exclusion through Inclusive Approaches in Education: A Challenge and a Vision. Paris: UNESCO
17. UNICEF. 2002. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. Fully Revised Edition ed. New York: UNICEF.

შენიშვნებისათვის

შენიშვნებისათვის

შენიშვნებისათვის